T.C.
MANİSA CELÂL BÂYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
ULUSLARARASI TİCARET VE FİNANS ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI TİCARET VE FİNANS PROGRAMI

YAHUDİ LOBİLERİ ÖRNEĞİNDE LOBİLERİN SİYASET VE TİCARETTEKİ YERİ

HATİCE DUVA

Danışman
Doç. Dr. HALİL ERDEMİR

MANİSA-2017

T.C.
MANİSA CELÂL BÂYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
ULUSLARARASI TİCARET VE FİNANS ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI TİCARET VE FİNANS PROGRAMI

YAHUDİ LOBİLERİ ÖRNEĞİNDE LOBİLERİN SİYASET VE TİCARETTEKİ YERİ

HATİCE DUVA

Danışman
Doç. Dr. HALİL ERDEMİR

MANİSA-2017

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 26.09.2017 ve 32/10 sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Celal Bayar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin 24. Maddesi gereğince Enstitümüz Uluslararası Ticaret ve Finans Anabilim Dalı Uluslararası Ticaret ve Finans Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Hatice DUVA'nın ***"Yahudi Lobileri Örneğinde Lobilerin Siyaset ve Ticaretteki Yeri"*** Konulu tezi incelenmiş ve aday 06.11.2017 tarihinde saat 09:30'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 90 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI olduğuna	☒	OY BİRLİĞİ	☒
DÜZELTME yapılmasına	* ☐	OY ÇOKLUĞU	☐
RED edilmesine	** ☐	ile karar verilmiştir.	

* Bu halde adaya 6 ay süre verilir.

** Bu halde adayın tez konusu ve/veya danışmanı değiştirilebilir.

BAŞKAN

Doç. Dr. Gökay Seymur Daran

ÜYE

Prof. Dr. Hatice P. ERDENİR

ÜYE

Yd. Doç. Dr. B. Gölz Onan

Evet	Hayır	
☐	☐	Tez, burs, ödül veya Teşvik programına (Tüba, Fullbright vb.) aday olabilir.
☐	☐	Tez, mutlaka basılmalıdır.
☐	☐	Tez, mevcut haliyle basılmalıdır.
☒	☐	Tez, gözden geçirildikten sonra basılmalıdır.
☐	☐	Tez, basımı gereksizdir.

CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
07.11.2017
51831

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum "Yahudi Lobileri Örneğinde Lobilerin Siyaset ve Ticaretteki Yeri" adlı çalışmanın, tarafımdan ilmî ahlâk ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

18/ 09/ 2017

Hatice DUVA

ÖZET

YAHUDİ LOBİLERİ ÖRNEĞİNDE LOBİLERİN SİYASET VE TİCARETTEKİ YERİ

Lobiler, ülkelerin yasama ve yürütme gibi siyasî karar alma mekanizmalarını etkileyen önemli aktörlerdendir. Yahudi lobiciliği yapmakta olan lobiler bazı ülkelerin iç ve dış siyasî ve ticarî politikalarını çeşitli şekillerde etkilemektedir. Yahudi lobilerinin hangileri olduğu, nasıl çalıştıkları, ekonomik ve siyasî politikaları nasıl etkilediklerinin ele alınarak önemlerinin kavranması ve konunun analizi, siyaset ve ekonomi mekanizmaları işleyişini anlama ve kavramada oldukça önemlidir.

Yahudi lobileri bulundukları ülkelerin içinde etkin faaliyetlerde bulunarak siyasî karar alıcıları ve organlarını doğrudan/yahut dolaylı şekillerde etkilemektedir. Siyasî ve ekonomik etki için çalışan insanların oluşturduğu faaliyetlere lobicilik denmektedir. Lobiler, başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere, Avrupa ülkeleri gibi birçok demokratik ve dahi anti demokratik sistemlerde faaliyetlerde bulunmaktadır.

Bu çalışma, Yahudi lobilerinin Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa ve Türkiye gibi birçok ülke ve bölgedeki karar alma sürecinde etkin olan lobicilik ile ilgili faaliyetlerinin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunmayı amaçlamıştır. Bu hedefin ortaya konulabilmesi için Türkiye'nin de içinde yer aldığı bölgelerdeki siyaset ve ticarette lobiciliğin temel unsurları, ülkelerin özellikle yasama ve yürütme gibi karar mekanizmalarının lobicilik doğrultusunda etkilenme süreçleri ele alınacaktır.

ABSTRACT

THE PLACE OF LOBBIES IN POLITICS AND TRADE AS IN THE EXAMPLE OF JEWISH LOBBIES

Lobbying is one of the important actors influencing political decision-making mechanisms such as legislation and execution in the countries. Some lobbies in Jewish lobbying affect domestic and foreign political and commercial politics in various forms in some countries. It is very important to understand how Jewish lobbies are, how they work, how economic and political policies can affect them, how to understand their importance and how politics and economics work for the quality of the subject.

Jewish lobby in the countries where they operate effective political decision-makers and bodies directly / or indirectly affects the way. Political and lobbying activities are referred to the economic impact created by the working people. Lobbies, including primarily the United States, there are many democratic and anti-democratic system in such activities even in European countries.

This study aimed to contribute to a better understanding of the activities of Jewish lobbies, such as the United States, Europe and Turkey, and lobbying activities, which were sometimes effective to take decisions in the region. In order for this address to be put in place, the main elements of politics and trade left in places in Turkey and the process of influencing countries, especially legislative and executive, on the lobbying of decision mechanisms will be addressed.

TEŞEKKÜR

Eğitim hayatım boyunca bana bir şekilde katkıda bulunmuş arkadaşlarıma ve hocalarıma teşekkür ediyorum. Diğer taraftan Yüksek Lisans eğitimim sırasında bana emeği geçen ders aldığım ve alamadığım Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu hocalarına, idari personeline, Sosyal Bilimler Enstitüsü çalışanlarına, Bölüm Başkanına ve Okul Müdürüne de teşekkür ediyorum.

Çalışmamın her aşamasında bana destek olan, bilgi ve deneyimleri ile yol gösteren tez danışman hocam Sayın Doç. Dr. Halil ERDEMİR'e, öğrenim hayatım boyunca beni maddi ve manevi olarak destekleyen biricik babam değerli büyüğüm Levent DUVA'ya, her zaman dualarıyla desteğini sürekli hissettiğim sevgili annem Havva DUVA'ya, saygı ve sevgisine sığındığım sevgili ağabeyim Halil DUVA'ya ve her dönem içimde sevgi ve sıcaklığını hissettiğim ikizim İbrahim DUVA'ya yürekten teşekkür ederim.

Hatice DUVA

Manisa-2017

İÇİNDEKİLER

ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
TEŞEKKÜR METNİ	viii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
TABLOLAR LİSTESİ	xv
ÖNSÖZ	1
ARAŞTIRMANIN AMAÇ VE ÖNEMİ	2
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE ÖRNEKLEMİ	3
ARAŞTIRMANIN BULGULARI	4

GİRİŞ: BİRİNCİ BÖLÜM

1. LOBİCİLİK NEDİR? TARİHSEL SÜRECİ VE DÜNYADAKİ LOBİ ÖRNEKLERİ

1.1. LOBİCİLİK	5
1.2. LOBİCİLİK ÇEŞİTLERİ	11
1.2.1. Doğrudan Lobicilik	11
1.2.2. Dolaylı Lobicilik	11
1.3. LOBİCİ – POLİTİKACI (SİYASETÇİ) İLİŞKİSİ	12

1.4. LOBİLERİN BAŞARILARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER 12

1.5. LOBİLERİN BAŞVURDUKLARI YÖNTEMLER 13

1.5.1. Yüz yüze Görüşme 13

1.5.2. Komite Oturumları 13

1.5.3. İletişim Araçları ile Yazılı ve Sözlü Etkileme 13

1.5.3.1. Mektup Gönderme 14

1.5.3.2. Halkla İlişkiler Kampanyaları 14

1.5.4. Lobiler Arasında İşbirliği ve Koalisyonlar 14

1.5.5. Parasal Destek Sağlama 15

1.6. LOBİCİLİK TARİHİ 15

1.6.1. Ermeni Lobisi 16

1.6.2. Arap Lobisi 16

1.6.3. Yunan Lobisi 17

İKİNCİ BÖLÜM

2. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NDEKİ YAHUDİ LOBİLERİ

2.1. YAHUDİ LOBİLERİ 19

2.1.1. Amerikan Yahudi Komitesi (American Jewish Committee) 27

2.1.2. Amerikan İsrail Halkla İlişkiler Komitesi (American Israel Public Affairs Committee) 29

2.1.3. Amerikan Yahudi Kongresi (American Jewish Congress) 35

2.1.4. İsrail Yahudi Ajansı (Jewish Agency for Israel) 36

2.1.5. İsrail için Hıristiyan Birliği (Christians United for Israel, CUFI) 38

2.1.6. Ulusal Evanjelik Birliği (National Association of Evangelicals) 39

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. AVRUPA'DAKİ YAHUDİ LOBİLERİ VE FAALİYETLERİ

3.1. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE LOBİCİLİK 42

3.1.1. Avrupa Birliği'nde Lobicilik Tarihi 43

3.1.1.1. AKÇT Antlaşması'ndan Avrupa Parlamentosu'nun Doğrudan Seçimine Kadar Geçen Dönem (1951 – 1979) 43

3.1.1.2. Avrupa Parlamentosu'nun Halkoyu ile Doğrudan Seçiminden Beyaz Kitap'ın Yayınına Kadar Geçen Dönem (1979 – 1985) 43

3.1.1.3. Beyaz Kitap'tan Birlik Antlaşması'na Kadar Geçen Dönem (1985 – 1992) 44

3.1.2. Avrupa Birliği Parlamento ve Komisyonunda Lobiciliğin Düzenlenmesi 44

3.1.2.1. Avrupa Birliği Kurumlarında Lobicilik 45

3.1.2.1.1. Avrupa Komisyonunda Lobicilik 45

3.1.2.1.2. Avrupa Parlamentosunda Lobicilik 46

3.1.2.1.3. Avrupa Birliği Konseyinde Lobicilik 46

3.1.2.1.4. Avrupa Topluluğu Adalet Divanı'nda Lobicilik 4

3.2.AVRUPA ÇAPINDA ÖNEMLİ ÇIKAR GRUPLARI 47

3.2.1. Fransa'da Lobicilik 47

3.2.2. İngiltere'de Lobicilik 49

3.2.3. Almanya'da Lobicilik 52

3.2.4. İtalya'da Lobicilik 55

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. YAHUDİ LOBİLERİ VE TÜRKİYE İLİŞKİSİ

4.1. TÜRKİYE'DE LOBİCİLİĞİN GELİŞİMİ 56

4.1.1. Osmanlı Devlet'indeki Baskı Grupları 57

4.1.1.1. Meşrutiyet Öncesi Gruplar 57

4.1.1.2. Meşrutiyet Sonrası Gruplar 57

4.1.2. Cumhuriyet Döneminde Baskı Grupları 58

4.1.2.1. Milli Mücadele Baskı Grupları 58

4.1.2.2. Tek Parti Döneminde Baskı Grupları 58

4.1.2.3. Çok Partili Dönemde Baskı Grupları 58

4.2. TÜRKİYE'DE FAALİYETLERİYLE ÖNE ÇIKAN BASKI GRUPLARI 59

4.2.1. İşçi Sendikaları 59

4.2.2. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) 60

4.2.3. Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD) 62

4.2.4. Müstakil Sanayi ve İşadamları Derneği (MÜSİAD) 63

4.3. TÜRK YAHUDİ LOBİCİLİĞİNİN GELİŞİMİ VE TÜRKİYE'DEKİ YAHUDİ LOBİCİLİĞİNİN TARİHSEL SÜREÇTE FAALİYETLERİ 64

4.4. YAHUDİ LOBİSİNİN TÜRKİYE'YE ETKİSİ 66

4.5. TÜRKİYE – İSRAİL EKONOMİK İLİŞKİLERİ 71

4.6. TÜRKİYE VE İSRAİL ARASINDAKİ ANLAŞMA VE PROTOKOLLER 73

4.6.1. Serbest Ticaret Anlaşması 73

4.6.2. Diğer Anlaşmalar 73

4.7. TÜRKİYE – İSRAİL İLİŞKİLERİNİN GELİŞMESİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER 73

4.7.1.1. Uluslararası Ortamın Etkisi 73

4.7.1.2. Bölgesel Tehdit Algılamaları 74

4.7.1.3.Ekonomik Nedenler 74

4.7.1.4.Askeri Faktörler 77

4.8. İHRACAT POTANSİYELİ BAŞLICA SEKTÖRLER 77

4.9. TÜRKİYE – İSRAİL SİYASİ VE TİCARİ İLİŞKİLERİNDE LOBİLERİN YERİ VE ETKİSİ 85

4.10. TÜRKİYE'NİN DIŞ TİCARETİNİN GENEL OLARAK GELİŞMESİ 86

4.10.1 Filistin ile İsrail Üzerinden Yapılan Ticaret 86

4.10.2. Karşılıklı Bağımlılık 86

4.11. İSRAİL ÜRÜNLERİ BOYKOT LİSTESİ (2014) 87

SONUÇ 89

KAYNAKÇA 92

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AB Avrupa Birliği (European Union)

ABD Amerika Birleşik Devletleri (United Stated of America)

AHI Amerikan Helen Enstitüsü (American Helen Institute)

AHIF Amerikan Helen Enstitüsü Vakfı (American Hellenic Institute Foundation)

AHIPAC Amerikan Helen Enstitüsü Halkla İlişkiler Komitesi (American Hellenic Institute Public Affairs Committee)

AIPAC Amerikan – İsrail Halkla İlişkiler Komitesi **(**American Israel Public Affairs Committee)

AJC Amerikan Yahudi Komitesi (American Jewish Committee)

AKÇT Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (European Coal and Steel Community)

AP Avrupa Parlamentosu (European Parliament)

ATAD Avrupa Topluluğu Adalet Divanı (European Community Court of Justice)

ATO Avrupa Tüketici Organizasyonu (European Consumer Organization)

BICOM İngiltere İsrail İletişim ve Araştırma Merkezi (Britain Israel Comunications and Research Centre)

BIPAC İngiltere – İsrail Halkla İlişkiler Komitesi (British - Israel Public Affairs Committee)

BM Birleşmiş Milletler (United Nations)

CFI İsrail'in Muhafazakar Dostları (Conservative Friends of Israel

CHP Cumhuriyet Halk Partisi

CIA Merkezi İstihbarat Teşkilatı (Central Intelligence Agency)

CUFI İsrail için Hıristiyanlar Birliği (Christians United for Israel)

ÇGC	Çukurova Gazeteciler Cemiyeti
FARA	Yabancı Ajanların Tescil Yasası (Foreign Agents Registration Act)
FRLA	Lobicilik Faaliyetlerini Düzenleyen Yasa (Federal Regulation of Lobbying Act)
IMF	Uluslararası Para Fonu (International Monetary Found)
JAFI	İsrail Yahudi Ajansı (Jewish Agency for Israel)
JLC	Yahudi Liderliği Konseyi (Jewish Leader Council)
CUI	İsrail için Hıristiyan Birliği (Christian Union for Israel)
MÜSİAD	Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği
NAE	Ulusal Evanjelik Birliği (National Association of Evangelicals)
NAM	Ulusal İmalatçılar Birliği (National Association of Manufactures)
NATO	Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü (North Atlantic Treaty Organization)
TİM	Türkiye İhracatçılar Merkezi
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TÜRK-İŞ	Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu
TÜSİAD	Türkiye Sanayicileri ve İşadamları Derneği
WB	Dünya Bankası (World Bank)

LİSTELER

GRAFİKLER

Grafik 1: Türkiye'nin İsrail'e İhracatı 79

Grafik 2: Türkiye'nin Toplam İhracatında İsrail'in Oranı 80

Grafik 3: Türkiye'nin İsrail'den İthalatı 81

Grafik 4: Türkiye'nin İthalatında İsrail'in Oranı 82

HARİTALAR

Harita 1: Israel and the Region 76

TABLOLAR

Tablo 1: Dünya'daki Yahudi Nüfusu 26

Tablo 2: İsrail Ülke Ekonomisi 2015 75

Tablo 3: Türkiye'nin İsrail'den İthalatında Başlıca Ürünler (Bin ABD Dolar) 78

Tablo 4: Türkiye – İsrail Dış Ticaret Değerleri (Bin ABD Dolar) 83

Tablo 5: Türkiye – İsrail Dış Ticaret Değerleri (Bin ABD Dolar) 84

Tablo 6: İsrail Ürünleri Boykot Listesi 88

FOTOĞRAFLAR

Fotoğraf 1: Amerikan – Yahudi Komitesi (American Jewish Committee) Amlemi 28

Fotoğraf 2: Amerikan – İsrail Halkla İlişkiler Komitesi (American Israel Public Affairs Committee) Amblemi 29

Fotoğraf 3: Schusterman Advocacy Institute High School Summit 30

Fotoğraf 4: AIPAC Konferansı ABD Başkan Yardımcısı Mike Pence 34

Fotoğraf 5: 2017 AIPAC konferansı ABD'nin Birleşmiş Milletler Daimi Temsilcisi Nikki Haley 34

Fotoğraf 6: Amerikan Yahudi Kongresi (Amerikan Jewish Congress) Amblemi 35

Fotoğraf 7: Barack Obama'nın Amerika İsrail Kamu İşleri Komitesi'nin yıllık politika konferansında 36

Fotoğraf 8: İsrail Yahudi Ajansı (Jewish Agency for Israel) Amblemi 37

Fotoğraf 9: Netanyahu: Evangelical Christians are Israel's best friends 38

Fotoğraf 10: İsrail için Hıristiyanlar Birliği (Christians United for Israel)Amblemi 39

Fotoğraf 11: Ulusal Evanjelik Birliği (National Association of Evangelicals) Amblemi 40

Fotoğraf 12: İngiltere – İsrail Halkla İlişkiler Komitesi (British - Israel Public Affairs Commitee (BIPAC)) 52

Fotoğraf 13: MOSSAD 54

Fotoğraf 14: MOSSAD logo 54

Fotoğraf 15: BND (Bundesnachrichtendienst) Logo 55

Fotoğraf 16: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) Amblemi 61

Fotoğraf 17: Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD) Amblemi 62

Fotoğraf 18: Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği (MÜSİAD) Amblemi 63

ÖNSÖZ

Lobicilik, ilk defa Amerika Birleşik Devletleri'nde 1839 yılında kullanılmıştır. Grupların çıkarlarını korumak amacıyla yaptıkları çalışmaların ve etkin faaliyetlerin isimlendirilmesi olarak Amerikan siyasal sistemdeki girişimlerin adı ve parçasıdır. Dünya genelinde faaliyetlerini propaganda, psikolojik etkileme, iletişim faaliyetleri ve/veya medya ile uygulamayı amaçlayan lobiler, bulundukları ülkelerde güçlü ekonomileri, siyasal ve sosyal hayatlarındaki etkin rolleri sayesinde siyasî sürece yön verilmesini sağlamaktadırlar.

"Yahudi Lobileri Örneğinde Lobilerin Siyaset ve Ticaretteki Yeri" konulu tez çalışması dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümünde özellikle lobicilik nedir, lobiciliğin tarihsel süreci nasıl oluşmuştur ve Dünya'daki bazı lobi örnekleri ele alınmıştır. Lobiciliğin ülkelerin iç ve dış siyasetlerini etkilemelerinden hareketle lobicilik ile ilgili temel konuların bulunduğu ilk bölümde; lobilerin ülkelerin iç ve dış siyasetlerinin karar mekanizmalarını nasıl etkilediği hususu değerlendirilmiştir.

İkinci bölümünde, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Yahudi lobilerinin Amerika'daki siyasî karar alma mekanizmalarını nasıl etkiledikleri, siyasî lobilerin Amerika'nın iç ve dış siyasetindeki faaliyetleri ele alınmıştır.

Üçüncü bölümünde, Avrupa'daki Yahudi lobileri ve faaliyetleri üzerinde durulmuştur. Özellikle tezin konusu itibariyle lobilerin ekonomi ve siyasetteki faaliyetleri açısından incelenmiştir.

Dördüncü bölümünde, Yahudi lobileri ve Türkiye ilişkisi incelenmiş olup, Yahudi lobilerinin yaptıkları faaliyetlerin Türk iç ve dış siyasetine etkileri üzerinde durulmuştur. Ayrıca, Türkiye – İsrail siyasî ve ticarî ilişkileri açıklanırken Türkiye'deki lobilerin faaliyetleri ve Türkiye üzerindeki etkileri örnek olaylarla konular çerçevesinde ele alınmıştır.

Sonuç bölümünde ise, "Yahudi Lobileri Örneğinde Lobilerin Siyaset ve Ticaretteki Yeri" konulu tezin genel bir değerlendirilmesi yapılarak özellikle lobiler, lobilerin durumları ve bunların Türkiye ile ilgili etkileri ve etkinlikleri üzerinde

durulmuştur. Bu doğrultuda, Yahudi lobilerinin bölge siyaset ve ticaretindeki faaliyetleri ve etkilerinin ülkelerin karar mekanizmalarını nasıl ve ne şekilde etkiledikleri hususunda neler olduğunun anlaşılmasına katkıda bulunulmuştur.

ARAŞTIRMANIN AMAÇ VE ÖNEMİ

Lobicilik ülkelerin siyasî ve ticarî mekanizmaları üzerinde etkileri her dönemde görülmüştür. Özellikle, lobilerin etkili oldukları bölgelerde, bölgesel siyasî ve ekonomik açıdan gelişim süreçlerini ve lobiciliğin temel etki konusu olan siyasî karar mekanizmaların faaliyetlerini incelemek, günümüzde ülkelerin iç ve dış politikalarına nasıl etki ettikleri hususunu anlamada çok büyük önem taşımaktadır.

Yahudi lobiciliğinin çıkış yeri olan Amerika Birleşik Devletleri'nin içerisinde görüldüğü üzere, Yahudi lobilerinin ABD'nin iç ve dış politikalarının asıl belirleyicisi konumundadır. Yahudi lobisinin geçmişten günümüze ABD iç ve dış politikasındaki etkin faaliyetlerini, ülkenin ekonomik alanında, siyasî yapısında ve özellikle ülkenin medyasının temelini oluşturmasından anlaşılmaktadır.

Öte yandan, siyasî ve ticarî amaçlar doğrultusunda kurulan Avrupa Birliği ve kurumları içerisinde kendisine önemli yer edinen lobilerin kurumlar üzerindeki işlevlerinin önemi vurgulanmaktadır.

Özellikle, Türkiye – İsrail ilişkilerinde birbirleri üzerinde etkileri görülen siyaset ve ticaret ve bu doğrultuda bu iki bağlantılı ilişkinin asıl etkileyicisi konumunda olan Yahudi lobilerinin ülkelerarası siyasetteki önemi örnekler aracılığıyla anlaşılmaktadır.

Bütün bu bahsi geçen sebepler göz önünde bulundurulduğunda bu çalışmanın yapılması bölgedeki siyaset ve ticaretteki etkilerin ülkelerin iç ve dış politikalarının Yahudi lobileri tarafından nasıl etkilendiğinin anlaşılmasında bilimsel anlamda katkıda bulunacaktır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE ÖRNEKLEMİ

Literatüre bakıldığında Yahudi lobileriyle ilgili birçok çalışmanın yapılmış olduğu gözlenmiştir. Bu çalışmaların bazıları aşağıdaki gibi sıralanabilir.

Arı (2009) (Amerika'da Siyasal Yapı Lobiler ve Dış Politika) Amerika Birleşik Devletleri'nde siyasal yapının bir parçasını oluşturan lobilerin ABD iç ve dış siyasetindeki etkileri üzerinde durulmuştur. Türk, Yunan, Ermeni, Arap ve özellikle İsrail lobilerinin global güç olma iddiasını sürdüren ABD'nin dış politikasını nasıl etkilediği vurgulanmıştır.

Walt ve Mearsheimer (2014) (İsrail Lobisi ve ABD Dış Politikası) ABD'deki Yahudi lobisinin özellikle Güneybatı Asya (Ortadoğu)'ya yönelik Amerikan dış politikasının yol göstericisi konumunda olduğunun üzerinde durmuşlardır. Ayrıca, ABD'nin iç ve dış politikalarının İsrail çerçevesinde değerlendirilmesinin sadece bu iki ülke ilişkilerinde değil, bu iki ülke dışındaki ülkeleri de etkilediklerini ifade etmişlerdir.

Gültekin ve Budak (2007) (Ermeni, Rum, Yahudi Lobileri Örneğinde Lobicilik Kavramlarına Giriş) ülkelerin siyasî kararlarında lobilerin siyasî karar mekanizmasını nasıl etkilediklerinin önemi vurgulanmıştır. Ayrıca, lobilerin kendi çıkarları doğrultusunda politikalar benimsemeleriyle siyasî kararları etkileyici faaliyetleri üzerinde durulmuştur. Aynı zamanda, demokrasinin gelişiminin insan topluluklarının gruplaşması doğrultusunda daha da arttığının önemine değinilmiştir. Özellikle, gruplaşma içerisinde bulunan bu kurumların, lobilerin ülke siyasî yaşamını etkilemelerinin lobilerin büyüklüğüne, üyelerinin bağlılığına, ekonomik gücüne ve siyasî yapısına bağlandığı görülmektedir.

Ürek ve Doğan (2011) (Lobicilik ve Baskı Grupları: Devlet, Sivil Toplum ve Demokrasi) lobiciliğin yasalar çerçevesinde yapılmasının toplumdaki farklı gruplara ait görüşlerin ülkelerinin siyasî karar mekanizmalarına iletileceği ve bu sayede siyasî kararları etkileyebilecekleri üzerinde durulmuştur. Ayrıca, toplum içerisindeki bazı grupların görüşlerinin alınması açısından kanun yapılması ve bu kanunların uygulanması sürecinin daha etkin olmasının önemi aktarılmaya çalışılmıştır.

Erdemir (2005) (Türk Siyasetinde Nesim Masliah) Manisa'da yaşayan ve bölgede etkin olan Yahudilerin önemli örneklerinden olan Nesim Masliah'ın

ekonomik, kültürel ve siyasî hayattaki etkin süreci üzerinde durulmuştur. Özellikle, Yahudi tarihinin önemli bir parçasını oluşturan Nesim Masliah'ın örneğinde Yahudilerin bölgedeki Türk kültürü, ekonomik ve sosyal yapısı üzerinde etkilerinin nasıl olduğunu anlamada literatüre katkı sağlamıştır.

Çerçi (2006) (Avrupa Birliğinde Lobicilik) ülkelerin demokratik yapısının halkın yönetimine katılabilirliği, gruplaşma özgürlüğü ve bu grupların çıkarlarının temsil edilip görüşlerinin kabul edilebilirliği çerçevesinde olabileceğine değinilmiştir. Özellikle, demokratik sistemin siyasal katılım, çoğulculuk ve sivil toplum gruplaşması açısından lobicilik faaliyetlerinin en iyi yürütülebileceği bir uluslarüstü gruplaşma olmasıyla AB sürecinde lobiciliğin rolü, kurumların lobilere bakış açıları açıklanmıştır.

Umerova (2006) (Yahudi Lobisinin ABD İçindeki Konumu ve Ortadoğu Politikasındaki Rolü) Dünya üzerinde tek süper güç olma yolunda giden ABD'nin iç ve dış politikalarının temel etkileyicisi konumunda olan Yahudi lobileri üzerinde durulmuştur. Özellikle, sadece ABD'nin değil ABD dışındaki ülkelerinde ABD siyasî yaşamında alınan kararlardan nasıl etkilendikleri değerlendirilmiştir. Ayrıca, ABD'nin Güneybatı Asya (Ortadoğu) ve İsrail ilişkilerinin temel etkileyicisi konumunda olan Yahudi lobisinin siyasî ve ticarî etkisinin önemi vurgulanmıştır.

Bu çalışma "Yahudi Lobileri Örneğinde Lobilerin Siyaset ve Ticaretteki Yeri"nin öneminin üzerinde durulmuştur. Bahsi geçen bölgelerdeki ülkelerin siyasî ve ticarî yaşamlarında Yahudi lobilerinin önemine değinilmiştir.

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Araştırmada geçen bölgelerdeki Yahudi lobilerinin öneminin anlaşılması üç şekilde mümkündür. Bunlardan birincisi, Yahudi lobilerinin kendi aralarında yaptıkları işbirliği sayesinde ülkelerin veya bölgelerin siyaset ve ticaretini nasıl etkiledikleridir. İkinci olarak, siyaset ve ticaretin karşılıklı bağımlılığı sayesinde Yahudi lobilerinin siyasî söylemlerinin aynı zamanda ülkelerin ekonomilerini nasıl etkilediklerinin önemidir. Üçüncü olarak, bu bölgelerde bulunan ülkelerin siyaset ve ticaretine katkılarının anlaşılmasıdır.

GİRİŞ: BİRİNCİ BÖLÜM

1. LOBİCİLİK NEDİR? TARİHSEL SÜRECİ VE DÜNYA'DAKİ LOBİ ÖRNEKLERİ

Siyaset ve ekonominin içerisinde yer alan lobicilik, geçmişten günümüze ülkelerin yasama ve yürütme gibi siyasî karar alma mekanizmaları içerisinde bulunması ülkelerin demokrasileri açısından önemli bir aktördür. Lobiler ülkelerin siyasal karar mekanizmaları üzerinde faaliyetleri sayesinde kendi hedeflerine varmayı kolaylaştıracak şekilde ülkelerin siyasî organlarını etkilemeye çalışırlar. Özellikle, lobicilik faaliyetleri ülkelerin siyasî sistemi üzerinde yönetim mekanizması içerisindeki yönlendirici konumundadır. Yahudi lobileri örneğinde lobilerin siyaset ve ticaretteki yerinin ve öneminin anlaşılmasına katkı sağlamayı amaçlayan çalışmamızın bu bölümünde, lobiciliğin devletlerin iç ve dış siyasetine ve ekonomisine etkileri üzerinde duracağız.

1.1. LOBİCİLİK

Lobicilik, ortak çıkar sağlama amacıyla bir araya gelen grupların hükümet faaliyetlerini etkileme çalışmalarıdır. Lobicilikte bir araya gelen gruplar ortak çıkarlarını temin etme amacıyla özellikle parlamento koridorlarında, siyasî, ekonomik ve kültürel alanlarda etkin olmak amacıyla çalışmaktadırlar. Özellikle medya üzerinde her şeyden önce kendi çıkarları çerçevesinde faaliyetlerde bulunmaktadırlar.

Lobi kelimesi İngilizcede 'koridor' anlamına gelmektedir. Koridor kelimesinin kullanım amacı kongre koridorlarıdır. Lobicilik kongre koridorlarında yapılan bir kulis faaliyeti olarak tanımlanmaktadır (Gültekin ve Budak, 2007: III).

Lobi/lobicilik günümüzde devletlerin iç ve dış politikalarındaki siyasî kararlarını oluşturmada etkin role sahiptir. Başka bir deyişle, lobicilik faaliyetleri yürüten çıkar grupları, kitle ikna ve inandırma teknikleri ile yasama ve yürütme mekanizmaları gibi, devletin karar organlarını kendi lehine olacak şekilde kararlar aldırma durumudur. Bu doğrultuda, devlet içerisinde bulunan çıkar grupları, yani lobiler, özellikle demokratik devlet sistemlerinin en önemli siyasî aktörü olabilmektedirler. Lobiciler savundukları/talep ettikleri hususlar hakkında geniş ve yetkin bilgiye sahip olmaları gerekmektedir. Lobi ve lobicinin siyasî etkinliği, büyüklüğü, üyelerinin bağlılığı, ekonomik gücü ve siyasî sistemin yapısına bağlı olarak değişebilmektedir (Gültekin ve Budak, 2007: III).

Uluslararası İlişkiler sözlüğünde yer aldığı şekliyle lobicilik; "Amerika Birleşik Devletleri yasama sisteminde çeşitli baskı gruplarının temsilciliğini yapan üyelerce, belirli bir kararın alınması ya da alınmaması yolunda gösterilen kulis faaliyetleri" olarak tanımlanmaktadır (Sönmezoğlu, 2010: 449). Hemen hemen lobicilik faaliyetlerinin bulunmadığı siyasal sistem yok gibidir. Lobicilik çalışmaları kongre ya da parlamento üyelerini ikna etmeye çalışmak, haklı veya haksız bir konu üzerinde gerekli bilgi ve dokümanları sağlamak ve lobi çerçevesindeki temsilcilerine destek sözü vermek gibi faaliyetlerle sürdürülür. Lobicilik, karar alma mekanizmalarını etkilemek amacıyla bir araya gelmiş olan umumiyetle sivil toplum grupları ile yürütülen faaliyetlerdir (Gültekin ve Budak, 2007: 73). Lobicilik faaliyetleri seçim aşamasında bir siyasi partiye maddi veya çıkarları doğrultusunda destek verme şeklinde parlamentoda gruplarının savunulması gibi ortaya çıkabilir (https://www.sayistay.gov.tr/tr/Upload/95906369/files/yayinlar/TurkKamuYonetiminde_Yolsuzluklar.pdf, 04.12.2017).

Lobi ve lobiciliği anlamak için özellikle "baskı grubu" kavramı üzerinde durulması gerekmektedir. Baskı grubu, belirli bir toplumun çıkarları doğrultusunda devletin karar mekanizmalarının aldığı kararları değiştirmeye çalışılması şeklinde tanımlanabilir. Baskı grupları Amerika Birleşik Devletleri'nde lobiler olarak ortaya çıkmaktadır. Lobilerin karar alma mekanizmaları üzerinde doğrudan etkileri olmamakla birlikte, devlet mekanizmaları içerisinde alınan kararlarda büyük etkiye sahiplerdir. Lobicilik baskı gruplarının bir aracıdır. Amerika Birleşik Devletleri'nde lobi anlam genişlemesi yaşayarak baskı grubunu ifade etmek için kullanılmaktadır. Baskı gruplarının doğrudan yasama organını etkilemek amacıyla kullandıkları

"birebir etkileme yöntemleri" anlamındaki lobicilik Amerika Birleşik Devletleri'nde neredeyse her grup tarafından kullanılmıştır. Lobicilik kavramı aynı zamanda baskı gruplarının kendilerini ifade etmek için kullanıldıkları bir isimlendirme olmuştur. Tayyar Arı "lobi"nin tanımını, "karar alıcıların belli politikaları benimsemelerini ve uygulamalarını sağlamak amacıyla girişilen etkileme faaliyetidir" şeklinde tanımlamaktadır. Arı, aynı zamanda, lobilerin siyasal partilerle aynı şey olmadığını da belirtmektedir. Arı, çıkar ve baskı gruplarının siyasî parti mekanizmalarıyla karıştırılmaması gerektiğine dikkat çekmektedir. Ancak, siyasî partiler ve baskı grupları demokratik devlet sistemlerinin en önemli aktörlerindendir. Bu çerçevede, baskı gruplarının temel amaçlarını siyasî iktidarı etkilemeye çalışmak olduğu görülmektedir. Devletlerin siyasal mekanizmalarının aldığı kararları kendi lehlerine değiştirmek isteyen lobiler ise amaçları doğrultusunda kişi ve/veya kişilerle bilgi alışverişinde bulunarak amaçları doğrultusunda lobicilik yaparlar. Bu çerçevede lobicilik iki başlık altında toplanabilir. Bunlardan birincisi "doğrudan lobicilik" diğeri ise "dolaylı lobicilik" tir.

Doğrudan lobicilik; kamuoyu üzerinde belirli bir etki oluşturarak, kitleleri ve basını etkileyerek doğrudan etki oluşturma amacı olarak tanımlanabilir. Dolaylı lobicilik ise, halk arasında propaganda, kamu diplomasisi, halkla ilişkiler, kamuoyu bilinçlendirmesi ve yönlendirilmesi yoluyla yapılan lobiciliktir.

Ayrıca lobilerin yönetimleri çeşitli şekillerde etkileme metotları da bulunmaktadır. Ancak lobicilik yöntemi Amerika Birleşik Devletleri'nde devlet mekanizmalarının oluşturduğu yasalar çerçevesinde meşrudur. Lobicilik faaliyetleri ile ilgili ilk yasa 1946 yılında çıkarılan *"Lobicilik Faaliyetlerini Düzenleyen Yasa (Federal Regulation of Lobbying Act (FRLA))"* dır. Bu yasaya göre, lobicilik faaliyetlerinde bulunacak bütün lobilerin Temsilciler Meclisi'nde ve Senato'da kaydedilmeleri gerekiyordu. Özellikle, yasaya göre, lobicilik faaliyetinde bulunan lobilerin harcamalarının üç ayda kontrol edilmesi gerekiyordu. Bu yasanın çıkarılması sonrasında lobicilikle ilgili reformlar ve devamında lobilerin faaliyetlerinin arttığı görülmektedir. Ayrıca, 1975 yılında "*Yabancı Ajanların Tescil Yasası (Foreign Agents Registration Act (FARA))"* yabancı ülkeler adına faaliyet gösteren lobilerin ABD Adalet Bakanlığı'na kayıtlı olmaları ve bu çerçevede yapılan harcamalarının açıklanması zorunluluğu getirildi (Umerova, 2006: 50-54).

1976 yılında ise Common Cause[1] tarafından desteklenen "*Lobi Faaliyetlerini Açıklama Yasası (Lobbying Disclosure Act of 1976)"* Temsilciler Meclisi'nde kabul edildi. Bu yasa çerçevesinde, lobicilerin kayıtlanması ve lobilerin faaliyetlerinin açığa çıkması öngörülmekteydi. Ancak, lobiler faaliyetlerinin açığa çıkmasını istemedikleri için kongre üyeleri bu yasaya bu dönem içerisinde itirazda bulundular (Umerova, 2006: 50-54).

Lobicilik, ülkelerin iç ve dış politikada faaliyetlerini sürdürmek adına oluşturdukları yasama, yürütme, yargı gibi mekanizmaların kararlarını halkın, baskı gruplarının, şirketlerin ya da lobilerin çıkarları doğrultusunda baskı gruplarının yetkilileri, ülke temsilcileri veya kiralanan lobiler aracılığıyla etkileme faaliyetidir. Kısaca demokratik sistemlerin başat aktörü olan lobilerin temel amacı, siyasî mekanizmayı kendi çıkarları çerçevesinde etkilemektir (http://www.halklailiskiler .com.tr/LOBICILIK .php, 11.10.2016).

Lobiler bulundukları devletlerin iktidarını çeşitli yöntemlerle etkileyerek ekonomik ve siyasî çıkarların devletlerin hukukî mekanizmaları üzerinde oluşmalarını sağlayan grup faaliyeti çalışmaları olarak adlandırılabilir. Lobicilik çalışmalarının farklı şekillerde yapıldığı ve bu faaliyetlerin açık ya da gizli şekilde meydana geldiği görülmektedir. Özellikle, Batı'da çalışmaları farklı yaklaşımlarla isimlendirilmektedir. Lobicilik ve yolsuzluk arasındaki en önemli fark ise her iki yönetimin de sonucunun yasal olmadığı görülmektedir. Özellikle, Avrupa devletlerinde lobicilik faaliyet alanı içerisinde yer almasına rağmen, bu devletlerde lobicilik çalışmalarının düzenlenmesi ve lobi kuruluşlarının yasal düzenlenmeleri ile ilgili bir yöntem belirlenmiştir. Bu yüzdendir ki, bu ülkelerde yapılan lobicilik çalışmaları için hiçbir şirket ya da kurumda sorumluluk bulunmamaktadır (http://newtimes.az/tr/views/1670/, 04.12.2017).

Lobiciliği destekleyenler lobicilik faaliyetlerinin daha demokratik toplumlara özgü olduğunu, yolsuzluğun ise hukukun üstünlüğü ifadesinin sağlamadığı şeklinde

[1] Amerikan demokrasisinin değerlerini korumaya yardımcı, kamu yararına hizmet eden, herkes için eşit hak ve fırsatlar elde etmeye teşvik edici bir kuruluştur (http://www.commoncause.org/about/?referrer=https://www.google.com.tr/, 24.08.2017).

düşünmektedirler. Bu yüzden, lobicilik daha uzun süreli bir faaliyet alanı hedeflemektedir (http://newtimes.az/tr/views/1670/, 04.12.2017).

Bazı görüşlere göre ise, lobicilik yolsuzluğun bir türü olarak düşünülmektedir. Bu durumda, lobicilik yasal durumdan çok farklı çıkarlara hizmet alanı içerisinde yer almaktadır. Lobiler kamuoyunun rızası olmadan yasal değişiklik içerisinde olabilmektedir (http://newtimes.az/tr/views/1670/, 04.12.2017).

Genel anlamda lobiciliğin, devletlerin siyasî ve ekonomik durumlarını etkilemesi dolayısıyla lobiciliğin ülkelerin yasama ve yürütme gibi siyasî karar mekanizmaları doğrultusunda yasal düzene uygun yürütülmesi gerekmektedir. Yasal düzene uyum konusu lobicilik ile yolsuzluğun arasındaki sınırı belirleyen temel durumdur (http://newtimes.az/tr/views/1670/, 04.12.2017).

Özellikle, toplum içerisinde yer alan değerler karmaşasının oluşması ve çıkarların bu değerlerin önüne geçmesi toplumsal norm kurallarının önüne geçmektedir ve bu durum toplumsal yozlaşma olmaktadır. Toplumsal yozlaşmanın kamu yapısından kaynaklanan nedenler, ekonomik, siyasî, bürokratik ve toplumsal yapıdan kaynaklanan nedenler gibi çeşitli sebepleri vardır (https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/21990/mod_resource/content/1/Meslek%20Eti%C4%9Fi%206.%20Hafta.pdf, 04.12.2017).

Ekonomik yapıdan kaynaklanan nedenler, toplumsal yozlaşmanın en önemli unsurlarından birisidir ve bir ülkenin ekonomisinin olumsuzluk yaşması doğrudan toplumda bulunan bireyleri de etkilemektedir. Siyasî açıdan düşünüldüğünde ise, siyasî yapının toplumsal yozlaşma açısından önemli bir etmen olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden, toplumun içerisinde yer alan farklı grupların ülkenin iç siyasî politikaları üzerinde etkin olamaması siyasetin demokratik koşullarda ilerlemediğinin bir göstergesi olarak yer almaktadır. Özellikle, siyasetin dar bir mekanizma içerisinde yer alması, bireysel çıkarların etkin olması siyasi kayırmacılık, rüşvet gibi durumlar siyasî alanın yozlaşmasına neden olmaktadır. Bu yüzden, ülkenin siyasî karar almasındaki mekanizmaların tarafsız bilgi içerisinde kararlarını alması önemlidir (https://acikders.ankara.edu.tr/ pluginfile.php/21990/mod_resource /content/1/Meslek%20Eti%C4%9Fi%206.%20Hafta.pdf, 04.12.2017).

Ülkelerin siyasî karar mekanizması içerisinde yer alan siyasetçiler, bürokratlar, baskı ve çıkar gruplarının aldıkları kararlarda bireysel çıkar sağlamak amacıyla toplumdaki yasal, ahlakî veya kültürel değerlere uymadan hareket etmesine "politik yozlaşma" denir. Politik yozlaşmanın türleri rüşvet, zimmet, siyasî kayırmacılık, hizmet kayırmacılığı, adam kayırmacılığı ve lobiciliktir. Bürokratik yapıdan kaynaklanan nedenler ise, devletin sunduğu hizmetlerde rüşvet, zimmet, adam kayırmacılığı gibi istenmeyen davranışların meydana gelmesi toplumsal yozlaşmanın önemli sebeplerindendir (https://acikders .ankara. edu.tr/pluginfile.php/21990/mod_resource/content/1/Meslek%20Eti%C4%9Fi%206. %20 Hafta.pdf, 04.12.2017).

Toplumsal yapıdan kaynaklanan nedenler ise, toplum içerisindeki eşitliğin ortadan kalkması kişinin kendisi ifadesini kısıtlayabilir. Bu durum, toplum içerisinde eşitliğin yok olmasına ve dolayısıyla çatışma ve yozlaşma durumunda bir ortam oluşturabilir (https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/21990/mod_resource/content/1/Meslek %20Eti%C4%9Fi%206.%20Hafta.pdf, 04.12.2017).

Lobiler karar verme mekanizmaları üzerinde ikna, inandırma ve tanıtma teknikleriyle hükümet kararlarını etkilerler. Lobiler, konularında çok iyi bilgiye sahip birer uzmandır. Savundukları konular üzerinde hiçbir yoruma meydan vermezler. Lobicilerin birçoğunun hukuk eğitimi aldıkları ve devlet yönetiminde görev aldıkları görülmektedir (http://www.journals.istanbul.edu.tr/iuifd/article/view/1019013107/1019012329, 27.02.2016).

Lobi örgütleri veya bireyler savundukları konularda savundukları konulara ters düşen konularda hükümet düzenlemelerini yönlendirirler ve kendilerini ekonomik olarak finanse edebilmek adına lobi çalışmalarında bulunurlar. Örneğin; ABD demokratik yaşamı üzerinde lobilerin yer alması ve gelişmesi, ABD ekonomik ve siyasî yapısının bu faaliyetlere elverişli olduğunu açıkça göstermektedir (http://dergipark.gov.tr/download/article-file/55508, 14.07.2016).

Ülkelerin dış politika analizlerinde özellikle iç politikayı etkilemede etkin olan aktörler ön plandadır (http://www.ozetkitap.com/files/large/1d2192e54c640ed, 22.07.2016). Lobiler, kamusal karar alıcıların çalışmalarını etkilemek isteyen

kuruluş, örgüt ya da baskı gruplarıdır (http://www.halklailiskiler.com.tr/LOBICILIK.php, Lobicilik, 2006, 14.03.2016). Lobiler veya baskı grupları halkın gerçek iradesinin ülke siyasî mekanizması üzerinde doğrudan etkiye sahip oldukları bir mekanizmadır (https://www.yumpu.com/tr/document/view/37685034/amerikada-baski-gruplari-murat-yanik-istanbul-universitesi-, 14.07.2016).

Lobicilik yöntemlerine değinmek gerekir ise, lobi gruplarının yaptığı pek çok lobicilik yöntemi bulunmaktadır. Özellikle, propaganda, halkla ilişkiler, reklam, tanıtma, toplantılara katılma, sosyal içerikli kulüplere üye olup onların faaliyetlerine katılma, hayır kurumlarına destek verme ve içerisinde yer alma gibi birçok etkileyici yöntem üzerinde faaliyetlerini gerçekleştirirler (Canöz, 2003: 4).

1.2. LOBİCİLİK ÇEŞİTLERİ

1.2.1. Doğrudan Lobicilik

Doğrudan lobicilik, karar alma sürecindeki yetkili kişi ile örgütün temsilcileri arasında doğrudan doğruya bilgi alışverişi veya iletişim olup yorumu gerektirmeyecek şekilde gerçekleşen lobicilik biçimidir. Lobicilerin amaçlarına ulaşmasında etkili olan yöntemlerden birisidir. Pek çok lobinin bu yöntemi tercih etmesinin sebebi karar alma konusunda daha etkili olduğunun düşünülmesindendir (https://mahmutgediz.wordpress.com/2011/04/03/lobiciliklobicilik-cesitleri-lobilerin-bas-vurduklari-yontemler/, 11.10.2016).

1.2.2. Dolaylı Lobicilik

Dolaylı lobicilik, toplumu ve basını propaganda, kamuoyu bilinçlendirmesi veya kamuoyunu yönlendirme gibi yöntemlerle etkileyerek dolaylı yoldan sonuç almaya yönelik lobicilik çeşitidir

(https://mahmutgediz.wordpress.com/2011/04/03/lobiciliklobicilik-cesitleri-lobilerin-bas-vurduklari-yontemler/, 11.10.2016).

1.3.LOBİCİ – POLİTİKACI (SİYASETÇİ) İLİŞKİSİ

Lobicilik demokratik sistemlerin en önemli aktörüdür. Çünkü, baskı gruplarının amacı siyasî iktidarın karar alma sürecine katılarak kendi çıkarları doğrultusunda etkinlik sağlamaktır. Bu da baskı gruplarının lobiler ve siyaset arasında demokratik etkileşimi sağlamakta ve işbirliğini arttırmaktadır (Çerçi, 2006: 4, 6).

Lobicilik kavramı siyasetin her alanında karar alma mekanizmaları üzerinde etkinliğini sürdürmektedir. Kısaca, lobicilik faaliyetleri siyasî yaşamın ayrılmaz bir etkinliğidir. Ayrıca, demokrasinin gelişmesi ve siyasî sistemin çoğulculuğu ile birlikte çıkar ve baskı gruplarındaki işbirliğinin artmış olması yönetimler üzerinde etki alanlarının artmasını sağlamıştır (Gültekin ve Budak, 2007: III).

1.4. LOBİLERİN BAŞARILARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Bir lobicilik sürecinin etkilemedeki başarısı lobi çevresinde oluşmuş üye sayısına bağlıdır. Ayrıca, lobinin seçmen kitlesi lobicilik faaliyetlerinin desteklenmesi açısından önem arz etmektedir. Bütün bu çerçevede, lobicilerin mesleki bilgi ve kişisel yetenekleri lobi çıkarlarının oluşturulmasında önemli rol oynamaktadır (Umerova, 2006: 75, 76).

Lobilerin başarısını arttıran bir diğer önemli faktör ise lobinin maddi gücüdür. Kongre üyeleri açısından lobilerin yaptıkları maddî destek büyük önem arz etmektedir. Bunların yanında lobicilerin ve lobi üyelerinin etkin eğitime sahip olmaları lobi başarısı için önemli bir faktördür. Lobicilerin farklı durumlara adapte olabilecek düzeyde olması, karşısındaki kişiye güven verebilecek düzeyde olması lobicilik faaliyetlerinin başarısı açısından büyük etken taşır (Arı, 2009: 161).

1.5. LOBİLERİN BAŞVURDUKLARI YÖNTEMLER

1.5.1. Yüz yüze Görüşme

Bu teknik lobicilik alanında en etkin yöntemdir. Lobicilerin en az bir kere yüz yüze görüşmeleri gerekir. Bundan sonraki görüşmeler telefon ya da mektup yoluyla gerçekleşebilir. Ayrıca, lobici ile politikacı arasındaki en kolay iletişim yöntemi günlük yaşamda bürolar, koridorlar ve restoranlar aracılığıyla görüşmedir. Deneyim sahibi lobiciler genellikle gayriresmi ve ferdî yöntemlerle bir araya gelmektedirler (https://mahmutgediz.wordpress.com/2011/04/03/lobiciliklobicilik-cesitleri-lobilerin-bas-vurduklari-yontemler/, 11.10.2016).

1.5.2. Komite Oturumları

Lobi üyelerinin iletmek istedikleri konuları komitelerde düzenlenen oturumlarda karar mekanizmalarına ulaştırmasıdır. Komite oturumlarında politikacının lobilerin çıkarlarını oluşturan metni okumaları pek mümkün değildir. Ancak, komite oturumları lobicilerin veya baskı grubu üyelerinin politikacılarla görüşmeleri için doğrudan iletişim imkânı sağlar (https://mahmutgediz.wordpress .com/2011/04/03/lobiciliklobicilik-cesitleri-lobilerin-bas-vurduklari-yontemler/, 11.10.2016).

1.5.3. İletişim Araçları ile Yazılı ve Sözlü Etkileme

Organize olmayan kitlelerin kendiliğinden hareket eder gibi telefon ya da mektup yoluyla karar vericilere lobilerin çıkarları doğrultusunda karar alınmasını sağlamasını amaçlar (https://mahmutgediz.wordpress.com/2011/04/03 /lobiciliklobicilik-cesitleri-lobilerin-bas-vurduklari-yontemler/, 11.10.2016).

Bu yöntem mektup gönderme ve/veya halkla ilişkiler kampanyaları şeklinde gerçekleştirilebilir.

1.5.3.1. Mektup Gönderme

İletişim araçları ile yapılan lobicilik sisteminin başlıca aktörleri mektup gönderme, telefon, dilekçe veya telgraf göndermedir. Bu iletişim kanalları doğrultusunda, baskı grubu üyeleri karar mekanizmaları ile direk iletişim imkânı sağladığı için bu yöntem karar mekanizmaları için etkili unsur olmaktadır. Çünkü, karar vericiler genellikle örgütlü sistem ile gönderilen kararları önemsemezler. Ferdî isteklerin aynı doğrultudaki kitleler tarafından karar mekanizmalarına ulaştırılması daha etkili yöntem olarak ortaya çıkmaktadır (Arı, 2009: 189-190).

1.5.3.2. Halkla İlişkiler Kampanyaları

Profesyonel lobi şirketleri tarafından baskı grubunun veya lobinin düşünceleri çerçevesinde olması sağlanır. Karar alma mekanizmaları için kısa sürede daha az etkin bir aktör olduğu için pek etkili olduğu söylenemez. Bu yüzden, halkla ilişkiler kampanyaları çalışmalarındaki en büyük problem, birçok masrafa katılan lobi çalışmalarının kendi çıkarları aksine sonuç alınmasıdır (Arı, 2009: 190-191).

1.5.4. Lobiler Arasında İşbirliği ve Koalisyonlar

Lobicilik lobilerin veya baskı gruplarının tek başlarına etkili olamadıklarını düşünmeleri doğrultusunda birleşip daha büyük bir etki ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede, farklı talepler bütünleşmekte ve bu sayede lobiler arasında işbirliği sağlanmaktadır. Bu işbirliğinin lobiler ve lobi üyeleri arasında başarılı olabilmesi için iyi organize edilmiş olması gerekir. Lobiler arasında işbirliğini kurumsal hale getiren *'Greenbrier Conference'* Washington'da bulunan koordinasyon merkezi sayesinde lobi üyeleri arasındaki işbirliğini ve görüş alışverişini en iyi şekilde organize etmektedir. *'Greenbrier Conference'* üyeleri arasında, *Amerika Barolar Birliği (American Bar Association), Ulusal İmalatçılar Birliği (National Association of Manufacturers), Amerika Ticaret Odası (American Chamber of Commerce), Amerikan Tıp Derneği (Amerikan Medical Association), Amerikan Çiftçi Federasyonu (American Farmers Federation)* yer almaktadır. İyi organize olmaları sayesinde, karar mekanizmaları üzerinde oldukça etkin hale gelmektedirler (Arı, 2009: 191, 193).

1.5.5. Parasal Destek Sağlama

Baskı grupları veya lobiler kendi çıkarları doğrultusunda karar alınmasını sağlamak amacıyla her türlü maddî imkânı kullanarak karar mekanizmaları üzerinde etkili olmayı sağlamaktadırlar. Meşrulaştırılmış yöntemlerle de yapılmak istense de, karar mekanizmalarının doğrudan maddî ilişki içinde olmaları rüşvet olarak değerlendirilebilmektedir (Arı, 2009: 194, 196).

1.6. LOBİCİLİK TARİHİ

1870'lerin Amerika Birleşik Devletleri başkanı Hiram Ulysses Grant (1822-1885) günlük sıkıntılarından kurtulmak amacıyla bir otelin lobisinde oturup dinlenirken, yanına gelip dertlerini anlatan kişilere ‘‘lobiciler’’ adını takmıştır. Bazı kaynaklara göre lobicilik 1850'li yıllarda ortaya çıkmıştır (Yılmaz, 2010: 1). Bu çerçevede lobicilik tanımına göre, lobicilik kongre koridorlarında birtakım insan topluluğunun milletvekili ve senatörlere bir istirhamda yahut talepte bulunma çabası şeklinde de ifade edilmektedir (Yılmaz, 2010: 1).

İlk defa 1839 yılında lobiciliğin doğum yeri olarak anılan Amerika Birleşik Devletleri'nde ‘‘lobici’’ kelimesi kullanılmaya başlanmıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nde lobicilik etkin olarak kullanılmaktadır. Özellikle Yahudi ve Ermeni lobisi Amerika Birleşik Devletleri'nde karar mekanizmasını etkilemede önemli bir konuma sahiptir (Yılmaz, 2010: 1).

Geçmişten günümüze lobiler siyasî hayatımızda varlığını sürdürmektedir. Lobiler bulundukları ülkelerin yasaları doğrultusunda farklı örgüt faaliyetleriyle karşımıza çıkmaktadır. Lobicilik örgütleri kültürel kuruluşlar, eğitim kuruluşları, yardım ve hayır amaçlı dernekler, vakıflar, dinî kuruluşlar doğrultusunda faaliyet gösterip, bu lobi faaliyetlerini gerçekleştirdikleri devletlerin siyasî mekanizmaları üzerinde etkili hale getirirler (Gültekin ve Budak, 2007: 3-4).

Dünyadaki lobicilik örneklerine değinecek olursak, özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde birçok devletin çıkarlarının savunulması amacıyla kurulmuş kurum ve kuruluş temsilcileri bulunmaktadır. Kısaca, Amerika Birleşik Devletleri

karar mekanizmasını etkileyecek birçok lobi çeşitliliği bulunmaktadır (Arı, 2009: 254-255). Geçmişten günümüze özellikle Washington lobiciliği Amerika Birleşik Devletleri üzerinde karar mekanizmasını etkilemekte etkin role sahiptir.

Avrupa Birliği'ndeki lobicilik faaliyetleri Amerika Birleşik Devletleri'ndeki lobicilik faaliyetlerinden farklıdır. Çünkü, Avrupa Birliği karar alma mekanizması siyasî olarak farklı yapıya sahiptir (Çerçi, 2006: 34). Halen Amerika Birleşik Devletleri ve kısmen Avrupa'da etkin olan lobiler bulunmaktadır. Bunlar Ermeni, Arap ve Yunan lobileri olarak adlandırılmaktadır.

1.6.1. Ermeni Lobisi

Dünya üzerinde en etkin şekilde çalışan lobicilik sistemi arasında bulunan Ermeni lobisi kendi çıkarlarını gerçekleştirmeye çalışan etkili lobiler arasındadır. Ermeni lobiciliği, 20. Yüzyılın başlarında Ermeni halkının Amerika Birleşik Devletleri ve diğer devletlere göç etmesiyle ortaya çıkmıştır. Zamanla, Ermeni lobiciliği bulundukları devlet karar mekanizmaları üzerinde etkili konuma sahip olmuşlardır. Özellikle, bulundukları devletlerdeki üniversitelerde Ermeni Tarihi ve Ermeni Dili bölümleri kurarak, kendi inandıkları birçok sorunun dünya üzerinde güncel kalmasını sağlamaktadırlar. Kısaca, Ermeni lobicileri kendi güçlerini devlet ve hükümetler nezdindeki politika ve uygulamalarda etkin kılarak, varlıklarını çıkarları doğrultusunda sürdürmektedirler. Ermeni lobisi özellikle sözde "soykırım" iddiaları ile Dünya kamuoyu üzerinde Türkiye karşıtlığı anlayışı ve yapıyı oluşturmayı amaçlamaktadır. Ermeni lobisinin sözde soykırım iddialarını en iyi savundukları ülke Amerika Birleşik Devletleri'dir. Ermeni lobisi özellikle Türk karşıtlığını oluşturup, Türkiye'nin dünya üzerindeki imajını zedelemek ve mümkünse olumsuz yönde etkilemek suretiyle Amerika Birleşik Devletleri ile siyasî, sosyal ve ekonomik ilişkileri yok etmeye çalışmaktadır (http://akademikperspektif.com/2014/12/23/lobicilik-ermeni-lobiciligi/, 22.07.2016).

1.6.2. Arap Lobisi

Arap lobisi, diğer lobiler kadar başarılı etkinliklere sahip bir lobi değildir. Bunun en önemli nedeni ise, örneğin, İsrail lobisi tek bir merkezden işbirliği doğrultusunda faaliyetlerini gerçekleştirir. Ancak Arap lobisi diyebildiğimiz her ülke kendi kiraladıkları lobici şirketler aracılığıyla faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu yüzden, lobici şirket sadece ilgili oldukları devlet konusunda lobi faaliyetlerini sürdürmektedir. Yani, eğer lobici şirket Suudi Arabistan adına lobicilik faaliyetinde bulunuyorsa sadece o devletin çıkarlarını ilgilendiren konularda etkinliklerini oluşturur. Diğer Arap ülkelerini ilgilendiren konularda faaliyet gerçekleştirmez. Bu doğrultuda ise, ülkeler arasında sağlam işbirliğinin olmaması lobi faaliyetlerinin etkilerinin sınırlı gerçekleşmesini ortaya çıkartır (Arı, 2009: 269, 278).

Özellikle, Washington'da Arap lobisi denilince ortaya çıkan, 1972'de kurulan ve 2001 Aralığına kadar faaliyetlerini gerçekleştirmiş olan *Arap Amerikalılar Ulusal Derneği (National Association of Arab Americans, NAAA)* akla gelir. Faaliyet gösterdiği dönem içerisinde 25 personel ve $300.000 dolarlık bütçeye sahiptir. Faaliyet dönemi içerisinde kurum, Arap dünyasının genelini ve Filistin sorununu teşkil konularda Amerikan karar organlarını ve Kongre'yi etkilemeye çalışmakta olduğu anlaşılmaktadır (Arı, 2009: 269, 278). Petrol şirketleri Arap lobisini destekleyen önemli çıkar gruplarıdır.

Arap lobisinin karar mekanizmalarının üzerinde etkili olamaması, bu lobilerin dağınık faaliyet göstermelerinden kaynaklanmaktadır. Bu durum, diğer lobiler üzerinde etkili olma açısından avantajının olamadığını göstermektedir (Arı, 2009: 269, 278).

1.6.3. Yunan Lobisi

Amerika'daki Yunan lobileri Yahudi lobileri kadar olmasa da ABD siyasî karar mekanizması içerisinde etkili faaliyetlere sahip bir lobidir. Amerikan siyasî karar mekanizmasını Yunanlılar adına çalışmalarla en iyi temsil eden *Amerikan Helen Enstitüsü Halkla İlişkiler Komitesi (American Hellenic Institute Public Affairs Committee (AHIPAC))'*dir. *AHIPAC,* 1974'deki silah ambargosundan itibaren Türkiye'ye karşı oluşturduğu lobicilik faaliyetleriyle oldukça etkin bulunmaktaydı. Bu dönemler içerisinde yaklaşık 2 milyon civarındaki Yunanlı siyasî hayatta etkin faaliyet yürütmüştür. Ayrıca, ekonomik açıdan Yunan lobileri Türk lobilerinden daha

avantajlı konumdadır (Arı, 2009: 278, 299). Örneğin, *Türk Amerikan Dernekleri (Turkish American Association)* ve *Siyasî Eylem Komitesi (Political Action Committee)*'ne bakıldığında, Türk toplumunun Amerika'daki lobiler siyasî yaşamına katılımı yok denecek kadar azdır (http://www.turkishny.com/interviews/40-interviews/101563-abddeki-turk-lobisi-son-5-6-yil-icinde-katlanarak-buyudu, 04.08.2017).

Amerika Birleşik Devletleri siyasî karar merkezinde etkili konumuyla dikkat çeken AHIPAC'a ek olarak *Amerikan Helen Enstitüsü (American Helenic Institute (AHI))* ve *Amerikan Helen Enstitüsü Halkla İlişkiler Komitesi (American Hellenic Institute Foundation (AHIF))*'de önemli diğer Yunan lobici kuruluşlardır (Arı, 2009: 278, 299).

Amerikan Helen Enstitüsü Halkla İlişkiler Komitesi (American Hellenic Institute Foundation (AHIF)) ise, kar amacı gütmeyen, araştırma, eğitim ve yardım amacı taşıyan bir kuruluştur. AHIF, özellikle eğitim alanında Yunanistan ile ilgili çalışmaları ve araştırmaları destekleyici rol oynamaktadır. Bu çerçevede, bu kuruluş doktora ve master bursları vermektedir. Ayrıca, eğitim alanındaki çalışmalarını yayınlandığı kitaplarla da göstermektedir (Arı, 2009: 278, 299).

Lobiler konusunda belki de en aktif olan Yahudi lobisidir. Yahudi lobilerinin aktif olmalarının pek çok sebebi vardır. Belki de hayat tarzları, din anlayışları ve ekonomiye hakimiyetleriyle bağlantılıdır. Amerika Birleşik Devletleri siyasî ve ekonomik karar mekanizmaları üzerinde etkisi iç ve dış politika kararlarında etkilerini hissettiğimiz Yahudi lobilerinin öneminin anlaşılması konunun anlaşılması açısından katkıda bulunulacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NDEKİ YAHUDİ LOBİLERİ

Amerika Birleşik Devletleri karar mekanizması üzerinde etkisinin çok fazla görüldüğü Yahudi lobileri ülkenin ve bölgenin siyasî ve ekonomik faaliyetlerinin yönlendiricisi konumundadır. Özellikle, ABD'nin İsrail'e verdiği desteğin geçmişten günümüze öneminin büyük olmasının temel nedeni Yahudi lobilerinin gücü ve ABD siyasî mekanizması üzerindeki etkisinden kaynaklanmaktadır. Çalışmada, Yahudi lobilerinin ABD'nin yasama ve yürütme organlarını etkilemesinin yanı sıra, lobilerin Amerikan siyasî yapısı üzerinde kurduğu dış etkilerinin öneminin anlaşılmasına katkıda bulunmayı amaçlamıştır.

2.1. YAHUDİ LOBİLERİ

Lobiciliğin tarihsel süreci boyunca, başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere birçok ülkede faaliyetlerini en etkin şekilde sürdüren Yahudi lobisi (İsrail Lobisi olarak da bilinmektedir) çeşitli ülkelerdeki karar mekanizmalarını kendi çıkarları doğrultusunda değiştirerek uluslararası itibarını büyük ölçüde arttırmıştır. Yahudi toplumu etnik kökenleri olan bir toplum olmakla birlikte uluslararası göç etmiş/ettirilmiş bir toplum yapısına sahiptir. Özellikle, Yahudi toplumu dünya üzerinde dağınık yapısıyla yer almaktaysa da Yahudiler birbirleriyle kökenleri içerisindeki en küçük birimlerine kadar etkileşim ve iletişim içerisindedirler. Bu iletişim ve etkileşim Yahudi toplumu bağlantılarının en önemli özelliğidir (Erdemir, 2015: 42-43). Yahudi toplumu tarihi süreç boyunca sosyal ve ulusal açıdan yabancı çevre içerisinde yaşamalarına rağmen bulundukları ülkelerde iç ve dış siyasî politikaların yönlendirilmesinde toplumsal çıkarlarını gözeten bir topluluktur (Heller, 1992: 14).

ABD siyasî ve ekonomi karar alıcıları üzerinde Yahudi lobisinin gücünün etkili yapıda olduğu, Yahudi lobisinin organizasyon yeteneğinin güçlü olması, arkasındaki mali güç ve medya desteğinin sayesinde ABD iç ve dış politikalarına yön verebilmesinden anlaşılmaktadır. Yahudi lobisinin etkin gücü sayesinde İsrail yılda ortalama 1.8 milyar dolar askeri yardım ve 1.2 milyar dolar ekonomik yardım olmak üzere toplamda 3 milyar dolar alabilmektedir. ABD'nin siyasî ve ekonomik yardımları söz konusu olduğunda, İsrail, ABD'nin en fazla yardım yaptığı ülke konumundadır. Ayrıca, ABD'nin yaptığı 3 milyarlık yardımın yanında, ABD'de yaşayan Yahudiler kendi aralarında yıllık olarak topladıkları 500 milyar doları da İsrail'e bağış olarak göndermektedirler (http://www.diyaloggazetesi.com/dunyanin-en-guclu-lobisi-makale,1642.html, 16.08.2017). Amerika Birleşik Devletleri 2016 yılı itibariyle belirtilen verilere göre 3,1 milyar dolarlık askeri yardımını 3,8 milyar dolara çıkartacağını belirtmiştir (http://www.bbc.com/turkce/37357567, 01.09.2017).

ABD'nin dış ve iç politikası olmak üzere ABD içerisinde yer alan birçok alanda etkili olan Yahudi lobilerinin 26 milyar dolar olan varlığı %38'ini yardım kuruluşlarına, %20'sini eğitime ve diğer %20'sini ise sağlık ve sosyal aktivitelere verildiği belirtilmektedir. Ayrıca, Yahudi lobilerine en çok yardımı yapan ise en çok Yahudi nüfusunu barındıran ABD eyaleti New York'tur (http://www.yeniakit.com.tr/haber/israilin-para-babasi-amerikan-yahudileri-14120.html, 17.08.2017).

İsrail lobisi dünya üzerindeki en etkin faaliyetlerde bulunan lobi olarak kabul edilmektedir. ABD siyasî ve ticarî faaliyetlerde hiçbir lobi İsrail lobisi kadar kendi çıkarları ve ABD çıkarlarının aynı olduğuna inandıramamaktadır. İsrail lobisinin ABD siyasî politikaları üzerinde etkisini somut örneklerle açıklamak gerekir ise, ABD'nin ekonomik ve askeri anlamda en büyük desteği İsrail'e sağladığı bilinmektedir. Amerika Birleşik Devletleri 2016 yılı itibariyle belirtilen verilere göre 3,1 milyar dolarlık askeri yardımın 3,8 milyar dolara çıkartacağını belirtmiştir (http://www.bbc.com/turkce/37357567, 01.12.2017). Ayrıca, bu dönem içerisinde ABD'den yardım alan ülkeler yardımlarını taksit şeklinde alırken, İsrail peşin almaktaydı. Kısaca, İsrail ABD'ye yardımları konusunda hesap verme zorunluluğu bulunmayan tek ülkeydi. ABD'nin İsrail'e olan tolerans hakkı sadece bu örnek ile sınırlı olmamaktadır. İsrail'in nükleer silah edinmesine izin veren tek ülke ABD'dir

(http://www.ulke.com.tr/roportaj/haber/88733-israil-lobisi-nasil-calisiyor-ve-neden-cok-guclu, 18.08.2017).

ABD Yahudileri, Amerika iç ve dış politikasına etki edebilmek adına kurduğu bu lobi kuruluşları içerisinde yer alan *Amerikan İsrail Kamu İşleri Komitesi (American Israel Public Affairs Committee,* AIPAC*)* iki temel strateji belirlemektedir. AIPAC yaptığı faaliyetlerde özellikle, Washington'daki desteklerini kullanarak Kongreye ve yürütme organına baskı uygulamakta ve lobi kamusal söylemlerin İsrail'i dış politikada olumlu göstermeye çalışmaktadır. Yahudi lobilerinin bu kadar etkin faaliyetlerde bulunmasının temel kaynağı özellikle, İsrail'in ABD içerisinde eleştirilerden uzak olmasıyla bu desteği sağlayan ABD kongresindeki sahip olduğu çoğunluk ve İsrail yanlısı kongre çalışanları lobi gücünün etkili olmasında önemli bir konuma sahiptir (http://www.ulke.com.tr/roportaj/haber/88733-israil-lobisi-nasil-calisiyor-ve-neden-cok-guclu, 18.08.2017).

Yahudi lobilerinin ABD siyasî ve ekonomik politikaları üzerinde etkisi oldukça güçlüdür. Özellikle, lobicilik faaliyetlerini yürüten Yahudi lobilerinin ABD siyasî ve ekonomik politikaları üzerinde etkisi oldukça güçlüdür. Özellikle, lobicilik faaliyetlerini yürüten Yahudi lobileri özellikle ABD olmak üzere tüm dünyada bulunan Yahudilerin ekonomik refaha ulaşmaları ve bulundukları ülkelerde aktif siyasette katılabilmeleri için çalışılmaktadır (http://www.diyaloggazetesi.com /dunyanin-en-guclu-lobisi-makale,1642.html, 16.08.2017).

Yahudilerin ABD üzerinde siyasî ve ekonomik açıdan etkilediklerinin en güzel örneğini, İsrail Başbakanı Ariel Sharon'un (2001-2006) 2001 yılında yaptığı bir konuşmada, "Amerika'yı ve Amerikan halkını kontrol eden biz Yahudi halkıdır" demesinden anlaşılmaktadır (http://www.diyaloggazetesi.com/dunyanin-en-guclu-lobisi-makale,1642.html, 16.08.2017). Özellikle, ABD ve İsrail Devleti ilişkileri değerlendirildiğinde, ABD'nin içerisinde Yahudilerin etkin olduğunu zaman zaman ABD'nin Yahudi lobisi çerçevesinde yönetildiği anlaşılmaktadır. Başkan Bill Clinton'ın (1993-2001) seçimi kazanmasının ardından kabineye atadığı üyelerin büyük çoğunluğunun Yahudi olmasıdır (http://www.diyaloggazetesi.com/dunyanin-en-guclu-lobisi-makale,1642.html, 16.08.2017).

Yahudilerin lobicilik anlayışı 19. Yüzyılın ikinci yarısında başlamış görünmektedir. Siyasal Siyonizm'in öncüsü olan Theodor Herzl, 1896 yılında çıkardığı "Yahudi Devleti" adlı kitapçığında, Yahudi sorununun Musevilerin toplu halde kendilerine ait bir ülkeye göç etmeleriyle çözüleceğini öne sürmüştür. Bu çerçevede, '*Yahudi Cemiyeti (İsrail Cemiyeti)*' adında siyasî ve ticarî amaçlı örgütler kurulmuş ve kurulan Yahudi lobileri uluslararası politikada etkin hale gelmeye başlamıştır (Öke, 1982: 48).

Herzl, Yahudi tarihi boyunca Siyonizm'in uluslararası alanda etkili hale gelmesini sağlamıştır. Özellikle, New York'un ticarî potansiyeli Yahudilerin ilgisini çekmiştir. Yahudiler, Amerika Birleşik Devletleri'nde tütün, şeker imalatı, et ticareti, süs eşyası, ayakkabı, musiki aletleri, hububat ticareti ve mücevher gibi sektörleri içeren pek çok alanda faaliyette bulunmuşlardır. Bu doğrultuda, Yahudiler siyaset, ticaret ve diğer pek çok alanda etkin hale gelmişlerdir (Gültekin ve Budak, 2007: 163, 165).

Yahudi lobileri Amerika Birleşik Devletleri'nde yabancı lobiler arasında en iyi şekilde faaliyetlerini gerçekleştirip, finansal bakımdan, organize ve işbirliği açısından karar mekanizmasını etkilemede oldukça iyi durumda olan bir aktör haline gelmiştir. Bu doğrultuda, İsrail lobisi açısından en önemli avantaj ise, diğer lobilerin Yahudi lobisini desteklemesidir (Arı, 2009: 252).

Amerikan dış politikasının Yahudi lobilerinin organizasyonları doğrultusunda şekillenmesi, Yahudi lobisinin faaliyetlerinin etkin şekilde sürdürülmesi Amerikalıların bir kısmını rahatsız etmektedir. İsrail Siyonist yönetimiyle ve Filistinliler arasındaki çatışmalar esnasında, İsrail hükümetlerinin insan haklarını ihlal ettiği öne sürülmektedir. Bu durumun Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Yahudi lobiciliği açısından zarar verici olduğu belirtilmektedir. Bu çerçevede, bazı gözlemcilere göre, Güneybatı Asya politikası Amerika'ya ait bir politika olmayıp, İsrail politikası doğrultusunda şekillenmiş bir politikadır. İlgili politikaları oluşturanlar umumiyetle Yahudi lobilerinin yönlendirdiği politikacılar ve uygulayıcıları olmaktadır (Ürek ve Doğan, 2011: 68).

İsrail lobisi, Yahudi ABD siyasî karar mekanizmaları içerisinde en güçlü temsilcisidir. ABD iç politikasına bakıldığında, "Amerikan Senaryoları Lobisi" veya "Silah Sahipleri Lobisi" en güçlü iç politika etkileyicileridir. Dış politika açısından

bakıldığında, “Petrol Lobisi” ve “Silah Endüstrisi Lobisi” en etkin lobiler arasında yer almaktadır. Ancak, bütün bu lobilerin yanında ABD iç ve dış politikasında İsrail lobisine bakıldığında, ülkenin toplumsal bir kesiminin değil, ülke dışındaki bir toplumun, yabancı bir ülkenin çıkarlarının en güçlü temsilcisidir (http://www.ydh.com.tr/HD366_abddeki-israil-lobisi-ne-kadar-guclu-.html, 30.04.2016).

Dünyada bulunan silah lobileri ayrıca ticaretin en büyük etkileyicileri arasındadır. Ancak, dünya üzerinde savaş çıkartıp, darbelere sebep olan silah lobileri dünyayı dolaylı yoldan yönetmektedirler. Özellikle, silah lobileri dünyadaki terör örgütlerini devletlerin kaos yaşamalarını sebep sağlayıcı duruma getirir. Bu lobiler bu sayede maddi çıkar sağlamaktadırlar. Ayrıca, bu silah lobileri üreticisi konumda olan şirketler devletlerin iç ve dış politikalarında karar mekanizmalarını yönettiği lobileridir. ABD’deki silah şirketleriyle, Rusya, Çin ve Avrupa Birliği gibi Dünya’daki beş büyük yönetici konumdaki ülkeler silah lobileri içerisinde yer almaktadırlar. Silah lobileri bireysel silahlanmanın öneminin yanında devletlerin silahlanmasının da önemini vurgulayarak parayla satın aldıkları devletlerin karar mekanizmaları, medya, iş adamları ve özellikle din ve ideoloji sömürücü kanaat önderleri ile mafyalarla doğrudan iletişim yoluyla dünyadaki kaos ortamını hazırlamaktadırlar (http://www.yildirimgazetesi.com/kose-yazilari/seytan-hizmetkari-silah-lobileri-16955.html, 24.08.2017).

Son yıllarda silah şirketlerinin büyüme oranları incelendiğinde bu lobici şirketlerin %230 büyüdüğü görülmektedir. ABD siyasî karar mekanizması içerisinde yer alan 225 delege ve 35 temsililer meclisi silah üreticileriyle para iletişimine girmiş bulunmaktadır. Özellikle, Suriye Savaşı’nın başlamasından itibaren silah şirketlerinin borsa değerleri %230 arttığı görülmektedir. Güneybatı Asya ülkelerinin aldıkları silahların yarısını Amerika ve diğer yarısını da Rusya, Çin ve Avrupa Birliği ülkelerinden temin etmektedirler (http://www.yildirimgazetesi.com/kose-yazilari/seytan-hizmetkari-silah-lobileri-16955.html, 24.08.2017).

Stephen Waltz ve John Mearsheimer’a göre, İsrail lobisi Washington’da kendi ulusal çıkarları doğrultusunda ABD politika kararlarının yönlendirilmesini sağlıyor. Ayrıca, İsrail Devleti, ABD karar alıcıları üzerinde oldukça etkin bir işleve sahiptir. Bunun yanı sıra, İsrail ABD değerlerini paylaşan stratejik bir varlık olarak

ABD iç ve dış siyaseti üzerinde yer almaktadır. Bu çerçevede, İsrail lobisi ve Yahudi halkı kendi ulus çıkarlarını ABD karar alıcıları bünyesinde ön plana sürmektedir (https://www.youtube.com/watch?v=rzXS3tmZrcU, 21.04.2017).

Amerika ve İsrail ilişkilerinin gücü İsrail lobisinin olduğu güçte gizlidir. Stephen Waltz ve John Mearsheimer'a göre, İsrail lobisinin ABD siyasî karar alıcıları üzerinde bu kadar etkiye sahip olmasaydı, ABD ile İsrail ilişkileri bu kadar güçlü olamazdı. Yahudi yanlısı bu gruplar ve İsrail lobicileri günlük yaşamlarını İsrail çıkarları fayda sağlayacak şekilde yönlendirme amacındadır. Bu gruplar ABD içerisinde görev alan İsrail yanlısı adaylara oy verirler, kendi çıkarları çerçevesinde mektup yazarlar ve ekonomik yardım sağlayıp, İsrail yanlısı örgütlerinin desteklenmesine yardımcı olurlar. Özellikle, bu örgütler karar alma mekanizmaları üzerinde kurdukları baskıyla, İsrail karşıtı olabilecek bir söyleme izin vermezler (http://www.orsam.org.tr/files/OA/21/4mehmet.pdf, 05.03.2017).

Bir ülkenin dış politikası uluslararası ilişkiler sürecinde alacağı kararlar doğrultusunda yönlendirilir. Özellikle, dış politika ülkenin oluşturduğu kurallar çerçevesinde meydana gelir ve bu da ülke diplomasisini oluşturur. Bu açıdan bakıldığında, lobilerin ülkelerin iç politika diplomasilerini etkilemeleriyle ülkelerin dış politikalarının da yönlendirilmesinde de etkisinin olduğu görülmektedir (Gültekin, 2001: 39).

Genel olarak değerlendirildiğinde, geçmişten günümüze lobiciliğin siyasî karar mekanizmalarını etkilemede özellikle Amerika'da etkin halde kullanılması, lobiciliği resmi olarak tanımak zorunda bırakmıştır. 1946 yılında çıkarılan bir yasa ile Amerikan Kongresi lobiciliği resmi anlamda tanımıştır. Böylece yasa ile birlikte, lobicilerin Amerikan Kongresine kaydolma zorunluluğu getirilmiştir. Amerika'daki lobilerin büyük bir kısmı baskı ve çıkar grupları olmakla beraber sanayiciler, şirketler, kiliseler ve dernekler başlıca lobiler arasında yer almaktadır. Bu lobiler her yıl yüz milyonlarca dolar harcayarak, Amerikan iç ve dış politikasını kendi çıkarları doğrultusunda etkilemektedirler. Amerika'daki lobiler iç ve dış siyasî karar mekanizmalar için o kadar çok etkilidir ki, bu lobilerin faaliyetlerinin etkileri siyasî partiler ve hükümetten daha etkilidir (Gültekin ve Budak, 2007: 19).

Yahudi lobilerinin ABD siyasî karar mekanizması üzerindeki faaliyetlerini özellikle basını kullanarak gerçekleştirmektedir. ABD'deki medya kuruluşları

seçimler sırasında yaptıkları maddi ve parasal desteklerle verilen kararları etkileyici önemli aktörlerdir (http://dspace.marmara.edu.tr /bitstream/handle /11424/3010/5000013237-5000022606-1-PB.pdf? sequence=1&isAllowed=y , 01.04.2017).

Ayrıca, ABD siyasî sisteminde, komisyon, Temsilciler Meclisi ve senatonun alınan kararlarda büyük ölçüde etkileri vardır. Özellikle, bu yapıların yanında ticarî olarak da şirketleşebilen lobilerin, ABD siyasal mekanizması üzerinde önemli etkisi vardır (http://www.ozetkitap.com/files/large/1d2192e54c640ed, 22.07.2016).

Lobilerin siyasal karar mekanizmalarını bu kadar çok etkilemesi lobiye bağlı ya da lobinin hedefindeki insanların çıkarlarının korunması ile ilgilidir. Baskı grupları veya lobiciliğin devletlerin siyasî alanlarında yer alması, devletin siyasî çoğulculuğu ile ilgili olduğu görülmektedir (Gültekin ve Budak, 2007: 3).

İsrail'in devlet olarak kurulması ile birlikte, Güneybatı Asya[2]'da Amerika ve İsrail'in müttefik iki güç olarak birleşimiyle jeopolitik ve stratejik açıdan bölgeye önem kazandırdı. Özellikle İkinci Büyük Savaş sonrasında Yahudiler Amerika'daki karar alma sürecinde etkili olmaya başlamıştır (Arı, 2009: 252, 254). Bunda Nazilerin Avrupa'da uyguladıkları politikalar neticesinde Avrupa'dan Amerika Birleşik Devletleri'ne kaçan Yahudilerin etkisi vardır.

Günümüzde Yahudi nüfusunun dünya üzerindeki dağılımına veriler bazında bakmak gerekir ise, Yahudilerin toplam nüfusu 14 milyon civarındadır (http://www.ehlibeytalimleri.com/dunya-musluman-nufusu_d11569.html**,** 15.07.2017).

Yahudi nüfusunun yaşadığı ülkeler ve Avrupa'nın diğer ülkelerine dağılmış Yahudi nüfusu bulunmaktadır. Görüldüğü gibi Yahudi nüfusu İsrail'den sonra en çok ABD'de yaşamaktadır (http://guzelbil.com/genel-kultur/dunyadaki-yahudi-ulkeler-hangileri-ne-kadar-nufuslari-var.html, 30.04.2017).

[2] Güneybatı Asya olarak adlandırılan alan Orta Doğu ve Kafkasların bir bölümünü kapsayan bölgedir (https://ipfs.io/ipfs/QmR1gzPYUwxEUWHbeRggZzfYy5Fxsd8Qc7hXUUnJQwxrZq/wiki/Güneybatı_Asya.html, 02.12.2017).

Tablo 1: Dünya'daki Yahudi Nüfusu (2016)

ÜLKELER	YAHUDİ NÜFUS
İsrail	6.336.400
Amerika Birleşik Devletleri	5.700.000
Fransa	460.000
Kanada	388.000
İngiltere	290.000
Arjantin	180.700
Rusya	179.500
Almanya	117.000
Avustralya	113.000
Brezilya	94.200
Ukrayna	56.000
Güney Afrika	69.500
Macaristan	47.600
Meksika	40.000
Belçika	29.500

Kaynak: http://www.jewishvirtuallibrary.org/jewish-population-of-the-world, 13.08.2017.

Yahudi toplumunun Dünya üzerindeki nüfusuna ve etkisine bakıldığında, Yahudi lobisinin sahip olduğu birçok avantaj vardır. Özellikle, Amerikan kamuoyunun Yahudi halkına daha yakın davranması Yahudi lobilerinin çıkarlarını pozitif anlamda etkilemektedir. Amerika Birleşik Devletleri ile İsrail halkının bu yakınlığının sebebi birçok nedene dayanmaktadır. Örneğin, ilk olarak, Arapların çoğu din olarak daha çok Müslümanlığı tercih ederken, İsrail halkı Museviliğe mensuptur. Yahudi lobisi ve Amerikan toplumu İsrail ilişkilerini etkileyen önemli bir bağdır. Lobinin de dikkat çektiği önemli bir unsur olarak, İslam kültürünün

Amerikan halkı açısından farklı bir kültür olduğunu işlemektedir. Diğer taraftan İsrail halkının Avrupa değer sistemini paylaştığını ortaya koymaya çalışmaktadır (Arı, 2009: 265).

Özellikle, Yahudi lobileri İsrail için Amerika Birleşik Devletleri desteğini sağlamak amacıyla iki temel strateji takip etmektedir. İlk olarak, Yahudiler Amerika hükümetinin hem yasama hem de yürütme organları tarafından İsrail halkını desteklemesi için baskı gruplarının etkisiyle Washington'da önemli bir güce sahip olmak istemektedir (Walt ve Mearsheimer, 2014: 34).

İkinci olarak ise, Yahudi lobileri Amerika Birleşik Devletleri hükümetinin İsrail hakkındaki söylemlerini pozitif olması yönünde etkide bulunmasıdır. Çünkü, Amerika ve İsrail ilişkileri hakkında yapılacak farklı bir söylem iki ülke arasındaki ilişkileri derinden etkileyecektir (Walt ve Mearsheimer, 2014: 34).

Amerika Birleşik Devletleri'nde pek çok faaliyette bulunan ve etkilerini birçok alanda görebildiğimiz Yahudi kuruluşları vardır. Bu kuruluşların en etkin olanlarından bazılarını sıralamak ve işlevsel açıdan değinmek gerekirse;

1) *Amerikan Yahudi Komitesi*
2) *Amerikan – İsrail Halkla İlişkileri Komitesi*
3) *Amerikan Yahudi Kongresi*
4) *İsrail Yahudi Ajansı*
5) *İsrail için Hıristiyan Birliği*
6) *Ulusal Evanjelik Birliği*

2.1.1. Amerikan – Yahudi Komitesi (American Jewish Committee)

Amerikan Yahudi Komitesi (AJC), küresel anlamda Yahudi savunuculuğunu kendisine ilke edinmiş bir kuruluştur. Özellikle, Amerika Birleşik Devletleri ve dünyadaki ofisleri ile dünya çapında yer alan Yahudi toplulukları ile Yahudi halkının refahını arttırmak, herkes için insan hakları ve demokratik değerlerin gelişmesi için çalışır
(http://www.ajc.org/site/c.7oJILSPwFfJSG/b.9196379/k.E030/About_AJC.htm, 22.07.2017).

1906 yılında Alman Yahudileri tarafından kurulan *Amerikan Yahudi Komitesi* Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan Yahudilerin çıkarlarını savunmak amacıyla kurulmuştur. Bu açıdan bakıldığında, *Amerikan – Yahudi Komitesi* Amerika'daki Yahudilerin çıkarlarını temsil eden ilk kuruluştur. Bu lobinin kuruluş amacı, yeni göç

eden Yahudilere yardım etmek ve yeni göç edenlerin Amerikan düzenine kolaylıkla alışmasını sağlamaktır. Lobi, başlarda Siyonistlere karşı çıkarken, zamanla İsrail'in kuruluş aşaması ve sonrasında Siyonizm hareketine katılmıştır (Umerova, 2006: 156).

Özellikle, 1906 yılında Richard Sideman'ın önderliğinde, David Harris'in başkanlığında kurulmasıyla birlikte, kurulduğu ilk yıllarda Rus Yahudileri başta olmak üzere diğer birçok ülkedeki Yahudi toplumunun çıkarlarını gözetmek amacıyla kurulmuş bir organizasyondur. Ayrıca, lobi Yahudi çıkarlarını savunurken aynı zamanda Yahudilerin içerisinde bulunduğu sorunların çözümüne katkı sağlamak amacını da sağlamaya çalışmıştır. Lobi, geçmişten günümüze kadar faaliyetlerini arttırarak sürdürmüştür. *Amerikan – İsrail Komitesi* Washington D.C'de kongre ve yürütme ilişkilerinin yanı sıra, kamu ilişkileri ve doğrudan lobicilik faaliyetlerini yürüten İsrail halkının ve Amerika'da bulunan Yahudilerin çıkarları doğrultusunda kararlar almaktadır (Arı, 2009: 256).

Günümüzde AJC ABD genelinde 22 ofis, Berlin, Brüksel, Kudüs, Yeni Delhi, Paris, Roma, Sao Paulo, Tokyo ve Güney Doğu Asya'da olmak üzere dokuz ofis temsilciliği bulunmaktadır. Ayrıca, Afrika, Asya ve Latin Amerika'yı kapsayan üç bölgesel enstitüsü bulunmaktadır (http://m.dw.com/tr/yahudi-lobisi-abdde-ne-kadar-etkili/a-3323396, 12.08.2017).

Bu lobinin ekonomik ve siyasî alanda, Amerikan Kongresi İsrail'in politikalarını destekleyen kararları almaktadır. İsrail'in güvenliğinin önemini ve ayrıca İsrail'in güvenliğinin Washington'un çıkarları olduğunu belirtmek her Amerikan başkanının göreve gelmesiyle konuşmasında yer alır (http://m.dw.com/tr/yahudi-lobisi-abdde-ne-kadar-etkili/a-3323396, 12.08.2017).

Fotoğraf 1: Amerikan – Yahudi Komitesi (American Jewish Committee) Amblemi.

Kaynak:
https://www.google.com.tr/imgres?imgurl=https://lh4.googleusercontent.com/-, 22.07.2017.

2.1.2. Amerikan – İsrail Halkla İlişkiler Komitesi (American Israel Public Affairs Committee)

Amerikan – İsrail Halkla İlişkiler Komitesi Yahudi devletinin güvenli ve güçlü olmasını sağlamak için çalışan bir kuruluştur. *Amerikan İsrail Halkla İlişkiler Komitesi*'ne göre Amerika Birleşik Devletleri ve İsrail işbirliği her iki ülke için önemli ve avantajlıdır (http://www.aipac.org/about/mission, 22.07.2017). Baskı grupları ortak amaçlar doğrultusunda işbirliği amacıyla bir araya gelen grup olarak tanımlanabilir (Doğan, 2016: 52).

Fotoğraf 2: Amerikan – İsrail Halkla İlişkiler Komitesi (American Israel Public Affairs Committee) Amblemi.

Kaynak: https://www.google.com.tr/imgres?imgurl=http://19453-presscdn.pagely.netdna-cdn.com/, 22.07.2017.

Amerikan – İsrail Halkla İlişkiler Komitesi, her yaştan, din, ırk ve siyasî partilerde bulunan aktivistleri ile ABD – İsrail ilişkisini teşvik etmek amacıyla kongre üye ve siyasî mekanizmalarla ilişki kurma imkanını sağlamaya çalışmaktadır. *Amerikan – İsrail Halkla İlişkiler Komitesi* ABD içerisinde 100.000'den fazla vatandaş ve AIPAC personeli ile birlikte ABD ile İsrail arasındaki bağları güçlendirmek amacıyla çalışmaktadır. Ayrıca, AIPAC 50 eyaletteki AIPAC üyelerini ABD – İsrail siyasî ilişkilerini düzenleyici eğitim seviyesine getirmeyi ve ilişkileri geliştirmeyi teşvik etmektedir. Washington'daki ofis desteğinin yanı sıra, AIPAC 10 bölgesel büro ve 7 uydu bürosuyla canlı ve etkileşim içerisinde bir yapıda çalışmalarını sürdürmektedir. Bu faaliyetlerin temel amacı ise, ABD – İsrail ilişkisinin yanında İsrail'in geleceğini ve güvenliğini iyileştirmektir. Ayrıca, AIPAC yüzlerce kolej ve lise kampüsünde çalışarak, öğrenci aktivistlerini İsrail'e destek sağlamak amacıyla politik katılımını arttırmaktadır (http://www.aipac.org/about/how-we-work, 22.07.2017).

Fotoğraf 3: Schusterman Advocacy Institute High School Summit.

Kaynak: http://www.aipac.org/connect/students/hss, 08.09.2017.

Amerika Birleşik Devletleri iç ve dış siyasetinde etkili olan lobilerin başında, 1946 tarihinde *Lobicilik Faaliyetlerini Düzenleyen Yasa* gereğince kayıtlı lobici olarak gözüken ve Amerikan siyasetinde İsrail ile ilgili her konuda ön planda olan *Amerika – İsrail Halkla İlişkileri Komitesi* yer almaktadır. 1953 yılında *Amerika Siyonist Halkla İlişkiler Komitesi* adıyla kurulan bu lobi, daha sonrasında adını *Amerikan İsrail Halkla İlişkiler Komitesi* olarak değiştirmiştir. Geçmişten günümüze Amerikan siyasetini Yahudiler açısından etkilemekte olan bu lobi, Yahudilerin Amerikan Kongre ve yönetimindeki en etkili kurumudur (Arı, 2009: 255).

Amerika – İsrail Halkla İlişkileri Komitesi ABD iç ve dış politikasını yönlendiren ve İsrail yanlısı lobilerin, aynı zamanda lobi kuruluşlarının bir araya geldiği çatı kuruluştur. İsrail lobilerinin asıl amacı İsrail devletinin kurulmasının ve varlığının devam ettirilmesinin yanı sıra aynı zamanda İsrail ve ABD politikaları arasında tam bir mutabakatın sağlanması amaçlanmaktadır (https://www.youtube.com/watch?v=79r9RLpJhUg, 22.04.2017).

ABD iç ve dış siyasi karar mekanizması içerisinde önemli bir konumda olan *Amerikan – İsrail İlişkiler Komitesi* Amerikan kongre binasına yakın olması sayesinde ilgili bir konu gündeme geldiğinde senatörler, Temsilciler Meclisi üyelerini ve Komite üyelerini bilgilendirmek amacıyla ilgililer en kısa sürede bilgilendirmeye çalışmaktadır. Bu kuruluş ile iki millet arasındaki etkinlikler İsrail'in desteklenmesi amacıyla oluşturulmaktadır (Yaylar, 2011, 69,70).

Amerika Birleşik Devletleri'nin dış politika kararları ve bu konudaki uygulamaları çok büyük önem taşımaktadır. ABD iç ve dış politikalarının şekillenmesinde, Yahudi lobilerinin etkisi kaçınılmazdır. Özellikle bu lobilerin başında *Amerikan – İsrail İlişkileri Komitesi* gelmektedir. *Amerikan – İsrail İlişkileri Komitesi,* Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşanan Yahudiler tarafından kurulmuş bir kuruluştur. ABD içerisinde etkin hale gelen Yahudi lobisinin, özellikle *Amerikan – İsrail İlişkileri*'nin rolünün ülkenin iç ve dış politikalarının şekillenmesinde önemli bir etki oluşturduğu bilinmektedir (Doğan, 2016: 11-14).

1970'lerin sonlarında Washington'da konumlanmış olan bu lobi, çok az sayıda personelden oluşmasına rağmen günümüzde birçok şubesiyle faaliyetlerine devam etmektedir. Merkezi Washington'da bulunan ve Amerika'nın diğer eyaletlerinde şubeleri olan bu lobi incelendiğinde, birçok uzman kadroya, bölgesel irtibat bürosuna, 40 milyon dolardan fazla bir bütçeye sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca, yasamanın yanı sıra yürütmedeki karar alma mekanizmaları üzerinde faaliyetlerinin etkili olduğu görülmektedir. *Amerika – İsrail İlişkileri Komitesi* Amerika'nın çeşitli bölgelerinde yerleşmiş olan Yahudileri çıkarları doğrultusunda etkileyip kendi denetimi altına almaya çalışmaktadır. Bu lobi sadece Amerikalı Yahudileri etkilemekle kalmayıp, ayrıca diğer ülkelerde de siyasî, ekonomik, ticarî, kültürel ve askeri istihbarat faaliyetleri sürdürerek de faaliyetlerini etkili kılmayı amaçlamaktadır.

Amerika ve İsrail ilişkilerinin bu boyutlarda etkili alanlarda faaliyet göstermesi birçok açıdan iki ülke ilişkilerini olumlu düzeyde etkilemektedir. Örneğin, Amerika – İsrail ilişkilerinin güçlü hale gelmesi, ortak askeri faaliyetlerde bulunmaları iki ülke arasındaki ilişkinin boyutunun önemini göstermektedir. 1986'da Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanı George P. Shultz'un *Amerika – İsrail İlişkileri Komitesi*'ne doğrudan bir yazı ile başvurarak, İsrail'e gönderilecek silah türleri ve yardım paketleri konusundaki görüşlerini alması, bu lobi kurumunun gücünü göstermektedir. Ayrıca, 1985'ten sonra bu yardımların *Amerikan – İsrail İlişkileri Komitesi'*nin etkili faaliyetleri sayesinde karşılıksız hale geldiği görülmektedir (Gültekin ve Budak, 2007: 175-176).

Anlaşılacağı üzere, 1946 yılında *Lobicilik Faaliyetlerini Düzenleyen Yasa (Federal Regulation of Lobbying Act-FRLA)* gereğince kurulan *Amerikan – İsrail Komitesi*, geçmişten günümüze faaliyetlerini en etkin şekilde sürdürmektedir. Bu bilgiler çerçevesinde anlaşılacağı üzere, *Amerikan – İsrail Yahudi Komitesi* Amerika

ve İsrail ile ilişkileri ilgilendiren konularda faaliyetlerde bulunmaktadır. Kısaca bu lobi, İsrail ve Amerika ilişkileri çerçevesinde yapılması gereken bütün konuların içerisinde yer almaktadır (Arı, 2009: 255).

Özellikle, *Amerika – İsrail Halkla İlişkileri Komitesi* Amerika ile İsrail ilişkileriyle ilgili bütün konularda faaliyet göstermektedir. Özellikle, İsrail ile Amerika ilişkilerini düzenlemek, İsrail'in güvenliğinin sağlanmasına destek vermek, İsrail'in diğer ülkeler arasından en fazla Amerika'dan yardım almasını sağlamak ve bu konumu korumak, Amerika'nın Araplara sattığı silah oranlarını denetlemede bulunmak ve bu oranların fazla olması durumunda silah satışını engellemek, Güneybatı Asya'da barışı sağlayıcı faaliyetlerde bulunmak ve bu doğrultuda bu bölgedeki İsrail'e yönelik terör faaliyetlerinin engellenmesini sağlamak, Amerika – Suriye - Suudi Arabistan ilişkilerini gözetim altında tutmak ve bu ilişkileri yönlendirmek, Antisemitizm ve ırkçılığa karşı önlemlerde bulunmak, Yahudi vatandaşlarının kararlarını denetlemek, Yahudi toplumunun ırk ve değerlerinin devamlılığı sağlamak, soykırım eğitimi vermek, Amerika'daki milisleri gözlemlemek, diğer dinler ile ilişkiler kurmak, Yahudi toplumunun haklarının korunmasını sağlamak gibi birçok Yahudi toplumunun haklarını en iyi şekilde savunulmasını sağlamaktadır (Ürek ve Doğan, 2011: 71).

Amerika – İsrail Halkla İlişkileri Komitesi'nin ABD siyasî karar mekanizmaları üzerinde etkisini gösteren bir gelişme, 2004'te Dışişleri Bakanının bir kanun üzerindeki itirazına rağmen *("Global Anti-Semitizm Awareness Act" (Anti Semitizime Karşı Bilinç Uyandırma Kanunu))* kanunun Kongreden geçmesinden anlaşılmaktadır (http://www.ydh.com.tr/HD366_abddeki-israil-lobisi-ne-kadar-guclu-.html, 30.04.2016).

Diğer bir örnek ise, medya ve özellikle üniversite öğrencileri üzerinde etkisidir. Yahudi lobisi öncüsü olan AIPAC'ın medya üzerinde yer alan birçok yazarı vardır. Ayrıca, İsrail yanlısı, ulusal anlamda destek sağlayabilecek öğrencilerin sayısını arttırmak amacıyla AIPAC genç üyeler eğitmeye yönelik programlara öncülük etmektedir (Mearsheimer ve Walt, 2006: 11-12).

Amerika – İsrail İlişkileri Komitesi'nin birçok alanda etkisi olduğu gibi, lobinin üniversite öğrencilerine yönelik de etkinliği bulunmaktadır. Lobinin staj eğitimi programlarının yanı sıra, yasama süreci, dış politika, siyasî işler, siyasî liderlik gibi birçok alanda verdiği eğitim programı bulunmaktadır. Bu eğitim

programlarına 1979'dan 1995'e kadar 18.000 öğrenci katılmıştır. Ayrıca bu eğitimler çerçevesinde başarılı bulunan öğrenciler *Amerika – İsrail İlişkileri Komitesi* içerisinde Amerikan İsrail İlişkileri alanında uzman olarak çalışabilmekte veya hükümetin değişik kademelerinde görev alabilmekte ve İsrail'de görevlendirilmektedir. Ayrıca, *Amerika – İsrail İlişkileri Komitesi*'nin uzman bir ekibi Amerika ve İsrail ekonomik ilişkileri üzerinde sürekli çalışmalarda bulunmaktadır. Örneğin, *Amerika – İsrail İlişkileri Komitesi* sayesinde 1978'den itibaren İsrail ile Amerika arasında ziraî, ilmî ve teknolojik konularda birçok işbirliği başlatılmıştır (Arı, 2009: 259).

Amerika – İsrail İlişkileri Komitesi incelendiğinde; lobi özellikle iki temel strateji üzerine konumlanmaktadır. İlk olarak, Washington'daki etkili nüfusu kullanarak hem kongre hem de yürütme organına baskı kurma amacındadır. İkinci olarak ise, siyasî söylemlerde İsrail'in olumlu şekilde tasvir edilmesi konusunda çalışmaktadır (https://malumat.wordpress.com/2007/04/29/israil-lobisi-ve-amerikanin-yabanci-ortadogu-politikasi/, 22.07.16).

Özellikle lobinin ABD iç ve dış politikaları üzerinde etkin olduğunu ABD yönetiminin başına geçen kişinin AIPAC konferanslarına katılımlarından anlaşılmaktadır. ABD 2017'de gerçekleştirilen AIPAC konferansında ABD Başkan Yardımcısı Mike Pence ile ABD'nin Birleşmiş Milletler Daimi Temsilcisi Nikki Haley katıldı. Katılımcılar konferansta Trump yönetiminin Tel Aviv ile koşulsuz desteğinin olduğunu belirttiler (http://aa.com.tr/tr/dunya/aipac-konferansina-abdnin-israile-destegi-damga-vurdu/781846, 10.09.2017).

Bu doğrultuda, lobinin ana stratejisinin ABD içerisindeki söylemlerin İsrail yanlısı konumda olmasını sağlamaktır. Özellikle, Yahudi lobisi Amerika'nın İsrail'e olan desteğini garantiye almak ve ülkenin iç ve dış politikalarını bu çerçevede oluşmasını sağlamak amaçlı devam etmektedir. (http://abs.cu.edu.tr/Dokumanlar/2016/IR%20344/633605745_israil_lobisi.pdf, 30.04.2017).

Fotoğraf 4: AIPAC Konferansı ABD Başkan Yardımcısı Mike Pence.

Kaynak: http://aa.com.tr/tr/dunya/aipac-konferansina-abdnin-israile-destegi-damga-vurdu/781846, 10.09.2017.

Fotoğraf 5: 2017 AIPAC konferansı ABD'nin Birleşmiş Milletler Daimi Temsilcisi Nikki Haley

Kaynak: http://aa.com.tr/tr/dunya/aipac-konferansina-abdnin-israile-destegi-damga-vurdu/781846, 10.09.2017.

2.1.3. Amerikan Yahudi Kongresi (Amerikan Jewish Congress)

Amerika Birleşik Devletleri'nde *Amerika – İsrail İlişkileri Komitesi*'nden sonra en etkili Yahudi kuruluşlarından birisidir (Gültekin, 2001: 289). Yahudi vatandaşlarının haklarını etkin bir şekilde koruyan, azınlıkların sivil haklarını ve sivil özgürlükleri için mücadelede bulunan bir kuruluştur. *Amerikan Yahudi Kongresi* kurulduğundan itibaren, İsrail Devleti'nin hayatta kalmasını ve güvenliğini sağlamak için çalışmıştır. Özellikle, Amerika Birleşik Devletleri'nde Yahudilerin sivil haklarını ve özgürlüklerini korumak amaçlı çalışmalarını sürdürmektedir (http://ajcongress.org/about, 22.07.2017).

Fotoğraf 6: Amerikan Yahudi Kongresi (Amerikan Jewish Congress) Amblemi

Kaynak: http://ajcongress.org/, 22.07.2017.

Amerikan Yahudi Kongresi lobisinin temel amacı, İsrail'in güvenlik ve refahının geliştirilmesi, ülke içinde veya dışındaki sosyal ve ekonomik adaletinin sağlanması, insan haklarının geliştirilmesi, kadın eşitliği, antisemitizm, Yahudi dini, içtimaî ve kültürel geleneklerinin ülke içinde veya dışında sağlanması gibi faaliyetlerde bulunmaktadır. Ayrıca, *Amerikan Yahudi Kongresi* devletlerarası halkla ilişkiler açısından İsrail siyasetini kamuoyunda pozitif bir etki bırakılmasını sağlamayı amaçlamaktadır (Gültekin ve Budak, 2007: 186). Lobinin özellikle eğitim çalışmaları ve *Seattle Yahudi Filmleri Festivali* etkinliklerinde bulunmaktadır (Gültekin ve Budak, 2007: 289).

Seattle Yahudi Filmleri Festivali ilk kez 1995 yılında gerçekleşmiştir. Bu festivalin temel amacı, Yahudi halkının bilinçlenmesini arttırmak ve ayrıca çoğulculuğu geliştirmektir. Lobinin festivali sinema ile gerçekleştirmesi, sinema sektörünü medya aracı olarak kullanmasından kaynaklanmaktadır. *Seattle Film*

Festivali'nin yapılması ile asıl amaçlanan, *Amerikan Yahudi Kongresi*'nin üye sayısının arttırılmasıdır (Gültekin ve Budak, 2007: 186).

Fotoğraf 7: Barack Obama'nın Amerika İsrail Kamu İşleri Komitesi'nin yıllık politika konferansı konusundaki konuşması.

Kaynak:
https://www.google.com.tr/search?q=a%C4%B1pac+ve+obama&rlz=1C1CHFX_en.

Amerikan Yahudi Kongresi sinema kadar eğitime de faaliyetleri arasında yer vermektedir. Lobinin eğitim faaliyetleri ile asıl amacı eğitimdeki eşitsizlik sorununun çözülmesini sağlamaktır. Kurumun lobi faaliyetlerini sürdürmesindeki bir diğer amaç ise, okulların inşa ve tamir edilmesidir. Bu açıdan lobinin faaliyetleri incelendiğinde, ayrıca *Amerikan Yahudi Kongresi* kamu okullarının alt yapısının yeniden inşa edilmesi amacıyla eyalet ve şehirler için ödenek sağlanmasını amaçlamaktadır (Gültekin ve Budak, 2007: 188).

2.1.4. İsrail Yahudi Ajansı (Jewish Agency for Israel)

İsrail Yahudi Ajansı, bütün dünyada bulunan Yahudilerin ve Yahudi geleceği için güçlü bir İsrail inşa etme amacındadır. *İsrail Yahudi Ajansı*'na göre, güçlü bir İsrail Devleti geleceği için bağlı, kararlı ve küresel Yahudi toplumu bulunmalıdır. 1929 yılından beri Yahudi toplumunun geleceğini güvence altına almak için çalışan kuruluş, İsrail Devleti'nin kurulması ve devamlılığı için kuruluşundan itibaren

çalışmalarını sürdürmektedir (http://www.jewishagency.org/inside-jewish-agency/content/4916, 22.07.2017).

Fotoğraf 8: İsrail Yahudi Ajansı (Jewish Agency for Israel) Amblemi.

Kaynak: http://www.jewishagency.org/, 22.07.2017.

İsrail Yahudi Ajansı'nın amacı, İsrail Devleti'ni desteklemek, İsrail'e diğer ülkelerle ilişkilerinde olumlu imaj kazandırmak, Yahudi toplumunun birliğini sağlamaktır. Ayrıca, *İsrail Yahudi Ajansı*'nın vizyonu ise, İsrail Devleti'ni güçlendirmek ve Yahudi toplumunun geleceğini güvence altına alınmasını sağlamaktır. Bütün bu faaliyetler doğrultusunda, *İsrail Yahudi Ajansı* global bir Yahudi Topluluğu oluşturmayı amaçlamaktadır (Gültekin ve Budak, 2007: 188).

Ayrıca, özellikle *İsrail Yahudi Ajansı*'nın kuruluş amacı Dünya üzerinde bulunan Yahudileri İsrail'de toplamaktır. Özellikle, *İsrail Yahudi Ajansı* Yahudi kimliğinin oluşumunu destekleyici bir kurumdur (http://arsiv.salom.com.tr/news/print/22350-Yahudi-Ajansi-artik-Yahudi-kimligine-maddi-destek-verecek.aspx, 15.07.2017). *İsrail Yahudi Ajansı*, İsrail Devleti'ni geliştirmek, Yahudi toplumunun kimliğini kamuoyunda olumlu bir imaj oluşturmak, Yahudilerin iç ve dış politikada aldıkları kararları çıkarları doğrultusunda alınmasını amaçlamaktadır (Gültekin ve Budak, 2007: 188-189). Ayrıca, Yahudi Ajansı İsrail'e göç etmek isteyen bu Yahudi gruplarına göç konusunda yardım edeceğini vurgulanmaktadır (http://m.milliyet.com.tr/amp/yemenli-yahudiler-gizli/dunya/detay/2213348 /default.htm, 08.08.2017).

2.1.5. İsrail için Hıristiyanlar Birliği (Christians United for Israel, CUFI)

İsrail için Hıristiyanlar Birliği Yahudi toplumunu eğitimli, güçlendirilmiş ve etkin bir güç haline getirmeye çalışan bir kuruluştur. Özellikle, *İsrail için Hıristiyanlar Birliği,* Amerika Birleşik Devletleri ile İsrail ilişkilerini zayıflatmaya çalışan İsrail karşıtı gruplara boykot, karşıt yorumlarda bulunarak savunma eylemlerinde bulunmaktadır. 2006 yılında kurulan *İsrail için Hıristiyanlar Birliği*, ABD'deki en büyük İsrail yanlısı kuruluştur. ABD içerisindeki 50 eyaleti kapsayan ve 3 milyondan fazla üyeye sahip olan bu kuruluş, çalışmalarına ABD içerisinde birçok etkinlik düzenleyerek devam etmektedir. Ayrıca, *İsrail için Hıristiyanlar Birliği*'nin önemli amaçları arasında üniversite öğrencileri yer almaktadır. Aktif olarak politik görüşe sahip öğrenci liderleri yetiştirir ve onları üniversite kampüslerinde etkili Yahudi savunucuları haline getirir. *İsrail için Hıristiyanlar Birliği* 2009'dan beri 1.600'den fazla öğrenci eğitmiştir. Halen yapmış oldukları bu faaliyetler aktif olarak devam etmektedir (http://www.cufi.org/site/PageServer?pagename=about_AboutCUFI, 22.07.2017).

Fotoğraf 9: İsrail için Hıristiyanlar Birliği (Christians United for Israel)Amblemi.

Kaynak: http://www.cufi.org/site/PageServer?pagename=about_AboutCUFI, 22.07.2017.

İsrail için Hıristiyanlar Birliği, faaliyetlerini İsrail çıkarlarını savunmaya adamış, İsrail'de kalan Hıristiyanların eğitimi ve güçlenmesi için faaliyetlerde bulunan bir kuruluştur. Bu lobi, İsrail ve Amerika arasındaki ilişkileri zayıflatmaya karşı oluşturulan boykotlara veya siyasî tehditlere karşı, savunma halindedir. Bu çerçevede, *CUFI* lobisi oluşan bu tehditlere karşı savunma amacıyla etkinliklerini sürdürmektedir (http://www.cufi.org/site/PageServer?pagename=about_AboutCUFI, 27.03.2017).

İsrail çıkarları için önemli savunucu olan bu lobinin kısaca amacı, İncil'in kuralları çerçevesinde Amerika'daki İsrail yanlılarının çıkarlarını gözetmek, İsrail'in dünya siyaseti üzerinde savunuculuğunu yapmaktır (http://www.cufi.org/site/PageServer?pagename=about_AboutCUFI, 27.03.2017).

Günümüzdeki CUFI üye sayısına bakarsak, Jerusalem Post'a göre, ABD'de 3 milyondan fazla üyeye sahip en büyük İsrail yanlısı kurulmuştur. Ayrıca CUFI, ülke çapında 300'den fazla kolej ve üniversitede faaliyet göstermektedir. Kısaca, CUFI ABD'deki en büyük İsrail yanlısı kuruluştur (http://www.cufi.org/site/PageServer, 08.08.2017).

CUFI ile ilgili ekonomik ve siyasî alanda faaliyetlerinin önemine değinmek gerekir ise, Benjamin Netanyahu CUFI'nin İsrail'in ulusal güvenliğinin hayati bir parçası olarak değerlendirmektedir. The Washington Post'a göre ise, CUFI Amerika'nın en büyük ve en önemli İsrail yanlısı grubudur (http://www.cufi.org/site/PageServer, 08.08.2017).

Fotoğraf 10: İsrail için Hıristiyanlar Birliği (Christians United for Israel)Amblemi.

Kaynak: http://www.cufi.org/site/PageServer?pagename=about_AboutCUFI, 22.07.2017.

2.1.6. Ulusal Evanjelik Birliği (National Association of Evangelicals)

1942 yılında etkinliğine başlayan *Ulusal Evanjelik*[3] *Birliği*, mezhepleri güçlü ve etkin kılmak için çalışan bir kuruluştur. *Ulusal Evanjelik Birliği*, dini faaliyetlerde bulunan ve kâr amacı gütmeyen bir kuruluştur. Bu çerçevede lobi, birçok toplantı ve sohbet gerçekleştirerek etkinliğini sürdürür. 1942'de kabul edilen *Ulusal Evanjelik Birliği* inanç bildirgesine göre lobi, birçok geleneği bir araya getiren işbirliği

[3] Evanjelik "iyi haberler", "müjde" anlamına gelen Yunanca kökenli "euangelion" kelimesinden gelmektedir. Evanjelikler birçok kilise, mezhep ve uluslarda bulunan farklı bir gruptur. Ayrıca, Evanjelikler İncil'i ciddiye alır ve kurtarıcı Rab olarak İsa'ya inanır (https://www.nae.net/about-nae/mission-and-work/, 22.07.2017).

içerisindedir. *Evanjelik*, birçok kilise, mezhep ve uluslarda bulunan farklı inanç sahiplerinin olduğu bir gruptur. Bu çerçevede, *Ulusal Evanjelik Birliği*, evanjeleri kamusal alanda etkin ve evanjeleri hükümet karşısında temsil etmek amacıyla faaliyet gösterir. Özellikle *Ulusal Evanjelik Birliği*, evanjelerin dini özgürlüklerini korumak, aileleri ve çocukları beslemek, insan hayatının kutsallığını korumak, yoksullar için adalet aramak, insan haklarını geliştirmek ve barış için çalışmaktır (https://www.nae.net/resources/, 27.03.2017).

Fotoğraf 11: Ulusal Evanjelik Birliği (National Association of Evangelicals) Amblemi.

Kaynak: https://www.google.com.tr/search?q=National+Association+of+Evangelicals, 22.07.2017.

Lobi, kırktan farklı mezhepten oluşmaktadır ve 450.000'den fazla yerel kilise ve milyonlarca seçim bölgesinde faaliyet göstermektedir. Bu çerçevede, *Ulusal Evanjelik Birliği*'nin anlaşılacağı üzere asıl amacı, mezhepleri güçlü ve etkili kılmaktır. Ayrıca, lobinin kurduğu *Dünya Yardım Örgütü* vardır. *Dünya Yardım Örgütü*'nün görevi ise, kiliseyi ve yardıma muhtaç savunmasız insanlara yardım etmektir. Yani, lobi muhtaç insanlara yardım etme yetkisine sahiptir. Ayrıca bu çerçevede lobi, tarımsal kalkınma, çocuk gelişimi, anne ve çocuk sağlığı, kaçakçılıkla mücadele ve mülteci sorunu gibi aktif rollere de sahiptir (https://www.nae.net/resources/, 27.03.2017).

Ulusal Evanjelik Birliği, mezhepleri güçlü ve etkili kılmaya çalışan bir kuruluş olmakla birlikte, dinî, kar amacı gütmeden, okul ve kilise liderleri yetiştirme, kaynak sağlama ve zenginleştirme için çalışan bir kuruluştur. Ayrıca, *Ulusal Evanjelik Birliği*, evanjelik kaygılarını hükümet nezdinde temsil eder ve evanjeleri kamusal alana sokmak için harekete geçirir (https://www.nae.net/about-nae/mission-and-work/, 22.07.2017).

Ulusal Evanjelik Birliği'nin ekonomik ve siyasî alanda yapılan faaliyetleri, *Ulusal Evanjelikler Birliği*'nin yardım ve kalkınma kolu olan *Dünya Yardım Örgütü*'nün görevi "yerel kiliseyi en savunmasız insanlara hizmet etmek amacıyla güçlendirmektir". Ayrıca, *Dünya Yardım Örgütü* kiliseleri, yardıma muhtaç insanlara insanî yardım sağlamak için ABD'de ve dünya çapında bir platform sağlar. Ayrıca, afetle müdahale, çocuk gelişimi, anne ve çocuk sağlığı HIV, AIDS, ziraî kalkınma, göçmen yasal hizmetleri, mikro finans, kaçakçılıkla mücadele ve mülteci yeniden yerleşim alanlarında aktif bakanlıklara sahiptir (https://www.nae.net/, 08.08.2017). Amerika'daki belli başlı öne çıkmış Yahudi lobilerine örnekler verdikten sonra Avrupa'daki durumu incelemek yerinde olacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.AVRUPA'DAKİ YAHUDİ LOBİLERİ VE FAALİYETLERİ

1980'li yıllardan itibaren Avrupa'da lobicilik yaygınlaşmaya başlamıştır. Lobicilik faaliyetleri özellikle Avrupa Birliği'nin genişlemesinden sonra birlik bütçesinden lobicilik yoluyla çıkar sağlamak isteyen gruplar tarafından etkin hale getirildi. Ancak, Avrupa Birliği'nin genişleme politikalarıyla birlikte lobilerle sağlanan fonlardaki düşüş lobicilik için Avrupa'da rekabete dönüşmesini sağladı. Bu bölümde Avrupa'daki Yahudi lobileri siyasî ve ticarî açıdan incelenecektir. Avrupa Birliği, İngiltere, Fransa, Almanya ve İtalya gibi Avrupa ülkelerinde Yahudi lobilerinin faaliyetlerinin anlaşılmasına katkıda bulunulacaktır (http://www.siyasaliletisim.org/ariv/makale/573-tuerkiyenin-kullanamad-stratejik-guec-lobicilik.html, 01.08.2016).

3.1. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE LOBİCİLİK

Çağdaş demokratik ülkelerde siyasî katılım, çoğulculuk ve sivil toplum örgütlenmesi lobicilik açısından önemli bir faaliyettir. Amerika Birleşik Devletleri başta olmak üzere, Avrupa ülkeleri gibi siyasî arenanın önemli bir aktörü olan lobicilik, bulundukları ülkelerde kurumlarının çıkarları doğrultusunda yasama ve yürütme gibi siyasî karar mekanizmalarını etkilemek amacıyla faaliyetlerde bulunmaktadırlar.

Demokratik sistemin önemli bir unsuru olan lobicilik, kurumsallaşmasındaki siyasî organlarını demokratik temeller üzerinde kuran Avrupa Birliği içerisinde faaliyetlerini en etkili boyuta ulaştırmaktadır. Avrupa Birliği'nin kurulmasıyla, birliğin kurumsal yapısının bulunduğu Brüksel lobilerin önemli merkezi haline gelmiştir (Çerçi, 2006: 18-41).

3.1.1. Avrupa Birliği'nde Lobicilik Tarihi

Avrupa Birliği'nde lobicilik, birlik kurumlarının gelişimi ile birlikte lobicilik faaliyetlerinin yoğunlaştığı görülmektedir. Geçmişten günümüze kadar, Avrupa Birliği çerçevesinde lobicilik tarihinin gelişimini üç süreçte inceleyebiliriz (Çerçi, 2006: 18-41).

3.1.1.1. AKÇT Antlaşması'ndan Avrupa Parlamentosu'nun Doğrudan Seçimine Kadar Geçen Dönem (1951 – 1979)

Lobiciliğin ilk tarihsel süreci olarak adlandırılan bu dönem *Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT)*'nu kuran *Paris Antlaşması*'nın imzasıyla başlar. Bu süreç *Avrupa Parlamentosu (AP)*'nun halkoyu ile seçilmesine kadar süren dönemdir. Bu dönemde, Avrupa Birliği kurumları yeni kurulduğu için, özellikle parlamentonun ilgili olduğu alanlar ve yetki düzenlemeleri oldukça sınırlı düzeydedir.

Lobicilik düzenlemeleri sınırlı düzeyde olsa da, bu dönemde aynı zamanda lobicilik açısından bazı gelişmeler yaşanmıştır. Özellikle, bu dönemde tarım lobileri Brüksel çevrelerinde etkili olmaya başlamıştır. Bunun nedeni ise, birliğin bu dönem içerisindeki faaliyetlerinin en etkin ve düzenlenmiş politikası tarım politikası olmasıdır. Ayrıca, bu dönemin gelişmeleri arasında ilk sanayi lobicileri kurumunun kurulmasıdır (Çerçi, 2006: 18-41).

3.1.1.2. Avrupa Parlamentosu'nun Halkoyu ile Doğrudan Seçiminden Beyaz Kitap'ın Yayınına Kadar Geçen Dönem (1979 – 1985)

Bu dönem içerisinde Avrupa Parlamentosu'nun doğrudan halkoyu ile seçilmesi yaşanmıştır. Ancak, bu seçim parlamento yetkilerini arttırmıştır. Bu süreç sonrasında, topluluk boyutunda genel bir seçim yapılması seçmenin ilgisini çekmiştir. Aynı zamanda bu durum seçmenlerin parlamento komisyonlarında sosyal ve ekonomik konularda çalışmasına öncülük etmiştir. Ayrıca, bu dönem içerisinde yeni lobiler oluşmuştur. Bu lobiler çevre, hayvanların korunması ve tüketici hakları gibi lobiler olup, birlik tarihinde pek ilgili olunmayan konulardı. Bu yüzden, parlamenterler bu konularda ilgilenirken zorluk yaşamışlardır. Bu dönemde yapılan faaliyetleri kısaca özetlemek gerekirse, bu dönem ile ilk dönem topluluğun kararlarına karşı durulmak yerine, karşıt gruplar lobicilik sayesinde karar alma mekanizması üzerinde etkisini göstermeye çalışmıştır (Çerçi, 2006: 18-41).

3.1.1.3.Beyaz Kitap'tan Birlik Antlaşması'na Kadar Geçen Dönem (1985 – 1992)

Avrupa için lobicilik tarihinde yeni bir başlangıç olan bu dönem, 1992 yılında Avrupa Topluluğunu Tek Pazar'a taşıyan ve Roma Antlaşması'nın bazı maddelerini bu çerçevede düzenleyen aynı zamanda Tek Senet'in ilanı ve yürürlüğe girişiyle başlamıştır. Ayrıca, Beyaz Kitap doğrultusunda Tek Pazar'ın oluşturulabilmesi için gerekli çalışmaların yapılıp yürürlülükte olması önemle vurgulanmıştır. Özellikle, tüm sosyal ve ekonomik aktörler, sendikalar, meslek kuruluşları, siyasî partiler ve üniversiteler tek senet kapsamına girmiştir. Bu çerçevede gelişen lobicilik faaliyetleri birlik kurumlarında zorunlu etkinlik halini almıştır. Ayrıca, *Maastrich Antlaşması* ile birlikte, *Eurolobbying* kavramları kurumsal bir yapıdan çıkarak herkesin faaliyet gösterebileceği bir hale dönüşmüştür (Çerçi, 2006: 18-41).

3.1.2. Avrupa Birliği Parlamento ve Komisyonunda Lobiciliğin Düzenlenmesi

Avrupa Birliği Parlamentosunda lobiciliğin düzenlenmesi konusu ilk kez 1989 yılında Hollandalı Sosyalist milletvekilleri tarafından gündeme gelmiştir. Bazı milletvekilleri lobicileri kendi çalışanları olarak parlamentoya kayıt ettirmekteydi. Bu konu sebebiyle ortaya çıkan sorunlar 1991'de Belçikalı Sosyalist milletvekili Marc Galle'nin lobicilikle ilgili düzenlemeleri belirlemesine ve lobicilerin parlamentoya kayıt olmalarını sağlayacak rapor hazırlamasına neden olmuştur (Çerçi, 2006: 18-41).

1992 yılında Galle tarafından lobicilikle ilgili birçok ilke düzenlendi. Galle'nin raporuna göre, parlamento içerisindeki belgelerin dışarı satışı yasaklandı, parlamento binasına girilmesi yasak alanlar oluşturuldu, parlamento binasına girecek kişilerin kayıt yaptırması zorunluluğu ve kayıtlı lobicilerin uyması gereken zorunlu kurallar ve ayrıca bu kurallara uymayanlara ceza verilmesi gibi birçok karar içermekteydi. Ancak, Galle'nin hazırladığı bu rapor genel kurula hiçbir zaman gelememiştir (Çerçi, 2006: 18-41).

1992 yılında Komisyon tarafından *"Komisyon ile Özel Çıkar Grupları Arasında Açık ve Yapılandırılmış Diyalog"* adında bir belge yayınlanmıştır (Çerçi, 2006: 18-41). Bu belgeye göre, çıkar grupları faaliyetlerini düzenleyecekleri belge hazırlamaları gerektiği belirtildi.

1994 yılında ise, Brüksel lobi şirketlerinden bir kısmı, komisyonun girişimleri sonucunda lobicilerin uyması gereken kuralları düzenleyen bir belge hazırladılar. Bu

belgeye göre, lobiciler AB kurumları ziyaretleri esnasında kendilerini, şirketlerini ve temsil ettikleri çıkar gruplarını belirtmeli, kurumları kendileri hakkında yanlış bilgilendirmede bulunmaları, herhangi bir finansal çıkar teklifinde bulunmamaları, elde ettikleri bilgi ve belgeleri kar amacıyla kullanmamaları gibi temel kurallar oluşturulmuştur. Bütün bu düzenlemeler lobicilik ile ilgili herhangi bir tanımın yapılmamasından dolayı parlamento üzerinde etkili olamamıştır. Bu nedenlerle, 1994 yılında İngiliz Parlamenter Glyn Ford üye ülkelerdeki lobiciliğin düzenlenmesi ve bu ilkelerdeki lobiciliği inceleyen bir rapor hazırlaması için raportör olarak atandı (Çerçi, 2006: 18-41). Ford'un araştırması sonucunda, AB üye ülkeleri arasında sadece Almanya ve İngiltere'nin baskı grupları için düzenlemiş olduğu yasaları vardı (Çerçi, 2006: 18-41). Daha sonra hazırlanan ikinci raporda ise çeşitli değişiklikler yapılmıştır. Bu düzenlemeler 1997 yılında Parlamento tüzüğüne eklenmiştir (Çerçi, 2006: 18-41).

Tüzüğe eklenen bu düzenlemelere göre; parlamento ile ilişkiler doğrultusunda tutulan kayıtlarda ismi bulunanlar, dürüst olmayan yollarla bilgi edinmemeli, parlamentodan edindiği belgeleri kar amacıyla yaymamalı, çıkarları doğrultusunda çalışma yaparken temsil ettiği çıkarları belirtmeli gibi kararlar alınmıştır. Bu kurallara uymayanlar için gerekli kişilere giriş kartının iptal edilmesi kuralı getirilmiştir (Çerçi, 2006: 18-41).

3.1.2.1. Avrupa Birliği Kurumlarında Lobicilik

Avrupa Birliği siyasî mekanizması içerisinde birçok kurum vardır ve bu kurumlar siyasî karar alma mekanizması üzerinde birden çok karar alıcı olmasından dolayı, lobicilik faaliyetlerinde bu kurumların farklı olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Lobiler karar mekanizması üzerinde olumlu etkiye sahiptir. Çünkü, lobiler teknik bilgi ve uzmanlığa sahiptir (Çerçi, 2006: 18-41).

3.1.2.1.1. Avrupa Komisyonunda Lobicilik

Lobiciler için önemli bir faaliyet alanı oluşturan Komisyon, Avrupa Birliği içerisindeki yasama işlevinin yanı sıra birlik çıkarlarını gözeten, entegrasyonu sağlayan ve idari fonksiyona sahip bir organdır. Avrupa Komisyonu gelişmekte olan bir kurum olduğundan dolayı desteğe ihtiyacı vardır. Bu durumlarda komisyonun bilgi edinmede dış kaynaklara ihtiyaç duyması halinde lobilere başvurulur. Ayrıca, lobiler komisyonun uzmanlık ve bilgi eksikliklerini gidermenin yanında komisyona

destek ve önemli politik kararlar öncesinde ilgili çıkar sahiplerinin görüşleri alınarak meşruiyeti sağlamaktadırlar. Bu çerçevede, komisyonun karar alması gerekli konularda lobilerin görüşlerinin alınması da sağlanır. Bu işbirliği içerisinde olan komisyon ve lobiciler diğer AB kurumlarına göre kendisine lobiler tarafından destek sağlamış olur.

Sonuç olarak, komisyon ve lobiciler arasında her iki tarafın da çıkarlarını gözetleyen bir ilişki meydana gelmektedir (Çerçi, 2006: 18-41).

3.1.2.1.2. Avrupa Parlamentosunda Lobicilik

Avrupa Birliği içerisinde yasama organı olarak işlevde bulunan parlamento gün geçtikçe birlik içerisinde etkinliğini de arttırmaktadır. Parlamentonun etkinliğinin artması doğrultusunda ortak karar ve onay alınması, Birliğin rolünü Avrupa demokrasisi açısından gelişmiş görülmesini sağlamaktadır. Çoğulcu yapıya sahip olan Parlamento aynı zamanda komisyondan gelen yasa teklifleri üzerinde de değişiklik yapma yetkisine sahiptir. Parlamentoya gelen yasaların değişimli komisyon görevlileri ve çıkar gruplarının iletişimi çerçevesinde gerçekleştirilir (Çerçi, 2006: 18-41).

3.1.2.1.3. Avrupa Birliği Konseyinde Lobicilik

Avrupa Birliği kurumları arasında lobicilik anlamında özellikle işlevde bulunan konsey, son karar verme mekanizmasıdır. Komisyon, lobilerin yaptığı faaliyetlerin sonuçlarını ve bu faaliyetlerin ne kadar etkili olabildiğinin görüldüğü kurumdur.

Konsey içerisinde bulunan üyeler, kurum içerisindeki faaliyetlerinde hem Avrupa düzeyinde karar verirken hem de kendi ülkelerinin birer temsilcisi olarak görülmektedir. Bu yetki durumunu lobicilik anlamında incelenirse, üyelerin konsey düzeyinde bulundukları lobicilik faaliyetleri sınırlıdır. Çünkü, konsey düzeyinde çalışırken aynı zamanda kendi ülkeleri çıkarları doğrultusunda çalışmaktadırlar. Ancak, konsey içerisindeki lobiler konsey kararlarını etkilemede etkili olmak isterlerse ulusal düzeyde lobicilik yapmalıdırlar. Çünkü, konseye gelen bir karar ulusal düzeyde belirlenmektedir (Çerçi, 2006: 18-41).

3.1.2.1.4. Avrupa Topluluğu Adalet Divanı'nda Lobicilik

Lobiler için önemli olan *Avrupa Topluluğu Adalet Divanı (ATAD)*, birlik içerisindeki topluluk hukukunun yorumlanmasından ve uygulanmasından sorumlu kurumdur. Kısaca, *ATAD* birlik hukukunun üye ülkeler içerisinde uygulanmasını denetleyici bir mekanizmadır. Bu çerçevede, lobilerin faaliyetleri esnasında ulusal ve Avrupa Birliği düzeyindeki çalışmalarda istenilen sonuca ulaşmazsa, lobiler Adalet Divanı'na konu hakkında başvuru hakkına sahiptirler (Çerçi, 2006: 18-41).

3.2. AVRUPA ÇAPINDA ÖNEMLİ ÇIKAR GRUPLARI

Avrupa'da bulunan ve ulusal düzeyde faaliyetlerini sürdüren birçok çıkar grubu vardır. Avrupa düzeyinde olan bu çıkar grupları Avrupa Federasyonu çatısı altında örgütlenme sağlamıştır. Avrupa içerisinde, lobiler tarafından önemli olan Avrupa çapında tüketici dernekleri ya da birlikler vardır. Bu örgütlenmelerin en önemlisi *Avrupa Tüketici Organizasyonu*'dur. *Avrupa Tüketici Organizasyonu (ATO)*, Avrupalı tüketici dernekleri tarafından kurulmuştur. 1962 yılında kurulan ATO, Brüksel merkezli bir kuruluştur (Farnel, 1994: 33-35).

Günümüzde ATO'nun topluluk temsilcilerini tayin etme gibi önemli görevleri vardır. ATO'nun yetki alanının genişlemesiyle tüketici kuruluşları gün geçtikçe daha çok ATO bünyesinde gelişme sağlamaktadırlar. Bu kuruluşun yetkilerinin geniş düzeye ulaşması, kurumun birçok ayrıcalıklı eylemlere sahip olmasını sağlamıştır. ATO, reklam, tüketici korunması, tehlikeli maddeler, eczacılık ürünleri, iş dünyasında uygulama ve ticaret gibi birçok ayrıcalıklı faaliyete sahiptir (Farnel, 1994: 33-35). Önemli çıkar grupları doğrultusunda AB'ye üye bazı ülkelerdeki lobicilik faaliyetlerine değinmekte yarar vardır.

3.2.1. Fransa'da Lobicilik

Diğer Avrupa ülkelerine oranla, Fransa'da lobicilik daha az gelişmiş bir siyasî faaliyettir. 1791 yılında *Le Chapelier* baskı grupları faaliyetlerini ülkenin anayasası için tehlikeli olduğunu düşünerek yasaklamıştır. Ancak, 1884 yılına gelindiğinde, bu kuruluşlar *Sendikal Özgürlükler Yasası'*yla sendika biçiminde birleşme sağladılar. Siyasî hayatın bir parçası haline geldiler. O dönemlerde, bu sendika biçiminde oluşmuş kuruluşlar lobi değillerdi. Resmi sendika dediğimiz bu

kuruluşlar sadece üyelerinin çıkarlarını temsil etmekteydiler. Kısaca, bu resmi kuruluşlar, belirli sektörler adına oluşturdukları sendikalarla (şeker, tütün, balık) üyeleri adına karar alıcı ve talep eden mesleki kuruluşlar olarak gelişim gösterdiler (Farnel, 1994: 37-38).

Lobiciliğin tarihsel sürecinde Fransa'da bu kadar etkin olmamasının birkaç nedeni vardır. Bunlar ise, lobiciliğin Fransa yasalarına göre saydamlıktan yoksun olması, para ve iktidar kavramlarının lobicilikle özdeşleştirilmesi sonucunda halk ve girişimciler lobicilik konularıyla ilgilenmemektedir. Ancak, 1981'de Fransa'da sol bir partinin iktidara gelmesiyle, lobicilik faaliyetlerinin çoğulcu demokratik sistem açısından olumlu yönleri anlatılarak lobiler konusunda bilinçlenme sürecine katkıda bulunmuştur. Özellikle, devletin yasama ve yürütme gibi karar mekanizmaları ile sanayi dünyası arasında ilişki oluşturulmak istenmiştir. Ayrıca, Fransız lobiciliğinde siyasî çevre ve özellikle parlamento içerisinde bulunan milletvekilleri önemli rol oynar. Bu açıdan bakıldığında, lobi kuruluşları lobiciliğin reklam, makale, rapor, broşür veya direkt lobicilik faaliyetlerinde bulunarak milletvekillerinin ilgisini çekmek için uğraşabilirler (Farnel, 1994: 37-38).

Fransa'daki Yahudi lobisinin Fransız siyasî hayatına etkisi hangi partiden olursa olsun, Fransa Cumhurbaşkanlığı'na aday olan kişiler, medya üzerinden destek almak amacıyla İsrail'i ziyaret etmiştir. Yahudi lobisinin Fransız medyası üzerinde gücü çok fazladır ve ayrıca bu Yahudi savunucusu olan medya, kamuoyunu istediği şekilde yönlendirebilir. Fransa'daki Yahudi medyasının bu kadar güçlü olmasına rağmen, Fransa'da bulunan Yahudi nüfusu Fransız halkının yaklaşık %2'sini oluşturmaktadır. Kısaca, Yahudi medyanın siyasî karar mekanizması üzerinde oldukça egemen etkiye sahiptir. Fransa'daki Yahudi lobilerinin etkinliği o kadar fazladır ki, Yahudi faaliyetlerinin sinema, dergi, televizyon, radyo, yazılı basın ve özellikle medyanın finans merkezi olan reklamın üzerinde bile etkili olduğu görülmektedir (http://www.yenisoz.com.tr/fransa-daki-israil-lobisi-haber-18929, 15.07.2017).

Özellikle, Yahudi kökenli olmasıyla Fransa Cumhurbaşkanı François Gerard Georges Nicolas Hollande, Paris saldırılarının ardından birçok karar almıştır. Hollande'ye göre, Paris'e yapılan bu saldırılara Fransız acımasız davranacaktır. Bu saldırılar Paris'in 6 ayrı noktasında gerçekleşmiş ve 132 kişi hayatını kaybetmiştir. Özellikle, Hollande'ye göre bu saldırıları, Fransa'ya karşı savaş hamlesi olarak nitelendirmiştir. Bu saldırılar sonrasında, Fransa'dan sert önlemler alınmıştır.

Başbakan Manuel Valls Fransa Ulusal Meclisi birimlerinin güçlendireceği, İslamcıların diğer mahkumlardan tecrit edileceğini açıkladı (http://www.yenisoz.com.tr/fransa-daki-israil-lobisi-haber-18929, 09.08.2017).

Fransız kökenli önemli yazarlardan olan Roger Garaudy'a göre ise, Michael Rocard (1930-2016), Jacques Chirac (1932- ...), François Maurice Adrien Mitterand (1916-1996) gibi Fransa Cumhurbaşkanlığı'na aday olan kişilerin medyanın önderliğinde bulunan Yahudilerin desteğini almak amacıyla İsrail ziyaretinde bulunmuştur (http://www.yenisoz.com.tr/fransa-daki-israil-lobisi-haber-18929, 09.08.2017).

Özellikle, Fransa Başhahamı olan Joseph Sitruk'un (1944-2016) İsrail'de yönettiği bir ayinde İsrail Başkanı İzak Şamir (1944-2011)'e, Fransız bir din adamı olarak, İsrail Devleti'nin politikalarına olan devlet yaklaşımlarını her Fransız Yahudisi'nin aynı zamanda bir İsrail temsilcisi olduğunu belirtmektedir (http://www.yenisoz.com.tr/fransa-daki-israil-lobisi-haber-18929, 09.08.2017). Ekonomik ve siyasî örneklerde belirtildiği üzere, Fransa'daki Yahudi lobilerinin ekonomik ve siyasî açıdan devlet politika alıcılarının üzerindeki etkileri Yahudi lehine kararlar alınmasındaki en önemli etmendir.

3.2.2. İngiltere'de Lobicilik

Yahudi lobisi Amerika Birleşik Devletleri'nden sonra, İngiltere'nin siyasî karar alma mekanizmalarındaki en etkili aktördür. Yahudi lobisinin İngiltere siyasetinde önemli bir etken olması, İsrail için destek toplayıcı faaliyetlerde bulunması, İsrail'i eleştiren eleştirmenlere karşı kurumlaşmada bulunmaları lobinin İngiltere üzerindeki etkinliğinin göstergesidir. Yahudi lobisi sadece Yahudilerin asıl merkezi olan Amerika'da değil, ayrıca İngiltere'de de faaliyetlerini devam ettirdikleri ve etkili oldukları anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda, lobi faaliyetleri uluslarüstü kuruluşlar üzerinde de görmekteyiz. Lobilerin en önemli finansal kaynakları ise uluslarötesi şirketlerdir (Mills ve diğerleri, 2013: 5).

İngiltere'deki İsrail lobisi ülkenin karar alıcıları üzerinde ve İngiltere siyasetinde önemli bir aktördür. İsrail yanlısı lobiler, İngiltere'de Filistinlilerin insan haklarına karşı kampanyalar yapmaktadır. Bu doğrultuda, İsrail yanlısı bu lobiler İsrail için destek toplamaktadırlar. Özellikle, Filistinlilerin insan haklarına karşı kampanyalar yapılmasını eleştiren yazarlara karşı oluşum ve kampanyalarda bulunmaktadırlar. Bu da, İsrail lobisinin sadece ABD üzerinde etkili olmadığını,

uluslar ötesi sınırları aşan bir kurum olduğunu ve uluslar ötesi şirketler tarafından finanse edildiğini görmekteyiz (Mills ve diğerleri, 2013: 5).

İngiltere'deki Yahudi lobisinin faaliyetleri özellikle 20. Yüzyıl başlarında Siyonist devletinin kurulması aşamasında gerçekleştirmiştir. Bu çerçevede, *Balfour Deklarasyonu* yayımlandı ve İngiltere'nin önemli siyasî Siyonist'i olan Manchester Üniversitesi akademisyeni Haim Weizmann lobi faaliyetlerine başladı. Bu süreçten sonra, Weizmann İsrail'in ilk Cumhurbaşkanı oldu. Ayrıca, bu dönemde Weizmann ve yandaşları "77" adında bir kurum kurdu. Bu kurum İngiltere'deki Yahudi lobisinin temelini oluşturmakla birlikte İsrail'in devlet kurumlarının temelini oluşturmaktadır. Günümüzde de İngiltere'deki faaliyeti gösteren *Ortak Filistin Çağrısı, Yahudi Milli Fonu* ve *İngiliz Siyonist Federasyonu*'nun temelleri bu dönemde atılmıştır. Bu dönemde azınlık halinde kalan Yahudi toplumu, İkinci Büyük Savaşı dönemlerinde gelişim gösterdi. Böylece Siyonist örgütün üye sayıları artmakla beraber İngiltere'deki Yahudi topluluğu faaliyet alanlarını genişletti. İsrail'in güvenlik, refah ve itibarını arttırmak gibi vizyonlara sahip birçok kuruluş kuruldu. Bu lobi faaliyetlerine, 1970'lerde oluşan *İngiltere – İsrail Halkla İlişkiler Komitesi (British - Israel Public Affairs Commitee (BIPAC))* destek verdi. *İngiltere – İsrail Halkla İlişkiler Komitesi*'nin asıl kuruluş amacı, İsrail lehine halkla ilişkiler çalışmaları yapması ve özel olarak finanse edilen hizmet örgütü olmasıdır (Milles ve diğerleri, 2013: 5, 18).

Siyonizm'in sol görüşten sağ görüşe kaymasıyla, Siyonist ve muhafazakar siyasetçi olan Michael Filder tarafından *İsrail'in Muhafazakar Dostları (Conservative Friends of Israel (CFI))* kuruldu. Kısa süre içerisinde muhafazakar Siyonistlerin üye sayısı sol Siyonist grubundan daha fazla örgütlenmeye sahip oldu. Muhafazakar Siyonistler bu dönemin en büyük siyasî lobisi haline geldiler. İsrail'in Muhafazakar Dostları örgütünün finansal ihtiyaçları *İngiltere – İsrail Halkla İlişkiler Komitesi* ve dönemin iş adamları tarafından karşılanıyordu (Milles ve diğerleri, 2013: 5, 18).

Neoliberal siyonizm ise 1944'te Simon Marks tarafından kuruldu ve aldığı siyasal destekler sayesinde toplumun en etkili örgütü haline geldi. İngiltere'de bütünleşmiş bu finansal ve siyasî düzen, günümüzde iş adamları ve finansçılar ağı halinde İngiltere'nin İsrail yanlısı lobisini oluşturan kuruluşlar egemendir. *Yahudi Liderliği Konseyi (Jewish Leader Council (JLC))* ve *İngiltere İsrail İletişim ve Araştırma Merkezi (British Israel Communications and Research Centre (BICOM))*

bu örgütlerin önemli iki kurumudur. Bu iki kurumun temel yaklaşımı iletişim, halkla ilişkilerden faydalanma ve profesyonel lobicilik konularıdır. Kurum faaliyetleri içerisinde, özellikle İsrail'e karşı oluşturulan olumsuz düşüncelerden siyaset yapıcıları arındırmaktadır. *Yahudi Liderliği Konseyi (JLC)*'nin de diğer lobi grupları gibi finansal destekçileri arasında "finansman sağlayan babalar" üçlüsü olan Trever Chinn, Greald Ronson ve Michael Levy yer almaktadır. Ayrıca, *Yahudi Liderliği Konseyi (JLC)* 2006'da *Yahudi Faaliyetleri Komitesi*ni kurdu. Özellikle 2000 yılındaki ikinci intifadan sonra ve Oslo sürecinin başarısızlığı Yahudilerin fazla olan etkinliklerinin İsrail uzlaşmazlığının temel faktörü olduğunu gösterdi. Bu doğrultuda kurumlardaki gelişim de gerileme yaşadı. Yaşanan bu olumsuzluklar İngiltere'deki Yahudi topluluklarını dayanışma ve İsrail'e tam destek sağlamaya yöneltti (Milles ve diğerleri, 2013: 5, 18).

İngiltere yönetiminde önemli yer alan Yahudi destekleyicilerinden bahsedersek, ülke içerisindeki Yahudi etkilerini görmek konunun anlaşılması açısından yararlı olacaktır. David Cameron Yahudi lobi üyelerine yaptığı konuşmada, Siyonist olduğunu belirtmenin yanı sıra Yahudilerin destekçisi olduğunu söylemiştir. Ayrıca, 2006'da Jewish Chronicle tarafından yayınlanan "Cameron Ekibinin büyük Yahudi destekleyicileri" adlı rapora göre, David Cameron Yahudi toplumu mensubu birçok kişiden 1 milyon Euro değerinde bağış toplamıştır. Özellikle, yapılan açıklamada, Cameron'un seçim kampanyasında "küçük fakat etkili bir grup muhafazakarlar yetkili ve politikacının anahtar rolü üstlendiği" belirtilmiştir. İngiltere'deki Yahudilerin etkilerinin önemli bir alanda etkili olduklarına İngiltere'de yaşayan Yahudi nüfus ile genel nüfus karşılaştırıldığında Yahudi kökenli vekillerin temsil anlamında çok fazla oldukları görülmektedir (http://www.sonsuzark.com/2015/01sa1072tg84-ingilteredeki-israil-ya-da.html, 09.08.2017).

Ayrıca, David Cameron'a görevini devreden Michael Howard'da bir Yahudi'dir. Özellikle, Cameron gibi Yahudi lobisinin desteği ile başa gelen Tony Blair, 2004-2007 senelerinde İngiliz Yahudilerinin temsilcisi konumundaki Michael Levy yardımıyla 100 Milyon Euro değerinde yardım almıştır (http://www.sonsuzark.com/2015/01sa1072tg84-ingilteredeki-israil-ya-da.html, 09.08.2017).

İngiltere'deki Yahudi etkilerini ekonomik yardımlarda görüldüğü kadar, siyasî etkilerle de görülmektedir. Amerika'nın Irak'ı işgali döneminde, Amerikan

güçlerinin ve İngiltere ordusu tarafından yapılan işkence fiillerini engellememiştir. İşgal dönemi başkanı George Walker Bush'un Irak işgalinde belgelenmiş 206.000 ve tahminlere göre 1.5 milyon Irak'lı sivilin ölümünden sorumlu oldukları belirtilmektedir (http://www.sonsuzark.com/2015/01sa1072tg84-ingilteredeki-israil-ya-da.html, 09.08.2017).

Yahudi lobilerinin ve politikacılarının İngiltere üzerindeki etkilerini kısaca belirtmek gerekir ise, İsrail'in kuruluşundaki önemli aktörlerden olan İngiltere'nin de Yahudi düşüncelerine ters düşecek politikacılar tarafından yönetilmesinin beklenmesi olağandışı olacaktır (http://www.sonsuzark.com/2015/01sa1072tg84-ingilteredeki-israil-ya-da.html, 09.08.2017).

Fotoğraf 12: İngiltere – İsrail Halkla İlişkiler Komitesi (British - Israel Public Affairs Commitee (BIPAC).

Kaynak: https://www.google.com.tr/search?q=British+-+Israel+Public+Affairs+Committee, 23.07.2017.

3.2.3. Almanya'da Lobicilik

İsrail'in ABD'den sonraki en büyük destekçisi Almanya'dır. Almanya, özellikle İsrail'in silahlanmasında, gizli servislerin (MOSSAD[4] ve BND[5]) birlikte çalışmasında önemli etkiye sahiptir. Ayrıca, Almanya MOSSAD ve BND'nin

[4] MOSSAD: İbranice'de 'Ha-Mossad le mo-di'in u-le-tafkidim meyuhadim' adı ile anılan, İstihbarat ve Özel Operasyonlar Enstitüsü isimli İsrail'in gizli servisinin adıdır. MOSSAD, sembolik anlamda on iki casus olayıyla 1949'da kurulmuştur (https://www.google.com.tr/search?q=mossa&rlz=1C1CHFX_enTR754TR754&oq=mossa&aqs=chrome..69i57j0l5.838j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8#q=mossad, 15.07.2017). Ayrıca, Dünya genelinde faaliyet gösteren gizli faaliyet gösteren en gizli ve bilinen istihbarat kuruluşu olarak anılmaktadır (http://www.stratejikortak.com/2017/01/mossad-nedir.html, 15.07.2017).

[5] BND (Bundesnachrichtendienst): Federal İstihbarat Servisi 1956 yılında kurulmuştur. Servis, Federal Başkanlığa bağlı olarak çalışmalarını sürdürmektedir. Federal İstihbarat Servisinin görevi ise, Federal Cumhuriyetin güvenliği açısından önemli olan bilgilerin dış kaynaklardan bulunması ve bu bilgilerin değerlendirilmesidir (http://politikakademi.org/2012/07/alman-istihbarat-orgutleri-derin-almanya/, 17.07.2017).

diplomatik olarak da desteklenmesinde önemli bir yere sahiptir. Almanya'nın yarı kapalı desteğini birçok alanda alan İsrail anlaşılacağı üzere Alman kültürünün bir parçasıdır. Alman kamuoyu içerisinde İsrail'i açık olarak eleştirmek pek doğru anlaşılmamaktadır. Bunun en iyi örneği ise, İsrail'in Gazze'de yaptığı saldırılara karşın, Almanların eleştirileri olsa da bu konu açıkça dile getirilememektedir (http://www.birgun.net/haber-detay/israil-ve-almanya-arasinda-kriz-netanyahu-gorusmeyi-iptal-etti-156923.html, 15.07.2017).

Almanya'daki Yahudilik; İkinci Büyük Savaş'da Nazi Almanya'sının savaşı kaybetmesiyle, Almanya'da yaşayan Yahudi nüfusu sayısı yok denilecek kadar az sayıdaydı. Bu durum sonrasında ise, Sovyetler Birliği'nin dağılması ve Rus Yahudilerinin Avrupa'ya göç etmeleriyle birlikte Yahudi nüfusu sayısı artmıştır. Almanya, günümüzde Dünya üzerinde en çok Yahudi nüfusuna sahip üçüncü ülkedir (http://www.salom.com.tr/newsdetails.asp?id=64473, 15.07.2017).

Ayrıca, ülke içerisinde sadece nüfus değil, Yahudilere ait müzik, tiyatro, dil ve kültürel etkinlikler artmakta, ve böylece bu etkinlikler sadece Almanya'da bulunan Yahudilerin değil, Alman halkının da dikkatini çekmektedir (http://www.salom.com.tr/newsdetails.asp?id=64473, 15.07.2017).

Almanya Yahudiler Merkez Konseyi (Zentralrat der Juden in Deutschland) Almanya siyasî karar mekanizması içerisinde etkili olan ve Yahudi halkının temsilcisidir. *Almanya Yahudiler Merkez Konseyi* 1950'de İkinci Büyük Savaş'ından sonra kurulmuştur. Ancak, 1960 ve 1970li yıllarda Sovyet rejiminden kaçan Polonyalı Yahudiler ile bu sayı artmıştır. Bu dönemlerde sayıca güç elde eden Yahudiler kendi kurum ve kuruluşlarını destekleyerek Almanya'daki Yahudi yaşamının etkinliğinin artmasını sağladır. Günümüzde ise, *Almanya Yahudiler Merkez Konseyi* İsrail'e olan yakınlığını korumakta ve Almanya politikası içerisinde İsrail ile ilgili konularda görüş bildirmektedir (http://www.dw.com/tr/yahudiler-almanyaya-d%C3%B6n%C3%BCyor/a-3761027, 15.07.2017).

Özellikle, Yahudi lobisinin Almanya siyasî ve ekonomisi açısından etkili olduğu konu İsrail'in silahlanmasıdır. Almanya bu yardımı açık bir biçimde yapmamaktadır. İsrail sadece günümüz ve yakın Almanya tarihinde değil ayrıca Nazi dönemi sonrasında da önemli destek almıştır. Almanya siyasî tarihinin her döneminde, Almanya politikasında İsrail'i açık olarak eleştirmek isteyenler Yahudi karşıtı olarak gösterilmeye çalışılırdı. Kısaca, Almanya siyasî yaşamına kendisini tam olarak kabul ettiren bir topluluğun ülke siyasetinde ve özellikle ekonomisinde

etkili olduğunu tüm örneklerle görülmektedir (İsrail ve Almanya, http://www.birgun.net/haber-detay/israil-ve-almanya-8195.html, 09.08.2017).

Fotoğraf 13: MOSSAD.

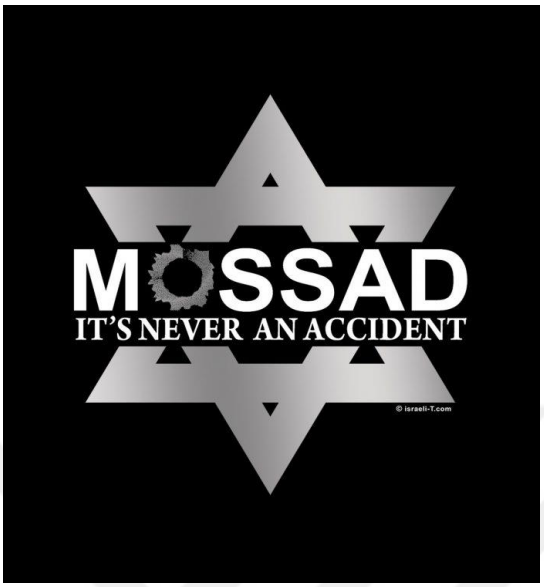

Kaynak: http://www.stratejikortak.com/2017/01/mossad-nedir.html, 23.07.2017.

Fotoğraf 14: MOSSAD logo.

Kaynak: http://www.stratejikortak.com/2017/01/mossad-nedir.html, 23.07.2017.

Fotoğraf 15: BND (Bundesnachrichtendienst) Logo.

Kaynak: http://www.bnd.bund.de/EN/_Home/home_node.html, 23.07.2017.

3.2.4. Italya'da Lobicilik

1943 Alman işgali sırasında Yahudiler Roma'dan ve Kuzey İtalya'dan çıkartılmıştı. Bu dönem içerisinde meydana gelmiş olan Nazi baskısı ve Faşist hükümetin ırkçı yasa çıkartması, Yahudi nüfusunun sınır dışı edilmesinin nedenidir. Ancak, yine de Yahudi nüfusunun büyük bir kısmı İtalya'ya sığınan Yahudiler, zaman içerisinde İsrail'e göç etmişlerdir (http://arsiv.salom.com.tr/news/print/11988-Iki-bin-yillik-tarihiyle-Italya-Yahudileri.aspx, 16.07.2017).

İtalyan Yahudiliği, İtalya'da bulunan Hıristiyan toplumla bütünleşmiş, bir topluluk halindedir. Merkezi bir kuruluş amacı taşıyan İtalyan Yahudi Toplulukları ise Yahudi eğitimine ve kültürüne ait etkinliklerde bulunmuş olmasına rağmen, kurumlar faaliyetleri yeterince sağlayamamışlardır. Bunun en önemli nedeni ise, İtalya'daki yaşam içerisinde faaliyetlerini tüm yönleriyle etkin hale getirdiği, Yahudi İtalya'daki en iyi tanınmış yazarların bir kısmı Yahudi kökenli oluşu bunun en iyi örneğidir (http://arsiv.salom.com.tr/news/print/11988-Iki-bin-yillik-tarihiyle-Italya-Yahudileri.aspx, 16.07.2017).

Avrupa Birliği kurumlarındaki lobicilik faaliyetlerinin ve özellikle AB üye ülkeleri içerisinde yer alan lobicilik faaliyetlerinin ülkeler AB kurumları üzerindeki siyasî ve ekonomik etkilerinin oldukça önemli olduğu görülmektedir. Lobilerinin etkilerinin Avrupa kıtasındaki etkisinin ve öneminin anlaşılmasından sonra Türkiye'deki durumu incelemek yerinde olacaktır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. YAHUDİ LOBİLERİ VE TÜRKİYE İLİŞKİSİ

Türkiye – İsrail ilişkileri tarihsel süreçte incelendiğinde politik ve ekonomik konumları nedeniyle dünya üzerinde önemli olan iki ülke olduğu görülmektedir. Özellikle, bölgedeki siyasî ve ekonomik dengelerin etkileyicisi olan Türkiye ve İsrail, bölgelerinde bulunan Yahudiler nedeniyle iki ülke arasındaki ilişkiler ve uluslararası güçlerin çıkarlarının da etkileyicisi konumundadır. Çalışma, Türkiye ve İsrail devletlerinin bulunduğu bölge açısından daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamak amacıyla, Türkiye'nin bölgedeki siyasî ve ekonomik ilişkilerin Yahudi lobileriyle nasıl etkilendiğinin yanı sıra, Türk ve İsrail siyasî ve ekonomik ilişkilerinin önemi ve etkisi üzerinde durulacaktır.

4.1.TÜRKİYE'DE LOBİCİLİĞİN GELİŞİMİ

Geçmişten günümüze ortak çıkar amacı içerisinde bulunan gruplar siyasî yaşamı etkilemek için bir araya gelmişlerdir. Çağdaş çoğulcu demokrasilerde ayrılmaz unsur olarak tanımlanan baskı grubu veya lobicilik siyasî yaşam içerisinde gün geçtikçe önem kazanmaktadır. Bu grupların amacı, devleti yöneten yasama veya yürütme gibi devletin karar verici mekanizmalarının kararlarını etkilemektir. Ülkemizde ise bu faaliyetler Meşrutiyet sonrasında görülmeye başlandı. Tek partili dönem içerisinde sıkı kontroller altında tutulan bu kuruluşlara, çok partili dönemde belirli özgürlük alanları tanınmıştır. Günümüzde ise, bu kuruluşlara gelişmekte olan demokrasi ile birlikte önem verilmeye başlanmıştır (http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/860.pdf, 11.11.2016).

Jeopolitik ve stratejik açıdan önemli bir konumda bulunan ve özellikle sürekli gelişmekte olan bir ülke olarak Türkiye, ulusal çıkarları doğrultusunda lobi faaliyetlerini geliştirmeye gayret sarf etmektedir. Türkiye iç ve dış siyasî yaşamında

düzenli olarak lobicilik faaliyetlerini etkin hale getirme çabasındadır (Özbay, 2008: 48). Geçmişten günümüze kadar geçen süre içerisinde Türkiye'deki lobiciliğin temel aktörü olan baskı gruplarını incelemek önemlidir.

4.1.1. Osmanlı Devleti'nde Baskı Grupları

4.1.1.1. Meşrutiyet Öncesi Gruplar

Osmanlı döneminde baskı grupları genellikle dolaylı yollardan etkilerini göstermekteydiler. *İlmiye* ve *Yeniçeri Ocağı* Osmanlı döneminde dolaylı nitelikte etkinliklerini sağlayan gruplardı. Bu dönemde, Osmanlı Devleti içerisinde ilk yaygın baskı grupları dinî bölünmelerle ortaya çıkmışlardır. *Lonca teşkilatı* ve *Ahiler, Bektaşilik* ve *Alevilik* bu gruplara örnek verilebilir (http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/860.pdf, 11.11.2016).

4.1.1.2. Meşrutiyet Sonrası Gruplar

19. Yüzyıl ikinci yarısı itibariyle, Osmanlı'daki derneklerin çıkarları doğrultusunda siyasî süreci etkilemede faaliyetlerde bulundukları görülmektedir. Özellikle, siyasî ve kültürel gelişim ile birlikte, ayrıca sanayileşmenin de gelişimiyle örgütlenme faaliyetleri siyasî ve kültürel gelişim içerisinde kendini gösterir hale gelmiştir. 1882 yılında kurulan Ticaret ve Sanayi Odaları tüccar sınıfının gruplaşmasına öncülük etmiştir. Ayrıca, iktidarın kararlarını etkilemek amacıyla Jön Türkler ve kurdukları cemiyetler faaliyetlerde bulunmuşlardır. Meşrutiyetin ilanından sonra ise, işçiler iktidarın kararlarını etkilemeye yönelik olarak grevler düzenlemişlerdir. Yine, İkinci Meşrutiyet dönemi içerisinde, sosyal uyanışı sağlamak amacıyla *"Nesli Cedid Kulübü"* Jön Türkler döneminden gelen muhalefetin devamı niteliğinde bir dernekti. *Nesli Cedid* grubu özel teşebbüsü ve yerinden yönetimi savunmuşlardır. Bu süreç sonrasında ise, Milliyetçilik ve Türkçülük akımı doğrultusunda, *Türk Derneği, Türk Yurdu Cemiyeti, Türk Ocağı* gibi gruplar kurulmuştur. Özellikle, Milliyetçilik akımının gelişimi açısından kurulan *Türk Ocağı Derneği* ekonomik alanda faaliyet göstermiştir. Yabancı malını boykot ve yerli malı kampanyalarını savunucu nitelikte gruplanmalar oluşturmuşlardır (http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/860.pdf, 11.11.2016).

Ayrıca, yine bu dönem içerisinde dinî amaçlarla kurulmuş birçok dernek bulunur. İttihat ve Terakki din işleriyle uğraşmak ve bu doğrultuda laikliği sağlamak

amacıyla *"Dar-ül Hikmet-i İslamiye"* kurumunu kurmuşlardır (http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/860.pdf, 11.11.2016).

4.1.2. Cumhuriyet Döneminde Baskı Grupları

Cumhuriyet dönemi baskı gruplarını üç başlık altında inceleyebiliriz.

4.1.2.1. Milli Mücadele Baskı Grupları

Bu dönemde ortaya çıkan bazı gruplar millî devletin kurulmasına öncülük etmiştir. *Müdafa-i Hukuk, Reddi İşgal, Muhafaza-i Hukuk* adında meydana gelmiş olan bu kuruluşlar çeşitli kongreler düzenlenmiş ve ayrıca, İstanbul hükümeti ve parlamentosunda telgraf ile baskı grubu etkisi oluşturmuşlardır (http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/860.pdf, 11.11.2016).

4.1.2.2. Tek Parti Döneminde Baskı Grupları

Tek Parti döneminde *Türk Ocakları* kapatılarak yerine *Halk Evleri ve Halk Odaları* açılmıştır. Özellikle, bu dönemde, 1909 tarihli *Cemiyetler Kanunu*'nda 1923 yılında yapılan değişiklikle, dernek kurma hakkı sınırlandırıldı. Ayrıca, derneklerin gözetim ve denetimi hükümete bırakılmıştır. 1925 yılında çıkarılan *Takrir-i Sükun Kanunu* ile derneklerin faaliyetleri sınırlandırıldı. Yine, bu dönem içerisinde hükümeti yönetmekte olan Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı 1927 yılında dernekler üzerindeki denetimi daha yasal hale getirdi (http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/860.pdf, 11.11.2016).

4.1.2.3. Çok Partili Dönemde Baskı Grupları

Tek parti dönemi iktidarı olan CHP gibi çok partili döneme geçilmesiyle yönetimi ele alan iktidarlar da kendi politikalarını savunan gruplar kurmuşlardır. Özelikle bu dönemde baskı gruplarının büyük bölümünü köylü kitlesi oluşturuyordu. Bu dönemde gençlik kuruluşları etkinliklerini arttırmıştır. İstanbul Üniversitesi'nin kuruluş yıllarında "*Milli Türk Talebe Birliği*" siyasal ve ekonomik konularda çıkarları doğrultusunda bazı faaliyetlerde bulunmuşlardır. *Milli Türk Talebe Birliği* yabancı şirketlere ve yabancı okullara karşı ilk karşıt eylemde bulunmuşlardı. Ayrıca, güzel bir lobicilik örneği olarak Demokrat Parti döneminde gençlik örgütleri aktif bir role sahiptir. Gençlik örgütleri 1964'te eğitim ve öğretimde reform istekleriyle baskı grubu rolünü gün yüzüne çıkarmıştır. Siyasal yaşam içerisinde

yerini almaya başlamalarıyla sosyal bir nitelik kazanan gençlik grubu, Kıbrıs Meselesi'nde de ön plana çıkmıştır. Özellikle baskı grubu konusu 27 Mayıs İhtilali'nden sonra güncelliğini korumuştur (http://eskidergi.cumhuriyet.edu .tr/makale/860.pdf, 11.11.2016).

Türkiye'de baskı gruplarının özellikle yasama organının üzerinde faaliyetleri görülmektedir. Bunun birçok örneğini görmekteyiz. Örneğin, milletvekilleri tarafından verilen önergelerin çoğunluğu kendi seçim bölgelerini kapsayan konularla ilgilidir (Seyfettin Aslan, http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/860.pdf, 11.11.2016).

4.2. TÜRKİYE'DE FAALİYETLERİYLE ÖNE ÇIKAN BASKI GRUPLARI

Türkiye'de faaliyetleriyle hükümetin karar alıcı mekanizmaları üzerinde etkinliklerini koruyan birkaç önemli grup vardır. Bu grupların hükümetin karar almasında önemli etkisi olduğu öne sürülmektedir. Bu gruplar, *İşçi Sendikaları*, *Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)* ve *Türkiye Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD)* gibi gündemde bulunan kuruluşlardır (http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/860.pdf, 11.11.2016).

4.2.1. İşçi Sendikaları

Çok Partili Hayata geçilmesiyle Türkiye'de işçi sendikalarının kurulması için daha demokratik bir ortam oluşmuştur. Bu doğrultuda, 1952 yılında *Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (Türk-İş)* İzmir'de toplanmıştır (http://www.turkis.org.tr/DUNDEN-BUGUNE-EYLEMLERIMIZ-di166, 09.08.2017). Türk-İş sendikası Türkiye'de bulunan en güçlü işçi topluluğudur. Bu topluluk Amerikan sendikalarına benzer bir çerçevede etkinliklerini sürdürmektedir. 1960 İhtilali ile birlikte 1961 Anayasa'sında sendika kurma ve grev hakkı üzerinde özgürleştirici nitelikler kazandırıldı. Bu doğrultuda, 1963 yılında *Sendikalar Kanunu ve Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunları* ile işçi sendikalarının siyasî baskı grubu olarak faaliyette bulunmasının önü açılmıştır. Özellikle siyasî partiler sendikaların desteğini almak amacıyla sendika liderlerini milletvekilliğine aday

gösterirlerdi.[6] Bu çerçevede, bu etkinlik siyasî partiler ve sendikalar arasındaki iletişimi ve etkileşimini arttırmaktadır. Ayrıca, bu durum, sendikaların siyasî süreci etkilemedeki yöntemlerinden birisidir (http://eskidergi.cumhuriyet.edu .tr/makale/860.pdf, 11.11.2016).

Sendikaların siyasî karar mekanizmalarını etkileyici diğer yöntemleri ise hükümetin kendi hakları ile ilgili karar almaları durumunda yaptıkları gösteri yürüyüşleri, mitingler ve toplantılardır. Ayrıca, işçi sendikaları parti yöneticilerini ziyaret ederek de kendi çıkarları doğrultusunda siyasî kararları etkileyici faaliyetlerde bulunabilirler. Sendikalar özellikle, seminer ve toplantılar düzenleyerek, bildiriler yayınlayarak da siyasal süreci dolaylı olarak etkileme faaliyetlerinde bulunmuşlardır (http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/860.pdf, 11.11.2016).

4.2.2. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)

Osmanlı Döneminde esnaf örgütlenmesi *Lonca Teşkilatlanması*yla 1500'lü yıllarda başladı. İlk esnaf odası ise 1879 yılında *Tarsus Sanayi ve Ticaret Odası*dır. Sonrasında, İstanbul ve İzmir'de günümüz *Odalar ve Borsalar Birliği*'nin örnekleri meydana geldi. Bu çerçevede, 1925, 1946 ve 1950 tarihinde konu ile ilgili yasaların yayınlanmasıyla birlikte "*Ticaret ve Sanayi Odaları", "Ticaret Odaları, Sanayi Odaları", "Ticaret Borsaları ve Deniz Ticaret Odaları*" gibi birçok oda ve borsa kuruldu (http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/860.pdf, 11.11.2016). TOBB, odalar ve borsalar arasındaki birlik ve dayanışmayı sağlamak amacıyla ve özellikle mesleklerin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak amacıyla kurulmuştur (TOBB, https://www.tobb.org.tr/Sayfalar/Kurulus_Gorev_Organ.php, 09.08.2017).

1950'li yıllarda Türk sanayi ekonomisi açısından önem kazanmaya başlayan özel sektör de kendi örgütlenmesini oluşturdu ve devlet tarafından da destek gördü (http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/860.pdf, 11.11.2016).

[6] Sendikacılıktan milletvekilliğine geçilme süreci incelendiğinde, özellikle 1990'lı yıllardan itibaren bu siyasî dönüşüm süreçleri görülmektedir. Örneğin; Hak-iş Başkan'ı Necati Çelik 1996 seçimlerinde milletvekili olmuştur. Bu süreç başlangıcıyla, DİSK başkanı Rıdvan Budak 1999 seçimlerinde milletvekili olmuştur. Ayrıca, Türk-iş başkanı Bayram Meral 2002 seçimleriyle parlementoya giren milletvekilleri arasındadır (Özgür Müftüoğlu, https://www.evrensel.net/yazi/1747/sendikacilar-milletvekili-olunca, 09.08.2017).

Fotoğraf 16: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) Amblemi.

Kaynak: https://www.google.com.tr/search?q=tobb+amblemi&rlz=1C1CHFX_enTR, 23.07.2017.

1952 yılında, ülke içerisinde ve dışında etkili faaliyetlerde bulunmak, üyelerinin çıkarlarını daha iyi savunabilmek, ülkenin ekonomi ve politikalarını etkilemek amacıyla "*Türkiye Ticaret Sanayi, Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği* (TOBB)" kuruldu. TOBB'un amaçları ise, oda ve borsalar arasındaki birlik ve dayanışmayı sağlamak, ticaret ve sanayiyi hedefler doğrultusunda geliştirmek, üyelerinin mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak ve meslek üyelerinin iş disiplini ve ahlakını korumaktır. TOBB, Türkiye ekonomisinin gelişimi açısından en çok öneme sahip mesleki kuruluştur. Çünkü, Türkiye'de kanunların oluşması sürecinde hükümet, kanun teklif veya değişiklik önerilerinde TOBB'un önerilerini dikkate almaktadır. Kısaca, TOBB Türkiye ekonomisinin temsili için öneme sahiptir. Ayrıca, TOBB ülke yönetimini etkilemek amacıyla siyasî iktidarın katılımıyla düzenlenen bölge gezileri, toplantı ve paneller, sorunların çözüm önerileri için kamuoyunda sunulan gazete, dergi ve kitap gibi yayınlar baskı grubu olarak faaliyet etkisini arttıran başlıca unsurlardır (http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/860.pdf, 11.11.2016).

TOBB odalar ve borsaları güçlendirir ve aralarında işbirliği sağlar. Ülkenin iktisadi durumu hakkında rapor hazırlar ve ülkenin ticarî ve sanayi kesimini temsil eder. Gelişen dünya şartlarında ulusal ticaret, sanayi ve hizmet sektörlerinin gelişmesine yönelik çalışmalar yapar, ülkemizdeki ve yabancı ülkelerdeki Türk veya Türk-Yabancı ticareti, sanayi ve deniz ticaret odalarına gerekli koşullarda yardımda

bulunur. Bu görevlerin yanı sıra, ülkemizdeki iç politika seyrini düzenleyici eylemlerde bulunurlar. Örneğin, ülkemizdeki sermaye piyasası, yatırımların teşviki ve yönlendirilmesi, ithalat – ihracat rejimi kararları, finansman, araştırma ve geliştirme gibi konularda siyasî karar organlarına gerekli konularda görüş bildirir (https://www.tobb.org.tr/Sayfalar/Kurulus_Gorev_Organ.php, 30.04.2016).

Özellikle, AB sürecinde TOBB'un önemli çalışmaları yer almaktadır. TOBB, AB ile ilişkilerdeki her fasıl için çalışma grupları oluşturmaktadır. Bu sayede, TOBB sürecin sektörel anlamda daha öğretici olmasını amaçlamaktadır. Ayrıca, AB ile müzakereler sürecine alışmaya hazırlanılmasında önemli yer almaktadır (http://www.odd.org.tr/folders//categorial1docs/96/10-Diyalog-Tobb-5MB.pdf, 21.07.2017).

4.2.3. Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD)

1971 yılında İstanbul merkezli kuruluş olan TÜSİAD, Türkiye ekonomisi içerisinde bulunan ve Türk ekonomisi sermayedarları tarafından kurulmuş bir baskı grubudur (Ürek ve Doğan, 2011; 109). Bu dönemde sanayici olarak birleşme zorunluluğu hisseden *Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği* kurucu üyeleri meslek, bilim ve işadamlarının bilgi, tecrübe ve faaliyetlerinde birlik sağlamak amacıyla bu meslek kuruluşunu oluşturmuşlardır. TÜSİAD sermaye sınıfının en gelişmiş kesimi olan bir kuruluştur. TÜSİAD'ın kuruluş amacı ise, ticaret ve sanayi alanında oluşabilecek problemleri kurumlaşma yapısıyla hükümet, kamuoyu ve parlamento çalışmaları ile kolayca çözmektir. Bu doğrultuda, TÜSİAD hükümetin siyasî mekanizmalarını düzenlediği gezi, toplantı ve panellerle etkilemekte ve aynı zamanda kamuoyu bilinçlenmesi amacıyla kurum görüşlerini içeren birçok rapor yayınlamaktadır (http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/860.pdf, 11.11.2016).

Fotoğraf 17: Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD) Amblemi.

Kaynak: http://tusiad.org/tr/, 23.07.2017.

TÜSİAD'ın kuruluş misyonunda ise, Atatürk ilkelerine bağlı, gelişmiş bir medeniyet ve çağdaş Türkiye ideolojileri yer alır. Özellikle, TÜSİAD, Türkiye'nin "laik hukuk devleti" ilkesi çerçevesinde ilerlemesini ve gelişmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Aynı zamanda, bu kuruluş, demokrasiye ve insan haklarına bağlı, farklı düşünce ve inanç sistemine saygı duymayı ele alarak liberal, demokratik, ilerici olmayı amaç edinmiştir. Ayrıca, bütün bu bahsi geçen görüşler çerçevesinde ülke gündeminde bulunan konularla ilgili bilgi duyuran araştırma birimi niteliğine bürünmeyi sağlamıştır (Ürek ve Doğan, 2011; 109,112).

Örneğin, 1997'de "*Türkiye'de Demokratikleşme Perspektifler*" adında bir rapor yayımlanmıştır. Bu rapora göre, Avrupa Birliği ile entegrasyonun sadece devletsel bir politika olmadığını ve aynı zamanda Batı ile entegrasyonuna engel olan hukuki ve sosyal sorunlar yer almaktadır (Ürek ve Doğan, 2011; 115).

Özellikle, TÜSİAD, ekonomik sermayenin temsilcisi niteliğine sahip bir kuruluştur. Aynı zamanda, TÜSİAD politikaya ait görüşlerini gündeme getirmekle birlikte devletin karar mekanizmalarını etkileyici roller üstlenmekte ve kamuoyuna yönlendirici mesajlar vermektedir. Bu bilgiler doğrultusunda, TÜSİAD'ın Türkiye'nin hem iç hem de dış politikasında öneminin olduğu görülmektedir (Ürek ve Doğan, 2011; 109, 112).

4.2.4. Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği (MÜSİAD)

Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği (MÜSİAD), 3 Mayıs 1990 yılında İstanbul'da kurulmuş olan "işadamları derneği" dir. MÜSİAD, hakkın ve hukukun, adaletin ve eşitliğin, barış ve güvenin, refahın ve mutluluğun sağlandığı ve aynı zamanda tarihe ve topluma mal olmuş mahalli ve evrensel değerlerin korunduğu ve/veya gözetildiği, kendi içinde bütün, bölgesinde etkin, dünyada saygın bir Türkiye için çaba harcayan iş adamlarının kurduğu bir dernektir (http://www.musiad.org.tr/tr-tr/musiadla-tanisin/tarihce, 25.04.2017).

Fotoğraf 18: Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği (MÜSİAD) Amblemi.

Kaynak: http://www.musiad.org.tr/tr-tr, 23.07.2017.

MÜSİAD'ın üyeleri genellikle Sünni İslam'ın izlerini taşıyan ve kırsal bölgelerden gelmiş muhafazakarlardan oluşur. MÜSİAD, ileri teknolojiye sahip, endüstri alanında kendisini geliştirmiş, ticarî gelişimi sağlanmış, milli ve manevi oluşum içerisinde gelişimin sağlanmasını amaçlayan bir Türkiye inşasında emeğinin olması yönünde gayret sarf eder (Ürek ve Doğan, 2011: 108-109).

Türkiye'de belli başlı öne çıkmış Türkiye siyaseti ve ekonomisini etkilemeye çalışan lobici kuruluşlarını incelemek Türk Yahudi Lobiciliğinin Gelişimi ve Türkiye'deki Yahudi lobiciliğinin tarihsel sürecini değerlendirmek ayrıca yararlı olacaktır.

4.3. TÜRK YAHUDİ LOBİCİLİĞİNİN GELİŞİMİ VE TÜRKİYE'DEKİ YAHUDİ LOBİCİLİĞİNİN TARİHSEL SÜRECİ

Türkiye farklı milletlerden insanları içinde barındırabilen ve bu yüzden zengin kültürel yapıya sahip bir ülkedir. Türk – Yahudi ilişkilerinin kökeni incelendiğinde iki millet arasında oldukça eski tarihlere dayanan bağlantılar bulunmaktadır. Yahudi toplumu öncelikle ekonomi olmak üzere, siyaset ve diğer birçok alanda Türk toplumunu etkilemişlerdir. Siyasî ve ekonomi gibi birçok olumlu gelişmelerinin yanı sıra, Yahudi toplumunun Türk toplumunu olumsuz olarak etkilediği durumlar söz konusudur. Tarihsel süreçte Türk ve Yahudi toplumlarının etkileşimine değinmek, konunun anlaşılması açısından önemlidir (https://mesihkral19.wordpress.com/2016/05/29/siyonist-yahudi-lobisinin-kokenleri-ve-turkiyeye-etkileri/, 22.07.2017).

1038 tarihinde Tuğrul Bey tarafından kurulan Selçuklu Devleti, fethettikleri bölgelerdeki Yahudi cemaatlerini korudular ve ayrıca, Bizans'tan kaçarak Anadolu'ya sığınan Yahudilere belirli bir vergi karşılığında vicdan ve ticaret özgürlüğü tanıdılar (Fatih Keleş,https://mesihkral19.wordpress.com/2016/05/29/siyonist-yahudi-lobisinin-kokenleri-ve-turkiyeye-etkileri/, 22.07.2017).

Özellikle Osmanlı döneminde, Türk milleti içerisinde yaşayan Yahudi halkından esnaf, tüccar, zanaatkar vardı. Ayrıca, bu dönem içerisinde Avrupa'dan

sürülen Yahudilere Osmanlı Devleti kapılarını açmıştır. Ancak, Yahudilerin Osmanlı ticarî ve mali yaşamında etkili faaliyetleri olmuştur. Osmanlı üzerinde etkili olmak istemişlerdir. Filistin sorunu Türk – Yahudi ilişkilerini germiştir ancak bitirmemiştir (Fatih Keleş, https://mesihkral19.wordpress.com/2016/05/29/siyonist-yahudi-lobisinin-kokenleri-ve-turkiyeye-etkileri/, 22.07.2017).

Türkiye'deki Yahudi tarihi 2400 yıl öncesine kadar dayanmaktadır. Tarihsel süreçte Yahudiler özellikle 15. yüzyıl sonlarında İspanya ve Portekiz'den kovulan Sefarad Yahudileri Osmanlı Devleti'ne sığındı. İsrail Devleti'nin 1948 yılında kurulmasıyla birlikte Yahudilerin büyük çoğunluğu Filistin'e göç etmişlerdir. Diğer taraftan Türkiye'de sayıları azalsa da hâlâ bir Yahudi toplumu bulunmaktadır (https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye'de_Yahudilik, 23.03.2017).

Tarihsel süreç içerisinde yaşanılan göçler sayesinde bu dönem içerisinde yaşanılan göç süreçleri Yahudi - Türk İlişkilerinde gelişim yaşandı. Ayrıca, bu dönem içerisinde Yahudi toplumu ticaret, diplomasi ve diğer birçok kurumlarda faaliyetleri açısından ön plandaydı. 20. Yüzyıl başlarına gelindiğinde, Osmanlı Devletindeki Yahudi topluluğunun sayısı 200.000'e ulaştı (https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye'de_Yahudilik, 23.03.2017).

1920'li yıllarda ise, Türkiye'deki Yahudi toplumu ülke içerisinde Lozan Anlaşmasıyla azınlık hakları verildi. Özellikle 1927 – 1933 arası dönem içerisinde yeni kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti'nin rejiminin etkin faaliyet oluşturması, Yahudilerin yurttaşlık haklarından yararlanmalarını sağladı (https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye'de_Yahudilik, 23.03.2017).

1948'de İsrail Devleti'nin kurulmasıyla, Türkiye'den Filistin'e Yahudi göçü organize edilmiştir. Bu dönemden günümüze kadar bu göç süreci hâlâ devam etmektedir. Türk Yahudileri İsrail'deki diğer topluluklarla hem iyi bir şekilde kaynaştı hem de Türk Yahudileri Türk kültürünü ve Türkiye bağlantılarını devam ettirdiler. Özellikle Türkiye'den göç etmiş bu grup güçlü İsrail – Türkiye ilişkilerini savunur (http://www.birikimdergisi.com/birikim-yazi/4199/turkiye-israil-iliskileri-ve-ucuncu-taraf-endiseleri#.WMoJItKLTIV, 23.03.2017).

Türk Yahudi lobiciliğinin gelişimi ve Türkiye'deki Yahudi lobiciliğinin tarihsel sürecinin incelenmesi sonrasında Yahudi lobisinin Türkiye'ye etkisini imcelemek konunun anlaşılması açısından yararlı olacaktır.

4.4. YAHUDİ LOBİSİNİN TÜRKİYE'YE ETKİSİ

Türkiye – İsrail ilişkileri tarihsel süreçte incelendiğinde politik ve ekonomik konumları nedeniyle dünya üzerinde önemli olan iki ülke olduğu görülmektedir. Özellikle, bölgedeki siyasî ve ekonomik dengelerin etkileyicisi olan Türkiye ve İsrail, bölgelerinde bulunan Yahudiler nedeniyle iki ülke arasındaki ilişkiler ve uluslararası güçlerin çıkarlarının da etkileyicisi konumundadır.

Prof. Dr. Tayyar Arı'ya göre Türk lobisi üç bölümde incelenebilir. İlk olarak yabancı temsilci lobiler vasıtasıyla sürdürülen lobiciliktir. Bu lobicilik şeklinde, şirket temsilcileri ve özellikle eski siyasetçiler yer almaktadır. İkincisi ise, Türk – Amerikan Dernekleri vasıtası ile sürdürülen lobicilik şeklidir. Bu lobici grupta farklı meslek grupları temsilcileri yer almaktadır. Üçüncüsü grup ile Türk – Amerikan iş dünyası tarafından oluşturulan dernekler olarak ele alınmaktadır (https://mesihkral19.wordpress.com/2016/05/29/siyonist-yahudi-lobisinin-kokenleri-ve-turkiyeye-etkileri/, 22.07.2017).

Osmanlı Devleti döneminde ilk Yahudi lobiciliği faaliyetlerini 1533'te İstanbul'a İspanya'dan göç eden Yahudiler arasında yer alan Yasef (Joseph) Nassi başlatmıştır. Ayrıca, padişah Kanuni Sultan Süleyman tarafından özel müşavir olarak atanmasıyla Osmanlı Devleti ve Avrupa devletleriyle arasındaki irtibat sağlanmaktaydı (Demirkollu, 2016: 25). Nassi, Osmanlı dönemi sürecinde etkin faaliyetlerde bulunması üzerine Yahudi lobisi oluşturdu ve Nassiler lobisi Osmanlı Devleti'nde kurulmuş ilk Yahudi lobisidir (https://mesihkral19.wordpress.com/2016/05/29/siyonist-yahudi-lobisinin-kokenleri-ve-turkiyeye-etkileri/, 22.07.2017).

Osmanlı Devleti'nin içerisine ve özellikle yönetiminde yer alan Yahudi lobisi temsilcileri Osmanlı imparatorluğunun yıkılmasında önemli bir faktör olmuşlardır. Osmanlı İmparatorluğunun yıkılma sürecinde önemli aktörlerden olan İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Jön Türkler hareketini başlatanlar arasında çok fazla Yahudi bulunmaktaydı. Nissim Russo ve Emmanuel Karaso bu harekete öncülük etmiş olan Yahudilerdendir. Ayrıca, İttihat ve Terakki Cemiyeti yine bu dönemin önemli Yahudi destekli hareketlerindendir. İttihat ve Terakki Cemiyeti içerisinde yer alan Emanuel Karaso katı bir Siyonist olmakla birlikte Siyonizm'in Osmanlı

topraklarındaki en üst düzey temsilcisiydi (https://mesihkral19.wordpress.com/2016/05/29/siyonist-yahudi-lobisinin-kokenleri-ve-turkiyeye-etkileri/, 22.07.2017).

Shabbetai Tzevi (Sabatay Sevi), Theodor Herzl, Emmanuel Carasso (Emin Karosso) ve Chaim (Hayim) Nahum Efendi gibi kişiler ve özellikle Jön Türk hareketi, Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kuruluşların Türk siyasi yaşamında önemli etkileri görülmektedir. Günümüzde ise, PKK gibi terör örgütlerinin Türkiye siyasi yaşamında güncelliğini sürdürmesi Yahudi lobisi ile ilişkilidir (https://mesihkral19.wordpress.com/2016/05/29/siyonist-yahudi-lobisinin-kokenleri-ve-turkiyeye-etkileri/, 22.07.2017).

Theodor Herzl ise, Siyonist hareketin gelişmesinden ve Türk hayatında bunun etkisi olmasında yer alan önemli bir isimdir. Herzl, Türk ekonomik yaşamı olmak üzere siyasal ve sosyal alanlarda önemli katkısı olan bir kişidir. Herzl'in Türk ekonomisi ile ilgilenmesi ve uluslararası faaliyetlerde bulunması Türk ekonomik yaşamını etkileyebilecek bir güce sahip olduğunu göstermektedir. Herzl'in Rohschild ailesi ve Baron Hirsch gibi Avrupa'daki zengin Yahudi aileleriyle finansal ilişki içinde yer alması ekonomik açıdan güçlü olduğunun kanıtıdır. Ayrıca, Herzl'in Siyonist alanın Türkiye'nin refahına olacağına inandırmaya çalışması ve bu doğrultuda, Osmanlı borçlarının ödenmesi konusunda önerilerde bulunması Osmanlı ekonomik, sosyal ve siyasal sistemine etkilerinin önemli bir göstergesidir (https://mesihkral19.wordpress.com/2016/05/29/siyonist-yahudi-lobisinin-kokenleri-ve-turkiyeye-etkileri/, 22.07.2017).

Türkiye demokratik siyasi katılımı içerisinde yer alan dernekler, vakıflar ve partiler bünyesinde Yahudi lobisinin etkilerini görmek mümkündür. Özellikle, Türkiye siyasi ve ekonomik yaşamında önemli bir yük olan PKK terör örgütü Siyonizm'in bir örneğidir. Bu iki hareketin amacı da insani olmamakla birlikte siyasi ve ırkçı temellere dayanmaktadır. Bunun yanı sıra, Türkiye'deki Yahudi lobisinin para kontrolüyle Türk ekonomisine, PKK terör örgütü gibi siyasi ve sosyal yapıları kullanarak Türkiye ve siyasi yaşamına etkisi geçmişte olduğu kadar günümüzde de etkilerini göstermektedir.

Türkiye'de bulunan Yahudi lobiciliğinin Türkiye siyasi yaşamı içerisinde üç grubu bulunmaktadır. Bunların ilki Yahudilerin oluşturduğu gruptur. İkincisi ise,

Yahudi kökenli olup, ancak Müslümanlığı savunan gruptur ki, bu grup gerçekte Yahudi kimliklerini koruyan ve Yahudilerle bağlarını devam ettiren gruptur. Bu grup içerisinde yer alan kişilere Dönmeler veya Sabetaycılar denmektedir. Üçüncü grupta ise, kökeni Yahudi olmayıp, çıkar amaçlı Yahudi kökenlerle ilişki içerisine girip Yahudi planlarına hizmet edenlerin oluşturduğu gruptur. Bu gruptakileri Masonlar oluşturmaktadır. Türkiye'de bulunan Yahudi kökenli gruplar siyaset içerisinde yer almamış fakat ekonomik anlamda faaliyetlerde bulunmuşlardır. Ancak, Yahudi kimliklerini gizleyerek oluşmuş olan grup Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğundan itibaren hükümetin üst makamlarında bulunarak devlet politikalarını belirleyicisi konumda olmuşlardır. Türkiye siyasi tarihinin yöneticileri olan ve Yahudi kimliklerini gizleyip Türkiye ulusal ve uluslararası politikalarını etkilemişlerdir (https://mesihkral19.wordpress.com/2016/05/29/siyonist-yahudi-lobisinin-kokenleri-ve-turkiyeye-etkileri/, 22.07.2017).

Sonuç olarak, Türkiye'nin demokrasi tarihinin genç olması demokrasi kültürünün Türkiye'de tam anlamıyla oluşmadığını göstermektedir. Türkiye'de lobilik bireysel ziyaretler şeklinde, eski dostluk veya hemşerilik bağlantılarının kullanılması, bürokrat veya kanun yapıcılara yakın isimlerle iletişim gibi yollar vasıtasıyla yapılmaktadır. Türkiye demokratik siyasi yaşamı içerisinde lobicilik ile ilgili herhangi bir lobi yasasının yer almaması lobiciliğin Türkiye için sadece giriş aşamasında olduğunu göstermektedir. Ayrıca, lobiciliğin çoğulcu demokrasi çerçevesinde yapılıp, ülke yöneticilerinin demokrasiyi kendi amaçları doğrultusunda kullanmaları lobiciliğin gelişimini engelleyici faktörlerdendir. Lobicilik demokratik siyasal sistemleri için kaçınılmaz bir unsurdur. Lobiler ile birlikte parlamentoda temsil edilmeyen farklı grupların düşünce ve çıkarlarının ifade edilmesi olanağı bulunmaktadır. Türkiye'de lobicilikle ilgili devletsel politikaların oluşturulup lobiciliğin bireysellikten kurtulup toplumsal faaliyetler içerisinde yer alması gerektiğinin önemi anlaşılmalıdır. Yahudi lobilerinin Türkiye üzerindeki etkileri ve iki millet arasındaki tarihi geçmiş 3 bin yıllık geçmişe dayanmaktadır. Yahudi lobilerinin Jön Türkler ve Birleşmiş Milletler gibi Türk siyasî yaşamına etkileri daha birçok boyutta incelenebilir. Bunların yanı sıra, Türkiye'deki dernekler, vakıflar, partiler gibi grupların faaliyetlerinde Yahudi lobilerinin etkilerine rastlamamak imkansızdır (https://mesihkral19.wordpress.com/2016/05/29/siyonist-yahudi-lobisinin-kokenleri-ve-turkiyeye-etkileri/, 22.07.2017).

Türkiye'nin Yahudi lobisine ne kadar ödeme yaptığı ile ilgili açıklamalarda bulunan CHP Yolsuzlukları Araştırma Birimi Başkanı ve İstanbul Milletvekili Aykut Erdoğdu, Recep Tayyip Erdoğan'ın Başbakan olarak bulunduğu dönem içerisinde Amerikalı lobi şirketlerine yapılan 65 milyon dolar ödemeden bahsetmektedir. Erdoğdu'ya göre, Davos'da İsrail'e tepkisi ile kendisinden söz ettiren Recep Tayyip Erdoğan, İsrail ve Yahudi yanlısı bir Türkiye hükümeti olduğunu göstermek amacıyla lobi şirketlerine 65 milyon dolar ödemiştir. Ayrıca, Erdoğdu'ya göre, AKP İsrail yanlısı ve Yahudi lobisinin desteğini almak için, ABD'deki Yahudi toplumu, kongre üyelerine ve Yahudi toplumunun önde gelen isimleriyle anlaşmalar yapmaktadır. Özellikle, Erdoğdu'nun açıklamalarına göre, bu ödemeler Türkiye bütçesi kaynaklarından yapılmaktadır. Türkiye tarafından yapıldığı belirtilen bu ödemelerin yanı sıra, Yahudi lobisinin Türkiye üzerinde siyasî açıdan etkisine değinmek bu lobilerin Türkiye'nin iç ve dış siyasetine nasıl yönlendirdikleri konusunu anlamada yararlı olacaktır (http://www.sozcu.com.tr/2015/gundem/israil-icin-65-milyon-dolar-lobi-parasi-745008/, 19.08.2017).

Dünya üzerinde etkili, özellikle ekonomik güç olarak karşımıza çıkan Yahudi lobisi, medya, haber ajansları, dünya ülkelerinin siyasî yöntemlerini de etkileyebilecek güce ve konuma sahip olmuşlardır. Dünya üzerindeki bölgelerde her alanda etkisini gördüğümüz Yahudi lobisinin Türkiye üzerinde de etkisinin önemli boyutlara ulaştığını örneklerle anlaşılmaktadır. Özellikle, Türk bürokrasisi olmak üzere dinî ve millî hareketlerin çoğunda Yahudi izlerine ulaşmak mümkündür (https://mesihkral19.wordpress.com/2016/05/29/siyonist-yahudi-lobisinin-kokenleri-ve-turkiyeye-etkileri/, 22.07.2017).

Türkiye'de bulunan Yahudi lobisi, Amerika ve İngiltere'nin siyasî kararlarını İsrail lehine etkileme gücüne sahiptir. Türkiye'deki İsrail lobisinin bu gücünü siyasetçiler, entelektüeller, gazeteciler ve özellikle medyadan almaktadır. Özellikle, Türkiye'de İsrail konusu tartışıldığında medya İsrail'i eleştirenleri Yahudi ve İsrail Devleti'ne karşıt olarak suçlayıcı konuşmalarda bulunmaktadır. Ayrıca, medya İsrail'in Filistin'deki katliamlarını görmezden gelmektedir. Lobinin hakimiyetinin güçlü olduğunu, Gazze'den İsrail'e roket atıldığında medyanın İsraillilerin Filistinliler tarafından acı çektirildiği ile ilgili propaganda yapılmaktaydı. Ancak, güçlerini etkili kullanabilen bu lobiler, Filistin açısından konuya bakıp Filistinlilerin İsrail'e karşı kendilerini savuma geliştirmeye çalıştıklarından bahsedilmemektedir

(http://www.habervaktim.com/haber/98964/iste-turkiyedeki-israil-lobisi.html, 17.08.2017).

Aynı dönem içerisinde, Siyonizm ve Jön Türk harekatının yakınlık göstermesi Jön Türklerin Siyonistlerle ilişkilerini Sultan Abdulhamid ile doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir. Abdülhamid'in Siyonistlerin Filistinle ilgili isteklerine karşı çıkması Siyonistlerin Jön Türk hareketinin desteklenmesinde önemli olmuştur. Abdülhamid Yahudi düşmanı değildi fakat Siyonizm karşıtı olması tahttan indirilmesinde dolaylı yoldan olsa da Siyonistler etkili olmuştur. Sultan Abdülhamid'in tahttan indirilmesindeki önemli isimlerden birisi Emmanuel Carrasso'dur. Ayrıca, Herzl, bu dönem içerisinde Osmanlı'nın çöküşünü hızlandırmak için Abdülhamid'i tahttan uzaklaştırmayı ve bu sayede Jön Türkler ve İttihat Terakkicilerle işbirliği yapmayı düşünmüştür. Bu düşünceler çerçevesinde, Herzl, son Osmanlı Meclisi'nde Selanik Mebusu olan Emmanuel Carrasso, İzmir milletvekili Nesim Mazliyah, Rafael Benuziyar gibi Siyonist Yahudilerle diyalog kurarak Sultan Abdülhamid'in tahttan indirmek için çalışmalar başlatmıştır. Kısaca, İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Emmanuel Carrasso gibi Yahudi şahsiyetlerinin de Türkiye siyasî yaşamına etkileri anlaşılmaktadır (https://mesihkral19.wordpress.com/2016/05/29/siyonist-yahudi-lobisinin-kokenleri-ve-turkiyeye-etkileri/, 10.08.2017).

Yahudi lobiciliğinin ortaya çıkmasında etkili olan birkaç etmen vardır. Örneğin, Yahudi lobisinin Türkiye'deki yasama ve yürütme gibi siyasî karar alma mekanizmaları üzerinde etkili olmak istemeleriyle Türkiye'deki Yahudi toplumunun çıkarlarını temsil etmektedir. Ayrıca, 1974'te Kıbrıs'taki Rum Milli Muhafızlarının darbe yapıp yönetimi ele almasıyla Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahale etmesi ve bu müdahalenin ABD'deki Yunan lobilerinden tepki görmesiyle Amerikan silah ambargosunun uygulanmasına öncülük etmiştir (http://www.turkyahudileri.com/index.php/tr/makale-ve-tezler/114-turk-yahudi-lobiciligi-1, 23.03.2017). Türkiye – İsrail ilişkilerini, ilişkilerin gelişmesini etkileyen faktörleri iki ülke arasındaki ithalat – ihracat rakamlarını incelemek ve özellikle Yahudi lobilerinin Türkiye – İsrail siyasî ve ekonomik ilişkilerindeki etkilerine değinmek önemli olacaktır.

4.5. TÜRKİYE – İSRAİL EKONOMİK İLİŞKİLERİ

Türkiye ve İsrail bulundukları bölge itibariyle jeostratejik, politik ve ekonomik konumları dolayısıyla dünya için önem taşıyan iki ülkedir. Bu yüzden, hassas özelliklere sahip olan bu iki ülke arasındaki ilişkilerde de büyük dikkate ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca, iki ülkenin bulunduğu konum itibariyle uluslararası güçlerin çıkarları bu ülkelerin ve bölgenin siyasî ve ekonomik çatışmalarla yakın tarihini şekillendirmiştir. Türkiye açısından bakıldığında, Arap ülkeleri ve Avrupa ülkeleriyle olan ilişkiler, özellikle de Amerika Birleşik Devletleri ile olan ilişkiler iki ülke arasındaki dış politikaların şekillenmesinde etkin rol oynamaktadır. Özellikle Türkiye, Güneybatı Asya Ülkeleri'nin dini, kültürel, tarihi ve özellikle ekonomik açıdan gelişim göstermesinde önemli konuma sahiptir (http://www.academia.edu/1520701/T%C3%9CRK%C4%B0YE_-_%C4%B0SRA%C4%B0L_%C4%B0L%C4%B0%C5%9EK%C4%B0LER%C4%B0_Turkish-Israeli_Relations_, 04.04.2017)**.**

İsrail'i ekonomik açısından değerlendirmek gerekir ise; İsrail ekonomisi, tarım, sanayi ve turizme bağlı olarak ekonomik yaşamda faaliyettedir. Dünya'daki Yahudi nüfusuna bakıldığında Yahudiler dünyanın pek çok yerinde yaşamaktalar. Özellikle, Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan Yahudi nüfusu İsrail'e ve başka ülkelerde de bulunan Yahudi kökenli firmalar düzenli olarak İsrail'e para yardımında bulunmaktalar. Ayrıca birçok ülkede etkin faaliyetlerde yer alan Yahudi lobileri İsrail'in bölgedeki varlığının sürdürülebilmesi için çalışmalar yapmaktadırlar (http://www.academia.edu/1520701/T%C3%9CRK%C4%B0YE_-_%C4%B0SRA%C4%B0L_%C4%B0L%C4%B0%C5%9EK%C4%B0LER%C4%B0_Turkish-Israeli_Relations_, 04.04.2017)**.**

İsrail'in günümüzdeki ekonomik yapısını belirleyen coğrafi, siyasî ve iktisadi üç önemli unsur vardır. Coğrafi açıdan bakıldığında, İsrail'in coğrafik yapısının küçük olması nedeniyle iç pazarı küçüktür ve bu durum ülkenin ekonomisini ihracata yönelik çalışmasını sağlamaktadır. Siyasî açıdan bakıldığında ise, İsrail'in komşu olduğu ülkeler tarafından tanınmaması, ülkenin mallarının boykot edilmesine ve böylece ekonomisinin gelişimini engellemektedir. Bu çerçevede de aynı zamanda iktisadî anlamda çevre ülkeleriyle ilişki yaşayamayan İsrail siyasî ve ticarî engellemeler nedeniyle ticarî faaliyetleri ve ilişkilerini geliştirememektedir (http://www.academia.edu/1520701/T%C3%9CRK%C4%B0YE_-

%C4%B0SRA%C4%B0L%C4%B0L%C4%B0%C5%9EK%C4%B0LER%C4%B0_Turkish-Israeli_Relations, 04.04.2017).

Türkiye – İsrail ticarî ilişkileri açısından değerlendirmek gerekir ise, Türkiye'nin 1949 yılında İsrail Devleti'ni 'yasal bir devlet olarak' tanımasıyla, Türkiye'nin Müslüman nüfuslu ülkelerle ikili ve çoklu ilişkileri açısından risk teşkil etse de, İsrail ile ilişkilerinin temelini oluşturmaktadır (http://www.academia.edu/1520701/T%C3%9CRK%C4%B0YE_-_%C4%B0SRA%C4%B0L_%C4%B0L%C4%B0%C5%9EK%C4%B0LER%C4%B0_Turkish-Israeli_Relations_, 04.04.2017).

Geçmişten günümüze İsrail – Türkiye ilişkilerine bakıldığında, bölge içersinde veya uluslararası anlamda ilişkiler dönem dönem artmakta veya azalmaktadır. Örneğin 1970'li yıllarda ise, liberal ekonomi denemeleri çerçevesinde inişli çıkışlı bir seyir izlenmiştir. 1990'lara gelindiğinde ise, Türkiye'nin barışçıl politikaları görülmektedir. Bu dönem içerisinde, iki ülke arasındaki özellikle ekonomik ilişkilerde artış yaşanmıştır (http://www.academia.edu/1520701/T%C3%9CRK%C4%B0YE_-_%C4%B0SRA%C4%B0L_%C4%B0L%C4%B0%C5%9EK%C4%B0LER%C4%B0_Turkish-Israeli_Relations_, 04.04.2017).

Günümüzde ise, 2000'li yılların başlarında iki ülke arasındaki ilişkiler yaşanan siyasî gerilimlerden dolayı kopma noktasına gelmiştir. Ancak, son yıllarda özellikle Türkiye tarafından uygulanan barışçıl politikalar doğrultusunda, iki ülke arasındaki ilişkilerin düzelmesine sebep olmuştur. Bu çerçevede, Türkiye – İsrail ilişkilerinin normal seyrinde devam edebilmesi adına her iki ülkenin taraf olduğu 26 Haziran 2016'da mutabakata varılmıştır. 28 Haziran 2016'da ise bu doğrultuda '*Tazminata İlişkin Usul Anlaşması*' imzalanmıştır (http://www.academia.edu/1520701/T%C3%9CRK%C4%B0YE_-_%C4%B0SRA%C4%B0L_%C4%B0L%C4%B0%C5%9EK%C4%B0LER%C4%B0_Turkish-Israeli_Relations_, 04.04.2017). Türkiye ve İsrail arasındaki anlaşma ve protokollerin bilinmesi, özellikle Türkiye – İsrail ilişkilerinin gelişmesini etkileyen faktörleri incelemek konunun anlaşılmasına fayda sağlayacaktır.

4.6. TÜRKİYE VE İSRAİL ARASINDAKİ ANLAŞMA VE PROTOKOLLER

4.6.1. Serbest Ticaret Anlaşması

Türkiye ve İsrail arasında 14 Mart 1996'da imzalanan ve 1 Mayıs 1997 yılında yürürlüğe giren Serbest Ticaret Anlaşması kapsamında iki ülke arasındaki ticaret hacmi oldukça önemli oranda artış sağlamıştır. İki ülke arasındaki Serbest Ticaret Anlaşması kapsamında, ülkeler arasında karşılıklı mal ve hizmet ticaretinin gelişmesi sağlanmak istenmiştir. Bu çerçevede, anlaşmada iki ülke arasındaki ticaret engellerinin kaldırılması, ticaretin gelişimi ve genişlemesi, Türkiye – İsrail arasındaki işbirliğinin artması ve iki ülke arasındaki ticaretin dürüst rekabet koşulları çerçevesinde gelişmesi amaçlanmaktadır (http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay, 11.04.2017).

4.6.2. Diğer Anlaşmalar

İsrail ve Türkiye arasında Serbest Ticaret Anlaşmasının yanında buna ek olarak, "Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması, Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi, Vergi Kaçakçılığının Engellenmesi, Ticarî, Ekonomik, Sınai, Teknik ve Bilimsel İşbirliği, AR-GE ve Standardizasyon, Uygunluk Değerlendirmesi ve Meteoroloji Alanında İşbirliği, Bilimsel ve Teknik İşbirliği, Çevre Sorunlarında İşbirliği, Turizm İşbirliği, Sağlık ve Tıp Alanında İşbirliği Anlaşmaları ve Tarımsal İşbirliğinin Mutabakatı" gibi anlaşmalar yer almaktadır (http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay, 11.04.2017).

4.7. TÜRKİYE – İSRAİL İLİŞKİLERİNİN GELİŞMESİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

4.7.1.1. Uluslararası Ortamın Etkisi

Hem Türkiye hem de İsrail'in jeopolitik konumu incelendiğinde iki ülkenin de stratejik açıdan önemli olduğu görülmektedir. Bu çerçevede iki ülke çıkan bölgesel gelişmelerden oldukça etkilenmektedir. Örneğin, Türkiye – İsrail

ilişkilerinin gelişimi 1990 yıllarında Arap – İsrail anlaşmazlığında "Barış Süreci" nin başlamasıyla gerçekleşmiştir. Yine bu doğrultuda, soğuk savaşın sona ermesiyle iki ülke arasındaki ilişkilerin düzeldiği görülmektedir (http://www.akademikortadogu.com/belge/ortadogu9makale/turel_yilmaz.pdf, 11.04.2017).

4.7.1.2. Bölgesel Tehdit Algılamaları

1990 yıllarında Türkiye sınır komşularıyla özellikle Yunanistan, İran gibi ülkelerle sorun yaşamaktaydı. Ayrıca, Türkiye Irak'taki yaşanan gelişmeler ve Suriye sorunlarıyla uğraşmaktaydı. 1991'deki Körfez Savaşı sonrasında bölgede yaşanan otorite boşluğu, PKK'nın bu bölgelerde yer alması, Türkiye'nin güvenlik sorununu ön plana çıkarmıştır. Aynı şekilde, İsrail'de bulunduğu konumu itibariyle sınır komşularıyla geçmişten günümüze problemlidir. Hemen hemen bütün Arap ülkeleri İsrail aleyhine politikalar geliştiriyor görünmektedir. Tarihi perspektifte baktığımızda İsrail, özellikle İran'ın ürettiği iddia edilen nükleer enerji ve silahlardan endişe duymakta/duymaktadır. Bu çerçevede, iki ülkenin de bölgesel jeopolitik ve stratejik kaynaklı problemlerinin içinde bulunması iki ülke arasındaki ilişkilerin aynı çerçevede ilerlemesine olanak sağlamaktadır (http://www.akademikortadogu.com/belge/ortadogu9makale/turel_yilmaz.pdf, 11.04.2017).

İsrail, Avrupa, Asya ve Afrika'nın kavşağında bulunan bir jeostratejik konuma sahiptir. Coğrafi olarak, Asya kıtasında yer almaktadır ve Güneybatı Asya bölgesinin bir parçası konumundadır. İsrail Devleti, Batıda Akdeniz'e bağlı konumuyla, Lübnan ve Suriye kuzeyi, doğuya doğru Ürdün'ü, güneybatıda Mısır'ı ve güneyde Kızıldeniz'i sınırları içerisinde barındırmaktadır (http://mfa.gov.il/MFA/AboutIsrael/Maps/Pages/Israel-and-the-Region.aspx, 30.04.2017).

4.7.1.3. Ekonomik Nedenler

İsrail bulunduğu coğrafik konum bakımından çevresindeki ülkelere göre ekonomik ve teknolojik açıdan en gelişmiş ülkedir. Bu çerçevede, Türkiye İsrail'den birçok teknoloji, savunma, sağlık ürünü ile ticaret halindedir. Özellikle, İsrail ticaretinde Türkiye'nin önemi ortaya çıkmaktadır. İsrail'in Türkiye'ye ihraç ettiği ürünlere bakmak gerekirse; İsrail nükleer enerji, sanayi, tarım gibi birçok ürünü

Tablo 2: İsrail Ülke Ekonomisi 2015.

İsrail Ülke Ekonomisi (2015)

GSYİH (milyar ABD $)	**305,2**
GSYİH Büyüme Oranı (%)	**2,5**
Nüfus (milyon)	**8,4**
Nüfus artış Hızı (%)	**1,9**
Kişi Başına Düşen Milli Gelir $	**34,490**
Enflasyon Oranı (%)	**0,7**
İşsizlik Oranı (%)	**5,3**
Toplam İhracat (fob – milyar $)	**63,9**
Toplam İthalat (cif – milyar $)	**62,7**
Başlıca ticaret ortakları: ABD, Birleşik Krallık, Çin, Belçika, Almanya	
Başlıca İhracat Kalemleri: İnci, değerli taş ve metaller, elektrikli ve elektronik ekipmanlar	
Başlıca İthalat Kalemleri: Elektrikli ve elektronik ekipmanlar, mineral yakıtlar, inci, değerli taş ve metaller	

Türkiye'ye ihraç etmektedir. İki ülke arasında geçmişten günümüze inişli ve çıkışlı dış ticaret rakamları ile karşılaşmaktayız (http://www.akademikortadogu.com/belge/ortadogu9makale/turel_yilmaz.pdf, 11.04.2017).

Kaynak: http://www.mfa.gov.tr/israil-ekonomisi.tr.mfa, 04.04.2017.

Harita 1: Israel and the Region.

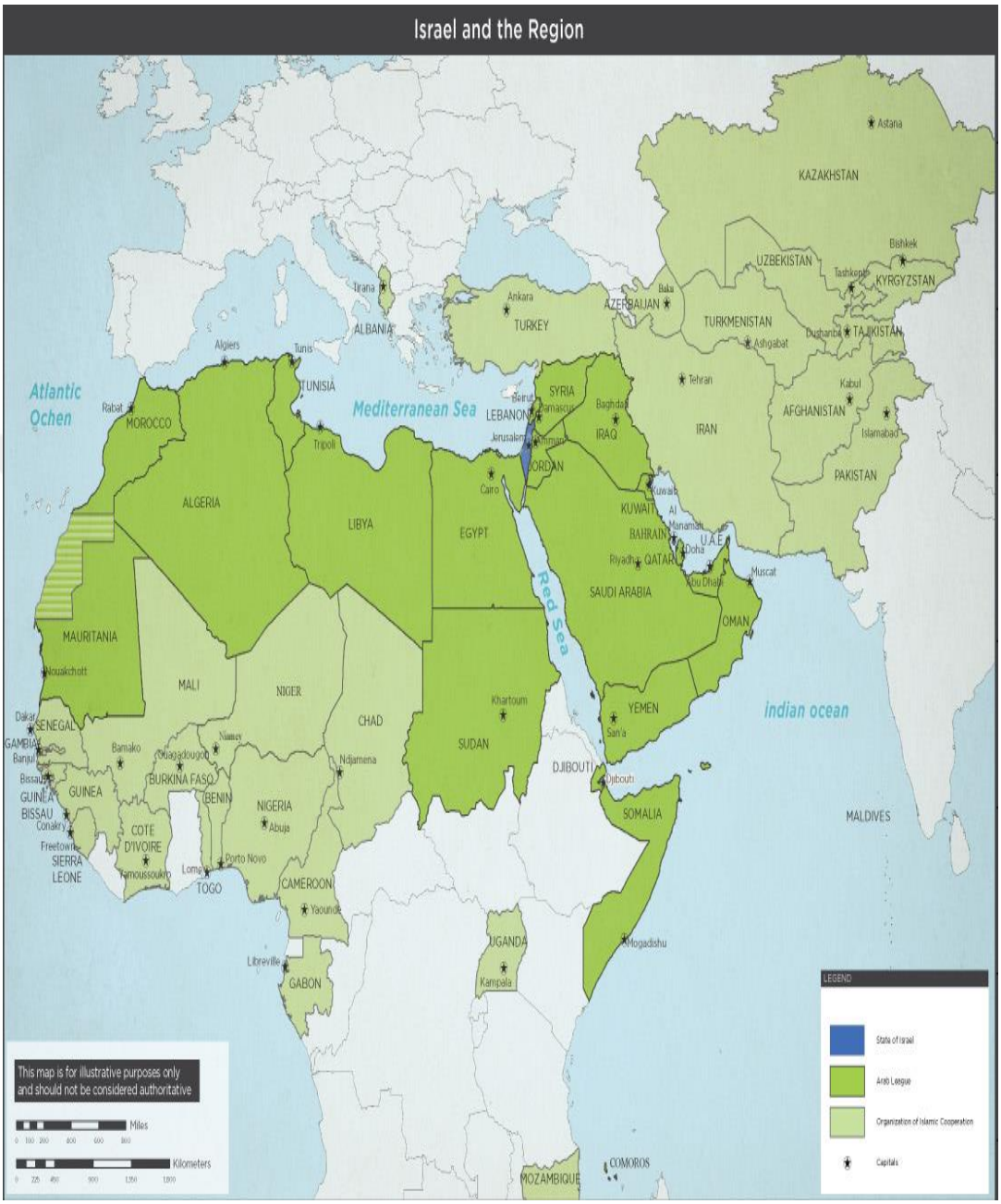

Kaynak: http://mfa.gov.il/MFA/AboutIsrael/Maps/Pages/Israel-and-the-Region.aspx, (30.04.2017).

4.7.1.4. Askeri Faktörler

Tarihî süreç içerisinde Türkiye'nin özellikle ABD gibi Batı ülkeleriyle savunma sanayi ilişkileri açısından sorunlar yaşaması, askeri alanda İsrail ile ilişkilerinin gelişmesinde etkili olmuştur. Bu doğrultuda, Türkiye, savunma sanayi açısından askeri ve teknolojik bağımlılığını azaltmak amacıyla İsrail ile ilişkilerinde gelişime gitmiştir
(http://www.akademikortadogu.com/belge/ortadogu9makale/turel_yilmaz.pdf, 11.04.2017).

4.8. İHRACAT POTANSİYELİ BAŞLICA SEKTÖRLER

İki ülke arasında ticaretteki ilişkiler tarihsel çerçevede inişli – çıkışlı bir seyir izlese de, günümüzde iki ülke arasında birçok tarım ve sanayi sektörlerinde karşılıklı etkileşim halindedir. İsrail pazarında Türkiye'nin alabileceği sanayi ürünleri ambalaj malzemeleri, beyaz eşya, cam ve seramik inşaat malzemeleri, demir çelik, doğal taşlar, elektrikli makineler ve kablolar, elektronik, elyaf ve iplik, ev tekstili, halı, hazır giyim, ısıtma soğutma ve havalandırma cihazları, inşaat malzemeleri, kağıt karton ürünleri, kimya sanayi, kumaş, mobilyalar, otomotiv ana ve yan sanayi, sofa ve mutfak eşyaları, temizlik maddeleri yer almaktadır. İsrail pazarında Türkiye için potansiyel tarım ürünleri ise; bakliyat, bisküvi, bitkisel yağlar, hububat, kuru meyveler, şekerli ve çikolatalı mamuller ile yumurta sektörüdür (http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay, 11.04.2017).

Türkiye – İsrail ilişkilerindeki siyasî ve ticarî önemi bölüm içerisinde anlatılmaktadır. Özellikle, iki ülke arasındaki siyasî ilişkilerin doğrudan ekonomiyi de etkilediği gözlenmektedir. Siyasî bir olumsuzluğun aynı zamanda iki ülke arasındaki ithalat ihracat rakamlarını da etkilediği görülmektedir. 1996 – 2014 yılları arasında incelenmekte olan Türkiye'nin İsrail'e İhracatı, Türkiye'nin Toplam İhracatında İsrail'in oranı, Türkiye'nin İsrail'den İthalatı, Türkiye'nin İthalatında İsrail'in oranı gibi veriler yaşanan krizler döneminde iki ülke arasındaki ekonomik değerlere nasıl yön verdiğini grafikler sayesinde incelemenin önemli olduğu görülmektedir.

Tablo 3: Türkiye'nin İsrail'den İthalatında Başlıca Ürünler (Bin ABD Dolar).

Türkiye'nin İsrail'den İthalatında Başlıca Ürünler (Bin ABD Dolar)				
Ürün Kodu	**Ürün Adı**	**İTHALAT (Türkiye – İsrail)**		
		2013 (Bin Dolar)	**2014 (Bin Dolar)**	**2015 (Bin Dolar)**
TOPLAM		2,417,955	2,881,262	1,672,501
3902	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	1,355,893	1,919,080	878,866
2902	Propilen ve diğer olefinlerin polimerleri (İlk Şekillerde)	127,671	117,339	85,928
2510	Siklik Hidrokarbonlar	169,829	52,850	54,854
3901	Tabii kalsiyum fosfatlar, tabii aluminyum kalsiyum fosfat ve fosfatlı tebeşir	19	22,704	45,561
8502	Etilen polimerleri (ilk şekillerde)	65,576	49,106	43,827
7204	Elektrik enerjisi üretim (elektrojen) grupları ve rotatif elektronik konvertörleri	62,305	69,898	32,884
3004	Dökme demirin, demirin veya çeliğin döküntü ve hurdaları veya bunların eritilmesi ile elde edilmiş külçeler	31,711	30,969	26,498
3206	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	24,917	24,917	22,909
8406	Buhar Türbinleri	15,219	15,219	22,781
8424	Sıvı veya tozları püskürtmeye, damıtmaya mahsus mekanik cihaz, yangın söndürme cihazları, yangın ve kum püskürtme mak.	16,818	16,818	22,195
2809	Disfosfor pentaoksit, fosforik asit ve polifosforik asitler	24,951	24,951	22,421
2707	Yüksek sıcaklıkta taşkömürü katranlarının damıtılmasından elde yağlar ve diğer ürünler	23,883	23,883	19,359

Kaynak: http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay/İsrail/, 12.04.2017.

Grafik 1. Türkiye'nin İsrail'e İhracatı

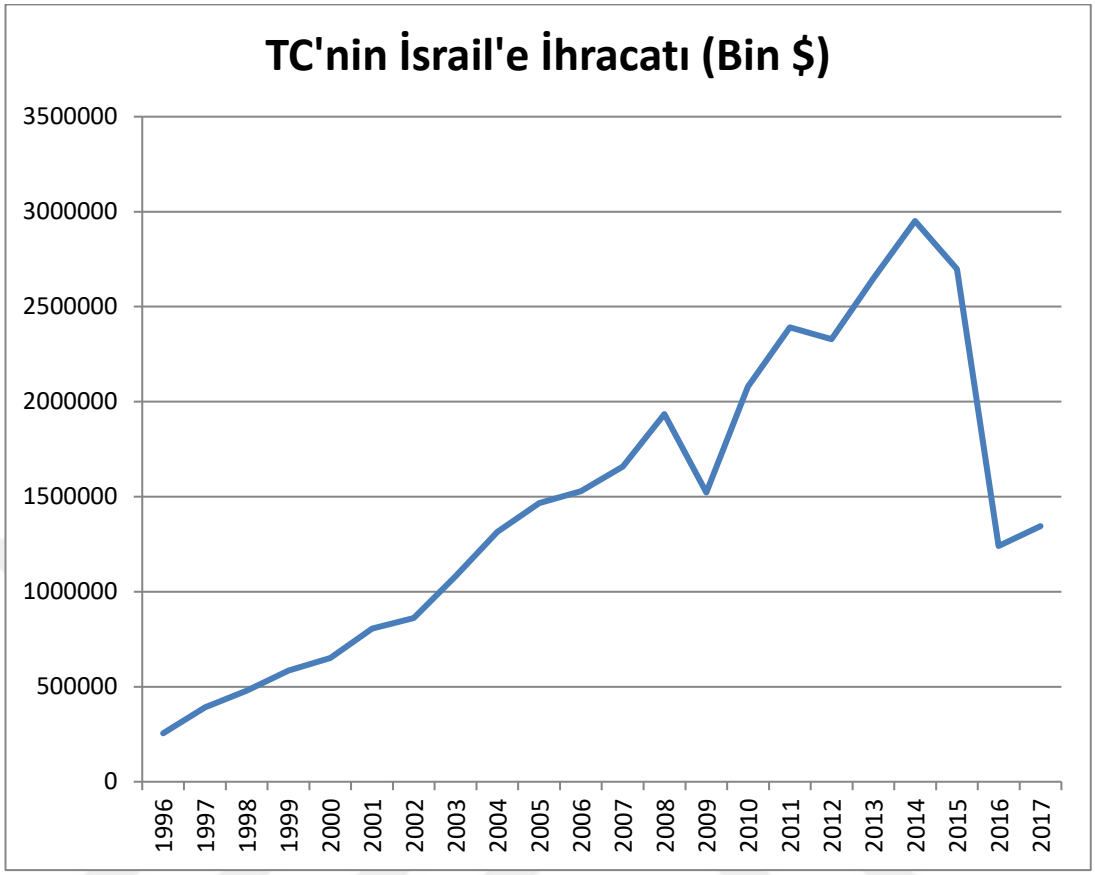

Kaynak: http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay/, 22.07.2017, http://www.mfa.gov.tr/israil-ekonomisi.tr.mfa, 04.04.2017.

Grafik 1'de görüldüğü üzere, 2008 küresel finans krizinin etkisinin tüm dünyayı sardığı 2009 yılı hariç Türkiye'nin İsrail'e ihracatı hiç durmadan yükseldiği görülmektedir. 2014 yılının açıklanmış olan ilk beş aylık verisini on iki aya uyarladığımızda 2014 yılında ciddi bir yükseliş olması gözleniyor. Dahası, 2003-2014 döneminde gözlenen yukarı doğru eğilimin, 1996-2002 dönemine göre yukarı doğru ciddi bir artış göstermektedir. 2002 yılında 861 milyon dolar olan İsrail ihracatını, 2013'te 2.649 milyon dolara yani üç misline çıktığı görülmektedir. 2014'ün ilk beş ayındaki gidişat önceki senelerde olduğu gibi devam ederse 2014 sonunda ihracat yaklaşık olarak 3.245 milyon dolara, yani 2002'dekinin neredeyse dört misline çıkmış olacak gibi görülmektedir. 2014 sonrasında ise siyasî gerginlikler nedeniyle düşüş yaşanmış olsa da 2015 sonrasında iki ülke arasındaki ihracat

rakamlarının arttığı gözlenmektedir (http://www.emekveadalet.org/genel/ak-parti-doneminde-turkiye-ve-israil-arasindaki-ticarî-iliskiler/, 01.05.2017).

Grafik 2. Türkiye'nin Toplam İhracatında İsrail'in oranı

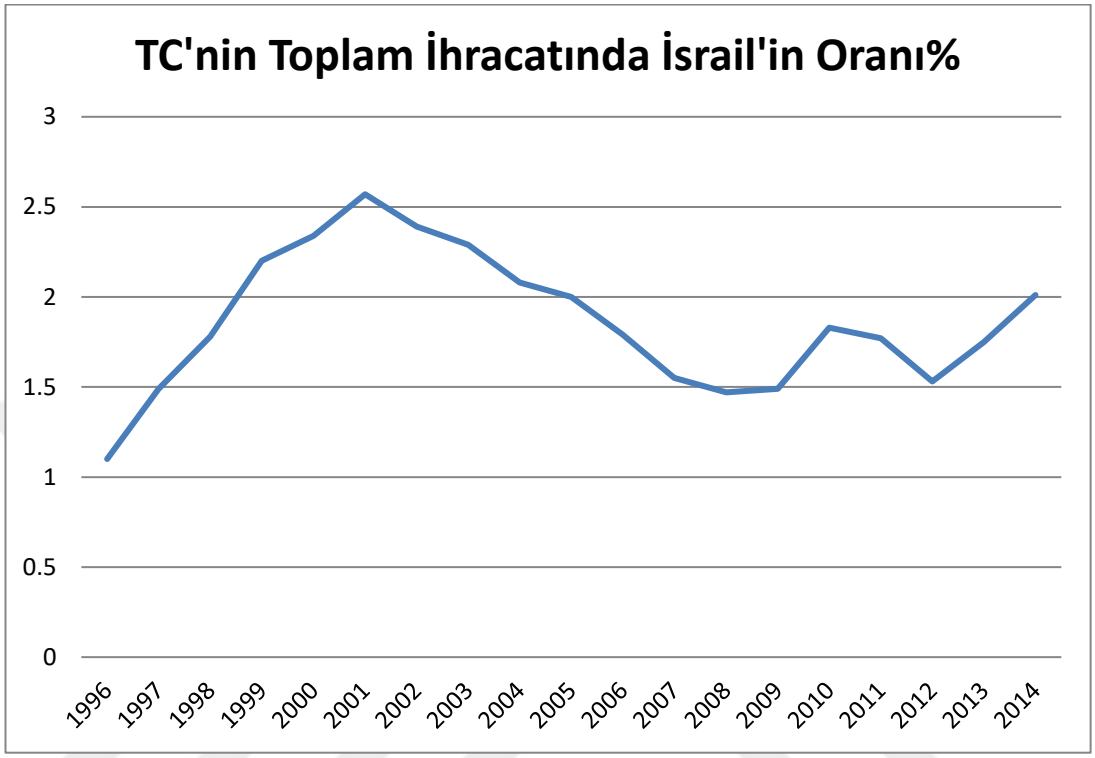

Kaynak: http://www.emekveadalet.org/genel/ak-parti-doneminde-turkiye-ve-israil-arasindaki-ticarî-iliskiler/, 27.03.2017.

Grafik 2'de görülen dönemler içerisinde Türkiye'nin toplam ihracatının artmış olduğunu Grafik 1'de görmüştük. Bu toplam içinde İsrail'e yapılan ihracatın oranına baktığımızda yukarıdaki grafikle karşılaşmaktayız. 1996 yılında Türkiye'nin İsrail'e yaptığı ihracat Türkiye'nin toplam ihracatının % 1.1'i iken, 2001'de 2.6'ya çıktığını, sonra dalgalı bir seyirle 2014'ün ilk beş ayı itibariyle % 2'ye vardığı görülmektedir. Grafikte görülmekte olduğu üzere, 1994-2014 döneminde İsrail'e yapılan ihracatın oransal olarak da % 1 civarından % 2 civarına çıktığını söyleyebiliriz (http://www.emekveadalet.org/genel/ak-parti-doneminde-turkiye-ve-israil-arasindaki-ticarî-iliskiler/, 01.05.2017).

Grafik 3. Türkiye'nin İsrail'den İthalatı

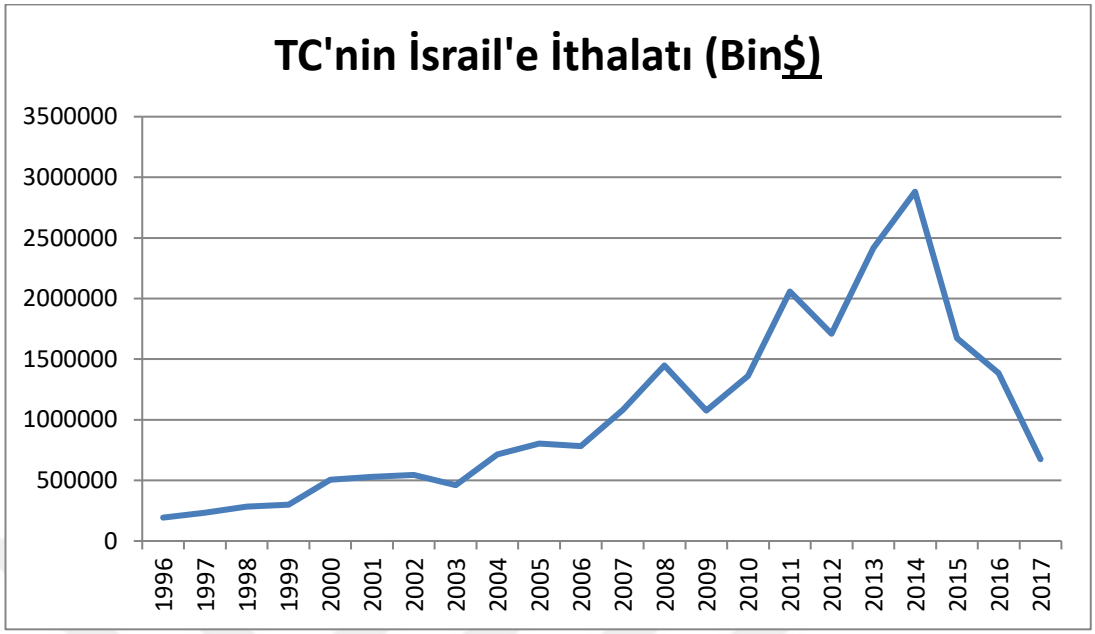

Kaynak: http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay/, 22.07.2017, http://www.mfa.gov.tr/israil-ekonomisi.tr.mfa, 04.04.2017.

Grafik 3'te görüldüğü üzere, Türkiye'nin İsrail'den ithalatında yukarı doğru yükseliş eğilimi gözlenmektedir. 2008 krizinin etkisi ithalatta 2009 ve 2010 olmak üzere iki yıla yayılmış ve 2012'de de bir sene öncesine göre bir düşüş yaşanmış olduğu görülmektedir. 1996-2002 dönemine göre 2002 sonrası dönemde artmış olduğu gözlenmektedir. 2002 yılında 544 milyon dolar olan ithalat 2013 yılında 2.418 milyon dolara yani 4.4 misline çıkarıldığı görülmektedir. 2014 yılının ilk beş ayındaki performansı baz aldığımız takdirde 2014 yılında ithalat 2.995 milyon dolara, yani 2002'dekinin 5.5 misline çıkarılmış olacağı anlaşılmaktadır. (http://www.emekveadalet.org/genel/ak-parti-doneminde-turkiye-ve-israil-arasindaki-ticarî-iliskiler/, 01.05.2017).

Grafik 4. Türkiye'nin İthalatında İsrail'in Oranı.

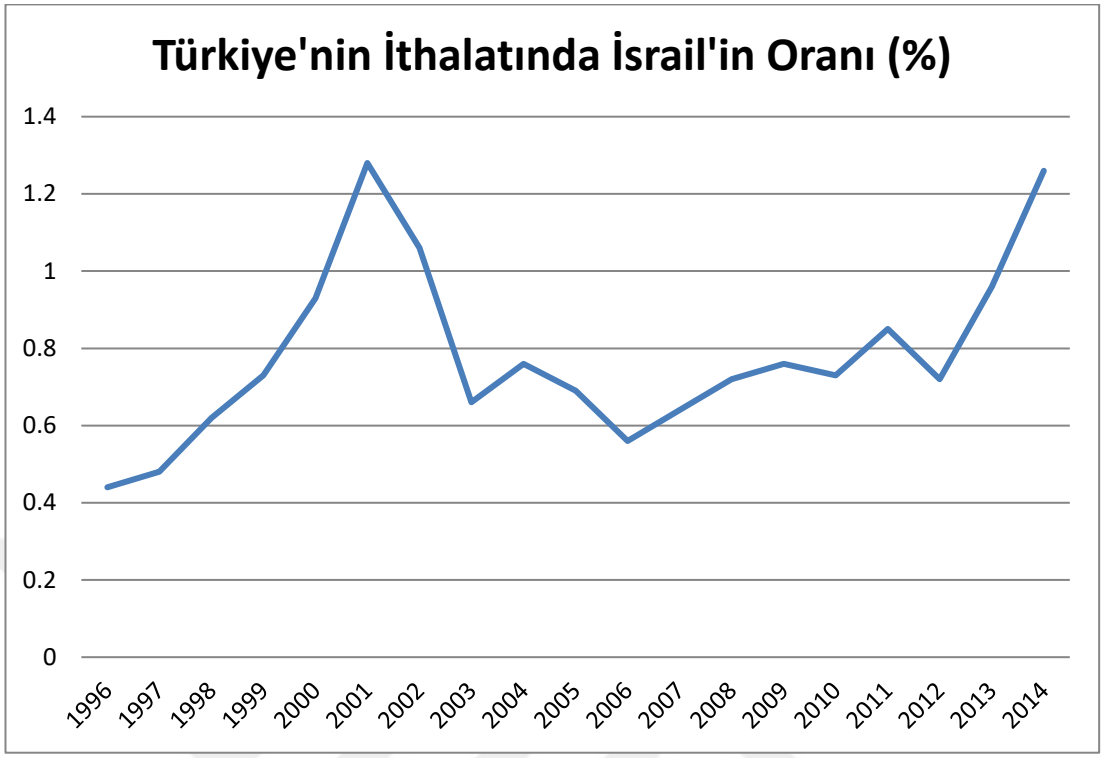

Kaynak: http://www.emekveadalet.org/genel/ak-parti-doneminde-turkiye-ve-israil-arasindaki-ticarî-iliskiler/, 27.03.2017.

Grafikte 4'te görülen dönemler içerisinde ithalatın ihracata göre daha ciddi artış yaşandığını gözlemlemekteyiz. Bu dönemler içerisinde İsrail'in Türkiye'nin toplam ithalatındaki oranında artış yaşanmış olduğu görülmektedir. 2002 yılında % 1.1, 2003'te 0.7 olan oran, 2014'ün ilk beş ayında 1.3'e çıktığı görülmektedir (http://www.emekveadalet.org/genel/ak-parti-doneminde-turkiye-ve-israil-arasindaki-ticarî-iliskiler/, 01.05.2017).

Grafiklerde görüldüğü üzere ve Türkiye – İsrail ticarî ilişkilerinde siyasî olayların önemini görmekteyiz. Ayrıca, en önemli olan ise, bu siyasî ilişkilere yön veren lobi gruplarının etkisidir. İki ülke arasındaki ticarî ve siyasî ilişkilere yön verilmesinde en büyük etken lobilerin olduğunu birçok örnekte görmekteyiz. Bütün siyasî ve ticarî ilişkilerde, Türkiye – İsrail siyasî ve ticarî ilişkilerinde lobilerin yeri ve etkisinin örneklerle anlaşılması önemli olacaktır.

Türkiye – İsrail Dış Ticaret Değerleri (Bin ABD Dolar)

Tablo 4: Türkiye ve İsrail arasındaki ihracat ve ithalat (bin dolar).

	TC'nin İsrail'e İhracatı (A)	TC'nin Toplam İhracatı(B)	(A)/(B)%	TC'nin İsrail'den İthalatı(A)	TC'nin Toplam İthalatı(B)	(A)/(B)%
1996	254 853	23 224 465	1,10	192 627	43 626 642	0,44
1997	391 514	26 261 072	1,49	233 681	48 558 721	0,48
1998	479 507	26 973 952	1,78	282 827	45 921 392	0,62
1999	585 239	26 587 225	2,20	298 257	40 671 272	0,73
2000	650 142	27 774 906	2,34	505 482	54 502 821	0,93
2001	805 218	31 334 216	2,57	529 489	41 399 083	1,28
2002	861 434	36 059 089	2,39	544 467	51 553 797	1,06
2003	1 082 998	47 252 836	2,29	459 488	69 339 692	0,66
2004	1 315 292	63 167 153	2,08	714 143	97 539 766	0,76
2005	1 466 913	73 476 408	2,00	804 691	116 774 151	0,69
2006	1 529 158	85 534 676	1,79	782 149	139 576 174	0,56
2007	1 658 195	107 271 750	1,55	1 081 743	170 062 715	0,64
2008	1 935 235	132 027 196	1,47	1 447 919	201 963 574	0,72
2009	1 522 436	102 142 613	1,49	1 074 727	140 928 421	0,76
2010	2 080 148	113 883 219	1,83	1 359 639	185 544 332	0,73
2011	2 391 148	134 906 869	1,77	2 057 314	240 841 676	0,85
2012	2 329 531	152 461 737	1,53	1 710 401	236 545 141	0,72
2013	2 649 663	151 802 637	1,75	2 417 955	251 661 250	0,96
2014	1 352 420	67 391 318	2,01	1 247 983	99 004 703	1,26

Kaynak: http://www.mfa.gov.tr/israil-ekonomisi.tr.mfa, 04.04.2017.

YIL	İHRACAT	İTHALAT	HACİM	DENGE
2004	1.315.292	714.143	2.029.435	601.150
2005	1.466.913	804.691	2.271.603	662.222
2006	1.529.158	782.149	2.311.308	747.009
2007	1.658.195	1.081.743	2.739.938	576.452
2008	1.935.235	1.447.919	3.383.154	487.316
2009	1.528.459	1.074.727	2.603.186	453.732
2010	2.080.148	1.359.639	3.439.786	720.509
2011	2.391.148	2.057.314	448.462	333.835
2012	2.329.531	1.710.401	4.039.932	619.129
2013	2.649.663	2.417.955	5.067.618	231.708
2014	2.950.902	2.881.262	5.832.164	69.641
2015	2.698.138	1.672.500	4.370.638	1.025.638
2016	2.956.450	1.385.595	4.342.045	1.570.855
2016 (Ocak – Mayıs)	1.240.284	514.048	1.754.333	726.236
2017 (Ocak – Mayıs)	1.344.277	674.709	2.018.986	669.568

Tablo 5: Türkiye – İsrail Dış Ticaret Değerleri (Bin ABD Dolar).

Kaynak: http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay/, 22.07.2017.

Türkiye'nin İhraç Ürünleri: Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler ve bunların parça ve aksesuarları, demir-çelik, elektrikli makine ve cihazlar, plastikler ve mamulleri.

Türkiye'nin İthal Ürünleri: Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, plastikler ve mamulleri; kazanlar, makineler, mekanik cihazlar ve bunların aksam-parça ve aksesuarları (Kaynak: http://www.mfa.gov.tr/israil-ekonomisi.tr.mfa, 04.04.2017).

Türkiye – İsrail dış ticaret rakamlarına baktığımızda, iki ülke arasındaki özellikle ticarî ilişkiler son yıllarda oldukça geliştiğini görmekteyiz. Özellikle, 2013

yılında 2 milyar 649 milyon dolar iken, 2014 yılında ilk altı aylık döneminde 1.6 milyar dolar olduğu gözlenmektedir. Tablolar incelendiğinde bu artışın sebepleri arasında üç büyük nokta önem kazanmaktadır. Öncelikle, Türkiye'nin dış ticaretinin genel olarak gelişmesi, Filistin ile İsrail üzerinden yapılan ticaret ve karşılıklı bağımlılık faktörleri ele alınabilir (http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay, 11.04.2017).

4.9. TÜRKİYE – İSRAİL SİYASİ VE TİCARİ İLİŞKİLERİNDE LOBİLERİN YERİ VE ETKİSİ

Türkiye – İsrail siyasî ve ticarî ilişkilerinde lobilerin önemli bir yeri vardır. Özellikle, iki ülke arasındaki ilişkileri siyasî ve ticarî etmenler belirlemektedir. Ayrıca, siyasî ve ticarî ilişkiler karşılıklı bağımlılık yani, birbirlerini etkileyen aktörlerdir. İki ülke arasındaki siyasî ve ticarî ilişkilerdeki etkisinin anlaşılması açısından yararlı olacaktır (http://www.milliyet.com.tr/turk-israil-ticareti-icin-hedef-ekonomi-2452484/, 16.08.2017).

Örneğin, bulunduğumuz sene içerisinde *TİM (Türkiye İhracatçılar Merkezi)* öncülüğünde 120 Türk iş adamı Tel Aviv'de düzenlenen iş forumuna katılmıştır. Bu forumda yer alan görüşmeler çerçevesinde, iki ülke arasındaki ilişkilerin gelecek dönemler içerisinde gelişmesinin önemi vurgulandı. Ayrıca, günümüzde iki ülke arasındaki rakamlara bakıldığında, Türkiye – İsrail ticaret hacmi 4 milyar civarında olduğu, ancak iki ülke ticaret hacminin 5 yıldan daha az süre içerisinde 10 milyar dolar düzeyine çıkarılabileceği üzerinde duruldu (http://www.milliyet.com.tr/turk-israil-ticareti-icin-hedef-ekonomi-2452484/, 16.08.2017).

Türkiye – İsrail ekonomik ilişkilerinin gelişmesinin önemi başka bir örnekle vermek gerekir ise, İsrail'in Ankara Büyükelçisi olan Eitan Neah'a göre, ekonomik ilişkilerin 10 milyar dolar civarında olma kapasitesinin olduğu vurgulanmaktadır (http://www.milliyet.com.tr/turk-israil-ticareti-icin-hedef-ekonomi-2452484/, 16.08.2017).

4.10. TÜRKİYE'NİN DIŞ TİCARETİNİN GENEL OLARAK GELİŞMESİ

Türkiye'nin geçmişten günümüze bakıldığında özellikle son yıllarda dış ticaret hacminin büyük ölçüde geliştiği görülmektedir. Türkiye dış ticaret hacminde son 20 yıl önceye göre ticaret %875, 10 yıl önceye göre ise, %151 artış görülmektedir. Bu çerçevede, yaşanan ticarî gelişimler, ürün çeşitliliğinin artışı, insani ihtiyaçların çeşitli hale gelmesi, İsrail ve diğer devletlerarasındaki gelişimin artmasına neden olmuştur (http://akademikperspektif.com/2014/08/19/turkiye-israil-iliskileri-dis-ticaret-hacmi-bilmecesi/, 11.04.2017).

4.10.1. Filistin ile İsrail Üzerinden Yapılan Ticaret

İsrail – Filistin politikası doğrultusunda, İsrail'in Filistin'in birçok havaalanlarını, limanlarını ve sınır kapılarını kendi hakimiyeti altına alması, ticaretin büyük bir kısmının İsrail üzerinden yapılmasını zorunlu kılmıştır. Açıkça belirtmek gerekir ise, Türkiye'nin İsrail ile yaptığı ticaretin kayıtlarda olması gereken büyük bir bölümü Filistin ile yaptığı görülmektedir (http://akademikperspektif.com/2014/08/19/turkiye-israil-iliskileri-dis-ticaret-hacmi-bilmecesi/, 11.04.2017).

4.10.2. Karşılıklı Bağımlılık

Karşılıklı Bağımlılık, "bir devletin diğer devlete olan ekonomik alanda bağımlılığını ifade eder" (http://akademikperspektif.com/2014/08/19/turkiye-israil-iliskileri-dis-ticaret-hacmi-bilmecesi/, 11.04.2017).

Günümüzde yaşanan gelişmeler doğrultusunda ülkeler arasındaki özellikle ticarî ve ekonomik ilişkilerin artmasıyla karşılıklı bağımlılığında artması, söz konusudur. İsrail – Türkiye ilişkilerine bakıldığında iki ülke ticarî ilişkilerinde artış yaşanmasında karşılıklı bağımlılığın olması artış sebebidir.

Türkiye ve İsrail arasındaki karşılıklı bağımlılığa örnek vermek gerekir ise, Türkiye'nin İsrail'e ihraç ettiği bir malzemede kota uygulaması veya fiyatlarda artış yapılması halinde, İsrail'de buna karşılık Türkiye'ye ihraç ettiği ürünlerde aynı politikayı uygulayabilir. Ayrıca, Türkiye açısından İsrail'e karşı uygulanacak bir boykot halinde, Batı ülkeleri ve hatta AB ile ticarî anlamda bir daralma söz konusu olabilir. Bunun sebebi ise, önceki bölümlerde açıkça ortaya konulduğu üzere, Yahudi

halkının temellerinin özellikle Amerika Birleşik Devletleri ve Batı dünyasından gelmesidir.

Kısaca, Türkiye – İsrail ilişkileri karşılıklı siyasî ve ekonomik ilişkiler çerçevesinde ilerlemektedir. Bu doğrultuda, iki ülke arasındaki gerilim ülkelerin ekonomik ve dış ticaret hacimlerini etkileyecektir. Son yıllara bakıldığında, iki ülke arasındaki siyasî ve ekonomik ilişkilerin ülkeler arasındaki dış ticaret rakamlarına yansıdığı gözlenmektedir. Bu doğrultuda, Türkiye'nin Yahudiler ile ticaretinin gelişimi, ABD ve AB ülkeleri gibi Batı dünyasında etkin bir konumdadır (http://akademikperspektif.com/2014/08/19/turkiye-israil-iliskileri-dis-ticaret-hacmi-bilmecesi/, 11.04.2017) .

4.11. İSRAİL ÜRÜNLERİ BOYKOT LİSTESİ (2014)

Gazze'ye yapılan insanlık dışı saldırı sonrasında "*Tüketiciler Birliği*" bir liste yayınlayarak İsrail ürünlerine karşı boykot markalarını açıklamıştır. Bu listede, 729 barkod numarası taşıyan ürünlerin İsrail menşeili olduğu yer almakta ve bu ürünlerin kullanılmaması istenmektedir.

Bu ürünler arasında, "Axe, Algida, Aquafina, British American Tabocco, Becel, Burger King, Cif, Carte D'or, Coca Cola, Calve, Chesterfield, Cheetos, Cappy, Cornetto, Clear, Danone, Danette, Danino, Damla Su, Doritos, Domestos, Dove, Dunhill, Elite Cafe, Evian, Elidor, Fruko, Flora, Frito Lay, Fanta, Fruttare, Hayat Su, Johnsons & Johnsons, KFC, Knorr, Kent, Lipton, Lay's, Lux, L&M, Lucky Strike, Lark, Marlboro, Magnum, Mc Donald's, Max, Muratti, Nestea, Omo, Pepsi Cola, Philip Morris, Parliament, Pall Mall, Rexona, Rinso, Sana, Sırma Su, Signal, Starbucks, Sprite, Sen-Sun, Schweppes, Turkuaz, Tamek, Unilever, Vim, Vaseline, Viceroy, Virginia Slims, Yedigün, Yumoş, 7Up, Vim" gibi ürünler yer almaktadır (http://www.hurhaber.com/israil-urunleri-listesi-2014-guncel-israil-mallari-boykot-listesi/haber-643472, 30.04.2017).

Ülkeler ekonomik ve politik dengelerin ilişkilerini birlikte değerlendirdiklerinde, ülkeler yaşanan politik krizlerin ülkeler ekonomisine de yansıdığı ortaya çıkmaktadır. İsrail – Gazze operasyonları döneminde Türk tüketicisi Yahudi menşeili markaları boykot etme eğilimindedir. Bu bilgiler doğrultusunda,

Türkiye'deki tüketiciler Yahudi kökenli markaların tüketiminin maddi bir hata olduğunu düşünerek tüketim eğilimlerini diğer markalara kaydırmaktadır (http://www.tojdac.org/tojdac/VOLUME5-ISSUE1_files/tojdac_v05i102.pdf, 24.07.2017). Kısacası, bu tüketim eğilimlerinin siyasî davranışlar çerçevesinde değişmesi ülkeler arasındaki siyasî kararların ekonomileri üzerinde de etkili olduğunu ve bu çerçevede siyasî ve ekonomik eylemlerin birbirlerinden beslendikleri açıkça görülmektedir.

Tablo 6: İsrail Ürünleri Boykot Listesi.

Kaynak: İsrail ürünleri listesi 2014 - Güncel İsrail malları boykot listesi, http://www.hurhaber.com/israil-urunleri-listesi-2014-guncel-israil-mallari-boykot-listesi/haber-643472, 30.04.2017.

SONUÇ

Lobicilik, geçmişte ve özellikle günümüzde ülkelerin yasama ve yürütme gibi karar alma mekanizmaları üzerinde devletlerin iç ve dış politikalarının şekillenmesinde etkili role sahip kuruluşlardır. Ülkeler çoğulcu demokratik yönetimlerde karar alma faaliyetlerini kamuoyuna açık ve etkin faaliyet gösteren gruplar çerçevesinde gerçekleştirirler. Ülkelerin karar alıcılarının verdiği kararları kendi çıkarları doğrultusunda etkilemeyi amaç edinen bu gruplar demokratik siyasal süreçlerin en önemli aktörlerindendir. Dünya üzerinde bulunan ülkeler karar alma mekanizmaları üzerinde çıkarları doğrultusunda etkinliğini gösteren Ermeni, Rum ve Arap gibi birçok lobiler faaliyetlerini sürdürmektedir. Özellikle, Yahudi lobileri Amerika Birleşik Devletleri siyasal sisteminin bir parçası haline gelmiştir. Lobicilik faaliyetleri sadece Amerika Birleşik Devletleri'nde etkin değildir. İngiltere ve Fransa gibi pek çok Avrupa ülkesinde etkili olmakla birlikte özellikle de Avrupa Birliği kurumları üzerinde oldukça etkin faaliyetlerle karar alma mekanizmalarını etkiler.

Dünya'nın en güçlü ülkesi ve tek süper gücü niteliğine sahip olan Amerika Birleşik Devletleri'nin dış politikaları sadece kendi siyasal yapısını oluşturup etkilemekle kalmamakta, ayrıca tüm dünya ülkelerini etkilemektedir. Diğer yandan ise, ABD içerisinde etkili olan İsrail ise, doğrudan ve dolaylı olarak ABD'nin dış politikasının en belirleyicisi konumundadır. ABD ve İsrail ilişkileri o kadar ileri diplomatik düzeydedir ki, ABD yönetimini İsrail'in Güneybatı Asya'daki siyasetinin önemli düzenleyici aktörüdür. Yahudi lobisinin ABD dış politikasına ve İsrail yanlısı bir konumda yer almakta ve faaliyetlerini ABD karar mekanizması üzerinde aktif olarak sürdürmektedir. Lobi, ABD yönetimi içerisinde, meclisi ve yönetimi etkilemek, medyayı kullanıp kendi çıkarları doğrultusunda gelişen amaçlarını gerçekleştirmek, akademik yapıyı kendi düzeni çerçevesinde yönlendirmek ve özellikle İsrail faaliyetlerinin eleştirilmesi durumunda İsrail yanlısı gruplara Yahudi düşmanı konumunda değerlendirmekte ve Yahudi karşıtlığı söylem ve yorumlara karşı eylemler düzenleyip, bu gruplarla ilgili karalama politikaları izlemektedirler. ABD' deki Yahudi lobilerinin ülke siyasî karar mekanizmasını bu denli etkilemesi ABD iç ve dış politikası açısından stratejik bir yük haline gelmiştir. Görülmekte olan bu yapı her ne kadar demokratik sistemin bir parçası olsa da ABD siyasî kararlarını

etkilemesiyle Güneybatı Asya (Ortadoğu) sorunlarının da bir parçası olarak görülmektedir. 2001 Afganistan müdahalesi, 2003 Irak işgali Yahudi lobilerinin ABD içerisindeki etkin konumunu gözler önüne sermektedir. ABD'nin Arap ülkelerine silah satışının kongreden geçmesini engellemesi ABD'li silah üreticilerini milyonlarca zarara uğratmıştır. Genel olarak değerlendirildiğinde, çıkarların uyuşmadığı halde, ABD'nin İsrail'e verdiği desteğin temelinin Yahudi lobileri ve İsrail olduğunu görmekteyiz. Yahudi lobilerinin yasama ve yürütme organları üzerinde etkili olduğu ve bu çerçevede seçimlerde de etkisinin olduğu görülmektedir.

Lobinin başka bir etkisi ise medya üzerindeki varlığıdır. ABD içerisindeki Yahudi lobisinin medya üzerinde çok büyük etkisinin olduğunu, İsrail karşıtı hiçbir haber yapılmaması, İsrail'i eleştiremeyen insanlar tarafından medyanın yönetilmesinden anlamaktayız. Bu doğrultuda, medyanın kontrolünün Yahudi kökenli gazete, dergi ve TV kanalları tarafından gerçekleştiği görülmektedir. Amerika Birleşik Devletleri çoğulcu demokratik toplum yapısı ve ülkenin bu yapısı içerisinde yer alan sivil toplum kuruluşları denen baskı gruplarının önemli etkileri sayesinde ve bazı yazarlarca en geniş düşünce özgürlüğüne sahip bu yapılanmaları sayesinde, demokratik bir ülke olarak nitelendirilmiş gruplardır.

Avrupa Birliği içerisindeki Yahudi lobileri, yapılanmanın karar alma sürecinin ana unsurlarından birisidir. AB içerisindeki Yahudi lobilerinin bu kadar etkin yapıya sahip olması, AB kurumları ile kurdukları ilişki sebebiyle etkin olduğu görülmektedir. Ancak bu durum her iki etkin faaliyet yapısı için de önemlidir. Lobiler açısından bakıldığında, lobilerin çıkarlarını AB düzeyinde savunabilme imkanı vardır. Ancak, AB kurumları açısından bakıldığında ise, lobilerin siyasal yaşama katılması AB demokratik yapısını oluşturduğu görülmektedir. Demokratik siyasal sistemin temelini birlik içerisinde barındıran Avrupa Birliği'nde bu etkin kurumlar etkinliklerini birlik içerisinde sürdürmektedirler. AB içerisinde yer alan ve çoğulcu demokrasinin temelini oluşturan bu gruplar, AB içerisinde özellikle yasama erki olan karar verici organları etkilemede önemli yere sahiptir. Kısaca, lobiler AB karar alma sürecinde temel aktörlerdendir. Lobilerin, AB karar alımı üzerinde bu denli büyük bir konuma sahip olmasının nedeni ise Avrupa Birliği içerisinde kurdukları demokratik temelli ilişkilerdir. Kurumlar arasında demokratik etkinliğin temelini oluşturan bu ilişkiler, her iki tarafın da yararına ve çıkarları çerçevesinde oluşturulmaktadır. AB kurumları bu ilişki içerisinde ihtiyaçlarını karşılayıp kurumun

demokratik yapısının eksikliklerini yok etmektedir. Diğer yandan ise, lobiler AB içerisinde kendi çıkarlarını savunabilme imkanı bulabilmektedirler.

Türkiye'deki lobicilik faaliyetleri son yıllar açısından değerlendirildiğinde gün geçtikçe daha geliştiği görülmektedir. Özellikle, ekonomi alanında görülen etkileriyle işçi sendikaları, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD) ve Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği (MÜSİAD) Türk siyasal sistemi üzerinde ve siyasî iktidar üzerinde büyük etkileri olduğu gözlenmektedir. Türkiye'de baskı gruplarının faaliyetleri gün geçtikçe artmakta ve düzenlenen mevzuatlar sayesinde gelişimine katkı sağlanmaktadır. Türk siyasî sisteminde lobi gruplarının artması ve lobiciliğin gelişmesi Türkiye demokrasisinin gelişiminde etkinliğini gösteren önemli faktördür. Lobiler Türkiye karar mekanizması üzerinde etki gücüne sahipken, aynı zamanda kanunların çıkarılmasını sağlayan ve bu çıkarılan kanunların kendi çıkarları çerçevesinde oluşturulmasını sağlayan faaliyetlerde bulunmaktadırlar.

Türkiye'de birçok baskı grubu veya lobicilik yapmakta olan kurumlar vardır. Ancak, karar alma mekanizmalarını etkileyen veya etkileme gücüne sahip birkaç kuruluş vardır. Türkiye'de TUSİAD, TOBB, MÜSİAD gibi ekonomik niteliğe sahip kuruluşlar belirli etkileme düzeyine sahiptirler. Bu kuruluşların yanı sıra, özellikle medya ve buna bağlı holdinglerde Türkiye'de siyasî mekanizmaları etkilemekte olan aktörlerdendir. Ayrıca, Barolar Birliği bu sürece katılan önemli bir kurum olmaktadır. Özellikle, bu süreç içerisinde, Barolar Birliği siyasal mekanizmaların işleyişini ve alınan kararları, demokratik ilkeler ve insan hakları açısından ele almaktadır. Türkiye'de etkinliğini önemli düzeyde gördüğümüz sendikalar ise, hükümetle maaş artışı ve işçi hakları vb. konularda görüş bildirmektedirler. Kısaca ülkemizde bulunan lobi faaliyetleri açısından konuya değinecek olursak, Türkiye'nin lobicilik faaliyetlerini yürüten ve geliştiren bir kurumunun olması Türkiye demokrasisinin daha çoğulcu hale gelmesini sağlar. Bu doğrultuda düşünüldüğünde, geçmişten bu yana dünya üzerinde etkin faaliyet alanları içerisinde olan lobicilik ve lobi kuruluşları, günümüzde de siyasal sistemin bir parçası haline gelmiştir. Özelliklede, Türkiye'nin ulusal çıkarlarını uluslararası kamuoyunda duyurabilmesi için lobicilik ve lobi faaliyetlerinin gelişim içerisinde olması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Kitaplar:

Arı, T. (2009). *Amerika'da Siyasal Yapı, Lobiler ve Dış Politika*. Bursa: MKM Yayıncılık.

Gültekin, B. ve Budak, L. (2007). *Ermeni, Rum, Yahudi Lobileri Örneğinde Lobicilik Kavramlarına Giriş*, Ankara: Nobel Basımevi.

Heller, O. (1992). *Yahudiliğin Çöküşü*. İstanbul: İnter Yayıncılık.

Stephen M. ve WALT J. (2014). *İsrail Lobisi ve ABD Dış Politikası*, İstanbul: Zodyak Kitap.

Ürek, M. ve Doğan, N., (2011*). Lobicilik ve Baskı Grupları: Devlet, Sivil Toplum ve Demokrasi*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Makaleler:

Mills, T., Aked H., Griffin T., ve Miller D., *İngiltere'nin İsrail Lobisi Raporu,* DÜNYA BÜLTENİ ARAŞTIRMA MASASı, 2013:5,18.

Sönmezoğlu, F., Arıboğan, Ü., Ayman, G., ve Dedeoğlu, B. (2010). *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*. İstanbul: DER Yayınları.

Diğer Yayınlar:

Çerçi, V. (2006). *Avrupa Birliği'nde Lobicilik.* (Yayınlanmış Bitirme Projesi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Demirkollu, C. (2016). 1948 – 1983 Dönemi Türkiye – İsrail Siyasi İlişkileri. (Doktora Tezi). Manisa: Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Doğan, İ. (2016). *Amerika Birleşik Devletleri'nin Orta Doğu Politikasının Şekillenmesinde Yahudi Lobisi AIPAC'ın Rolü: Ronald Regan Dönemi (1982 –*

1990). (Yüksek Lisans Tezi). Bursa: Sosyal Bilimler Enstitüsü Küresel Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Programı.

Erdemir, H. (2015). *Türk Siyasetinde Nesim Masliah*. Manisa: Celal Bayar Üniversitesi.

Gültekin B., (2001). *Devletlerarası İlişkilerde Halkla İlişkiler ve Siyasal Propagandanın Rolü.* (Yayınlanmış Doktora Tezi). İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özbay, D., (2008), *Avrupa Birliği Müzakere Sürecinde Türk ve Türkiye İmajına Yönelik Halkla İlişkiler Çalışmaları: Hollanda Örneklemi,* (Uzmanlık Tezi). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü.

Umerova, Z. (2006). *Yahudi Lobisinin ABD'deki Konumu ve Ortadoğu Politikasındaki Rolü*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yaylar, Y. (2011). *Evangelizm ve Türkiye Planı.* (Yüksek Lisans Tezi). Kırşehir: Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İnternet:

ABD Dış Politikası ve Lobicilik, http://akademikperspektif.com/2014/05/15/abd-dis-politikasi-ve-lobicilik/, 22.07.2017.

ABD'den İsrail'e rekor askeri yardım, http://www.bbc.com/turkce/37357567, 01.12.2017.

ABD'deki Türk Lobisi Son 5-6 Yıl İçinde Katlanarak Büyüdü, http://www.turkishny.com/interviews/40-interviews/101563-abddeki-turk-lobisi-son-5-6-yil-icinde-katlanarak-buyudu, 04.08.2017.

AIPAC konferansına 'ABD'nin İsrail'e desteği' damga vurdu, http://aa.com.tr/tr/dunya/aipac-konferansina-abdnin-israile-destegi-damga-vurdu/781846, 10.09.2017.

Almanya ve İsrail, http://www.birgun.net/haber-detay/israil-ve-almanya-arasinda-kriz-netanyahu-gorusmeyi-iptal-etti-156923.html, 15.07.2017.

Almanya'daki Yahudilerin Zaferleri, http://www.salom.com.tr/newsdetails.asp?id=64473, 15.07.2017.

Alman İstihbarat Örgütleri: "Derin Almanya", http://politikakademi.org/2012/07/alman-istihbarat-orgutleri-derin-almanya/, 20.07.2017.

Almanya Yahudiler Merkez Konseyi 60 yaşında
, http://www.dw.com/tr/almanya-yahudiler-merkez-konseyi-60-ya%C5%9F%C4%B1nda/a-5816069, 21.07.2017.

American Jewish Committee, http://www.ajc.org/site/c.7oJILSPwFfJSG/b.9196379/k.E030/About_AJC.htm, 22.07.2017.

American Israel Public Affairs Committee, https://www.google.com.tr/imgres?imgurl=http://19453-presscdn.pagely.netdna-cdn.com/, 22.07.2017.

American Israel Public Affairs Committee, http://www.aipac.org/about/mission, 22.07.2017.

American Jewish Congress, http://ajcongress.org/about, 22.07.2017.

American's Pro-Israel Lobby, http://www.aipac.org/about/how-we-work, 22.07.2017.

American Jewish Committee, https://www.google.com.tr/imgres?imgurl=https://lh4.googleusercontent.com/-, 22.07.2017.

American Israel Public Affairs Committee, http://www.aipac.org/connect/students/hss, 08.09.2017.

Amerikan Jewish Congress, https://www.instagram.com/p/BBGOjOfLzRy/, 10.09.2017.

Amerikan Jewish Congress, https://www.instagram.com/p/-t9FkUrzTS/, 10.09.2017.

Aslan, S. *Siyasal İktidarı Etkileme Yöntemlerinden Biri Olarak Lobicilik*, http://dergipark.gov.tr/download/article-file/55508, 14.07.2016.

Aslan, S. Gül C., *Geçmişten Günümüze Türkiye'de Baskı Grupları*. http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/860.pdf, 11.11.2016.

Aydın, Ö. (2014). *Türkiye – İsrail İlişkileri Dış Ticaret Hacmi Bilmecesi*. http://akademikperspektif.com/2014/08/19/turkiye-israil-iliskileri-dis-ticaret-hacmi-bilmecesi/, 11.04.2017.

Barack Obama's Speech at the American Israel Public Affairs Committee' Annual Policy Conference , https://www.google.com.tr/search?q=a%C4%B1pac+ve+obama&rlz=1C1CHFX_en.

Baştan, Y. *Lobi Faaliyetlerinin Amerikan Dış Politikasına Etkileri*, http://www.academia.edu/7609770/Lobilerin_ABD_D%C4%B1%C5%9F_Politikas%C4%B1na_Etkisi, 14.03.2016.

Biritish Israel Public Affairs Committee, https://www.google.com.tr/search?q=British+-+Israel+Public+Affairs+Committee, 23.07.2017.

Bozalp, M. (2006). *Lobicilik*, http://www.halklailiskiler.com.tr/LOBICILIK..php, 14.03.2016.

Bundesnachrichtendienst, http://www.bnd.bund.de/EN/_Home/home_node.html, 23.07.2017.

Canöz K., (2003). *Tutum oluşturma Etkinliği Olarak Lobicilik*, http://josc.selcuk.edu.tr/article/view/1075000482, 02.05.2017.

Christıans Unıted for Israel, http://www.cufi.org/site/PageServer?pagename=about_AboutCUFI, 22.07.2017.

Çıracı, A. (2014). *Ak Parti Döneminde Türkiye ve İsrail Arasındaki Ticarî İlişkiler*.

http://www.emekveadalet.org/genel/ak-parti-doneminde-turkiye-ve-israil-arasindaki-ticarî-iliskiler/, 27.03.2017.

Dünyadaki Yahudi Ülkeler Hangileri, Ne Kadar Nüfusları Var?, http://guzelbil.com/genel-kultur/dunyadaki-yahudi-ulkeler-hangileri-ne-kadar-nufuslari-var.html, 30.04.2017.

Erdemir, H. (2011). *Türkiye – İsrail İlişkileri.* http://www.academia.edu/1520701/T%C3%9CRK%C4%B0YE_-_%C4%B0SRA%C4%B0L_%C4%B0L%C4%B0%C5%9EK%C4%B0LER%C4%B0_Turkish-Israeli_Relations_, 04.04.2017.

Farnel, F. J. (1994). *LOBİCİLİK Müdahale Stratejileri ve Teknikleri*, http://www.frankfarnel.com/wp-content/uploads/2011/08/lobbying_turkey-v.pdf, 02.04.2017.

Fransa'daki İsrail Lobisi, http://www.yenisoz.com.tr/fransa-daki-israil-lobisi-haber-18929, 14.03.2017.

Global Jewish Advocacy for a Younger Generation, http://www.ajcaccess.org/site/c.brKNI3MEIgI4E/b.8995149/k.BF3D/Home.htm, 10.09.2017.

Güneybatı Asya, https://ipfs.io/ipfs/QmR1gzPYUwxEUWHbeRggZzfYy5Fxsd8Qc7hXUUnJQwxrZq/wiki/Güneybatı_Asya.html, 02.12.2017.

Israel Economy, Politics and GDP Growth Summary, http://country.eiu.com/israel, 04.04.2017.

Israel Ministry of Foreign Affairs, http://mfa.gov.il/MFA/AboutIsrael/Pages/default.aspx, 30.04.2017.

Israel and the Region, http://mfa.gov.il/MFA/AboutIsrael/Maps/Pages/Israel-and-the-Region.aspx, 30.04.2017.

İki bin yıllık tarihiyle İtalya Yahudileri, http://arsiv.salom.com.tr/news/print/11988-Iki-bin-yillik-tarihiyle-Italya-Yahudileri.aspx, 20.07.2017.

İsrail için Hıristiyanlar Birliği (Christians United for Israel, CUFI), http://www.cufi.org/site/PageServer?pagename=about_AboutCUFI, 27.03.2017.

İsrail ürünleri listesi 2014 - Güncel İsrail malları boykot listesi, http://www.hurhaber.com/israil-urunleri-listesi-2014-guncel-israil-mallari-boykot-listesi/haber-643472, 30.04.2017.

İsrail Ülke Raporu, http://www.een.kso.org.tr/up/dene/Israil_ulke_raporu_2011.pdf, 04.04.2017.

İsrail ve Almanya, http://www.birgun.net/haber-detay/israil-ve-almanya-8195.html, 20.01.2017.

İsrail Lobisi ve ABD Dış Politikası, https://www.youtube.com/watch?v=79r9RLpJhUg, 22.04.2017.

İsrail Yahudi Ajansı, http://arsiv.salom.com.tr/news/print/22350-Yahudi-Ajansi-artik-Yahudi-kimligine-maddi-destek-verecek.aspx, 15.07.2017.

İsrail Lobisi nasıl çalışıyor ve neden çok güçlü?, http://www.ulke.com.tr/roportaj/haber/88733-israil-lobisi-nasil-calisiyor-ve-neden-cok-guclu, 18.08.2017.

İsrail için 65 Milyon Dolar Lobi Parası, http://www.sozcu.com.tr/2015/gundem/israil-icin-65-milyon-dolar-lobi-parasi-745008/, 19.08.2017.

İsrail ve Almanya, http://www.birgun.net/haber-detay/israil-ve-almanya-8195.html, 09.08.2017.

İngiltere'deki İsrail ya da Siyonist/Yahudi İngiltere Başbakanı Cameron, http://www.sonsuzark.com/2015/01sa1072tg84-ingilteredeki-israil-ya-da.html, 09.08.2017.

İsrail'in para babası Amerikan Yahudileri, http://www.yeniakit.com.tr/haber/israilin-para-babasi-amerikan-yahudileri-14120.html, 17.08.2017.

Jewish Agency for Israel, http://www.jewishagency.org/inside-jewish-agency/content/4916, 22.07.2017.

Kıran, A. (2000). *Türkiye-İsrail İlişkileri ve Üçüncü Taraf Endişeleri*, http://www.birikimdergisi.com/birikim-yazi/4199/turkiye-israil-iliskileri-ve-ucuncu-taraf-endiseleri#.WQYLd0XyjIW, 23.03.2017.

Lobicilik Çeşitleri ve Başvurdukları Yöntemler, https://mahmutgediz.wordpress.com/2011/04/03/lobiciliklobicilik-cesitleri-lobilerin-bas-vurduklari-yontemler/, 11.10.2016.

Mammadli, H. Lobicilik Çalışmaları ve Yolsuzluk Tehlikesi: Aradaki Çizgi Nasıl Belirlenmelidir?, http://newtimes.az/tr/views/1670/, 04.12.2017.

Marrar, K. *Arap Lobisi ve ABD Dış Politikası İki devlet çözümü*, http://www.ozetkitap.com/files/large/1d2192e54c640ed, 22.07.2016.

Mearsheimer, J. ve Walt, S. (2006). *İsrail Lobisi ve Abd Dış Politikası*, http://abs.cu.edu.tr/Dokumanlar/2016/IR%20344/633605745_israil_lobisi.pdf, 30.04.2017.

Mearsheimer, J. ve Walt, S. *The Israel Lobby and US Foreign Policy*, https://www.youtube.com/watch?v=rzXS3tmZrcU, 21.04.2017.

Mearsheimer, J. ve Walt, S. İsrail Lobisi ve Amerika'nın Yabancı (Ortadoğu) Politikası, https://malumat.wordpress.com/2007/04/29/israil-lobisi-ve-amerikanin-yabanci-ortadogu-politikasi/, 22.07.2016.

Mossad, https://www.google.com.tr/search?q=mossad+nedir&rlz=1C1GTPM_trTR588TR588&oq=mossad+nedir&aqs=chrome.0.69i59j0l5.4111j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8, 21.07.2017.

MÜSİAD, http://www.musiad.org.tr/tr-tr, 23.07.2017.

MÜSİAD, http://www.musiad.org.tr/tr-tr/musiadla-tanisin/tarihce, 25.04.2017.

Müftüoğlu, Ö. Sendikacılar Millevekili Olunca, https://www.evrensel.net/yazi/1747/sendikacilar-milletvekili-olunca, 09.08.2017.

National Association of Evangelicals (NAE), https://www.nae.net/resources/, 27.03.2017.

National Association of Evangelicals, https://www.google.com.tr/search?q=National+Association+of+Evangelicals, 22.07.2017.

National Association of Evangelicals Mission and Work, https://www.nae.net/about-nae/mission-and-work/, 22.07.2017.

Netanyahu: Evangelical Christians are Israel's best friends, http://www.timesofisrael.com/netanyahu-evangelical-christians-are-israels-best-friends/, 10.09.2017.

Öke M. K. (1982). *Osmanlı İmparatorluğu, Siyonizm ve Filistin Sorunu (1980-1914)*, https://books.google.com.tr/books/about/Osmanl%C4%B1_%C4%B0mparatorlu%C4%9Fu_Siyonizm_ve_Fil.html?id=32gJAQAAIAAJ&redir_esc=y, 02.05.2017.

Özsemerci, K. *Türk Kamu Yönetiminde Yolsuzluklar, Nedenleri, Zararları ve Çözüm Önerileri*, https://www.sayistay.gov.tr/tr/Upload/95906369/files/yayinlar/TurkKamuYonetiminde_Yolsuzluklar.pdf, 04.12.2017.

Sancaklı A. K., *ABD'deki İsrail lobisi ne kadar güçlü?*, http://www.ydh.com.tr/HD366_abddeki-israil-lobisi-ne-kadar-guclu-.html, (30.04.2016).

Sezgin, M. *Lobicilik Kavramı ve Yöntemleri*, http://www.journals.istanbul.edu.tr/iuifd/article/view/1019013107/1019012329, 27.02.2016.

Siyonist Yahudi Lobisi'nin Kökenleri ve Türkiye'ye Etkileri, https://mesihkral19.wordpress.com/2016/05/29/siyonist-yahudi-lobisinin-kokenleri-ve-turkiyeye-etkileri/, 20.07.2017.

Siyasî Kutuplaşmanın Marka İmaj ve İtibarlarına Etkisi: Türkiye'de Tüketicinin Yahudilikle İlişkilendirdiği Markalara Bakışı Üzerine Bir Eleştiri, http://www.tojdac.org/tojdac/VOLUME5-ISSUE1_files/tojdac_v05i102.pdf, 24.07.2017.

Stratejik Düşünce Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Koordinatörlüğü, Türkiye-İsrail İlişkileri, http://www.sde.org.tr/userfiles/file/TURKIYE%20ISRAIL%20ILISKILERI.pdf, 04.04.2017.

Şahin, A*bd–İsrail İlişkileri: Böyle Dost Düşman Başına*, http://www.orsam.org.tr/files/OA/21/4mehmet.pdf, 05.03.2017.

Tarhan, K. (2014). *Uluslararası İlişkiler, Lobicilik, Ermeni Lobiciliği*, http://akademikperspektif.com/2014/12/23/lobicilik-ermeni-lobiciligi/, 22.07.2016.

TASAM Siyasal İletişim Enstitüsü. *Türkiye'nin Kullanamadığı Stratejik Güç; Lobicilik…,* http://www.siyasaliletisim.org/ariv/makale/573-tuerkiyenin-kullanamad-stratejik-guec-lobicilik.html, 01.08.2016.

Trump risks ire of millions of pro-Israel voters by keeping embassy in Tel Aviv,

http://www.timesofisrael.com/trump-risks-ire-of-millions-of-pro-israel-voters-by-keeping-embassy-in-tel-aviv/, 10.09.2017.

TOBB Gözünden Ekonomi, http://www.odd.org.tr/folders//categorial1docs/96/10-Diyalog-Tobb-5MB.pdf, 21.07.2017.

TOBB. https://www.tobb.org.tr/Sayfalar/Kurulus_Gorev_Organ.php, 30.04.2016.

TOBB, https://www.google.com.tr/search?q=tobb+amblemi&rlz=1C1CHFX_enTR, 23.07.2017.

Toplumsal Yozlaşma, https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/21990/mod_resource/content/1/Meslek%20Eti%C4%9Fi%206.%20Hafta.pdf, 04.12.2017.

Türkiye'de Yahudilik. https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye'de_Yahudilik, 23.03.2017.

Türk Yahudi Lobiciliği- 1. http://www.turkyahudileri.com/index.php/tr/makale-ve-tezler/114-turk-yahudi-lobiciligi-1, 23.03.2017.

Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı, Dış Ticaret. http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay/, 12.04.2017.

Türkiye İsrail İlişkileri, http://www.yenicaggazetesi.com.tr/turk%C4%B1ye-%C4%B1sra%C4%B1l-%C4%B1l%C4%B1sk%C4%B1ler%C4%B1-39018yy.htm, 21.07.2017.

Türkiye ile Ticaret, http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay/%C4%B0srail/html-viewer-ulkeler?contentId= , 22.07.2017.

Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı, İsrail'in Ekonomisi. http://www.mfa.gov.tr/israil-ekonomisi.tr.mfa, 04.04.2017.

TÜRKİŞ, http://www.turkis.org.tr/DUNDEN-BUGUNE-EYLEMLERIMIZ-di166, 09.08.2017.

Türkiye'deki İsrail Lobisi, http://www.habervaktim.com/haber/98964/iste-turkiyedeki-israil-lobisi.html, 17.08.2017.

TÜSİAD, http://tusiad.org/tr/, 23.07.2017.

Ulusal Evanjelik Birliği (National Association of Evangelicals, NAE), https://www.nae.net/resources/, 27.03.2017.

Vedat B. Şeytan Hizmetkarı Silah Lobileri, http://www.yildirimgazetesi.com/kose-yazilari/seytan-hizmetkari-silah-lobileri-16955.html, 24.08.2017.

Yahudiler Almanya'ya Dönüyor, http://www.dw.com/tr/yahudiler-almanyaya-d%C3%B6n%C3%BCyor/a-3761027, 15.07.2017.

Yahudilerin Toplam Nüfusu, http://www.ehlibeytalimleri.com/dunya-musluman-nufusu_d11569.html**,** 15.07.2017.

Yanık, M. A*merika'da Baskı Grupları*, https://www.yumpu.com/tr/document/view/37685034/amerikada-baski-gruplari-murat-yanik-istanbul-universitesi-, 14.07.2016.

Yılmaz, T. Stratejik Güç: Lobicilik. http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/lobiciliktulayyilmaz.pdf, 14.07.2016.

Yılmaz, T. (2010). *Türkiye – İsrail İlişkileri: Tarihten Günümüze,* http://www.akademikortadogu.com/belge/ortadogu9makale/turel_yilmaz.pdf, 11.04.2017.

Yüksel, O. *ABD'de Lobi ve Lobicilik,* http://politikakademi.org/2013/01/abdde-lobi-ve-lobicilik/, 11.10.16.